T.C. BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ VE MÜZECİLİK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK ZİRAAT ENSTİTÜSÜ DÖNEMİNE AİT TEKSTİL KOLEKSİYONU'NUN ÇEVRİM İÇİ SERGİYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

HAZIRLAYAN
AYŞEM YANAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. BİLLUR TEKKÖK KARAÖZ

ANKARA-2021

T.C. BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 11 / 06 / 2021

Öğrencinin Adı, Soyadı: Ayşem Yanar

Öğrencinin Numarası: 21820192

Anabilim Dalı: Sanat Tarihi ve Müzecilik

Programı: Müzecilik Tezli Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz

Tez Başlığı: Yüksek Ziraat Enstitüsü Dönemine Ait Tekstil Koleksiyonu'nun Çevrim İçi Sergiye Dönüştürülmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin, 11 / 06 / 2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %18'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç

2. Alıntılar hariç

3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:…….

ONAY

Tarih: 11 / 06 / 2021

Prof. Dr. Billur TEKKÖK KARAÖZ

……

……

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada amacım, Türkiye'de el sanatları ve dokuma üzerine ilk eğitim faaliyetini gösteren Yüksek Ziraat Enstitüsünün (YZE) ne kadar önemli bir misyonu olduğunu vurgulamaktır. Günümüzde müzelerde yer alan etnografik ürünlerin kültürel miras olarak akademik çalışmalara veri sağlamadaki yeri ve önemi yadsınamaz. Ancak içinde bulunduğumuz pandemi dönemi müzelerin kapatılmasına yol açmış ve çevrim içi olanakları olumlu yönde etkilemiştir. Yaşanılan süreç Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi koleksiyonunu çevrim içi sergiye dönüştürmeme ve YZE dönemine ait tekstillerin sadece akademik kesime değil aynı zamanda halkın da erişimine açılması yönünde çalışmamı sağlamıştır. Hayatımın en verimli günleri olarak hatırlayacağım yüksek lisans eğitimim en sevdiğim iki arkadaşım ile başlamıştır. Tüm şartları zorlayarak başlattığımız bu meşakkatli yolculuk aramıza yeni arkadaşlarımızın katılımıyla gelişmiştir. Doğru yerde doğru zamanda ve benim için dünya tatlısı bir hocanın sayesinde doktora bitiminden 7 yıl sonra tekrar öğrenci olma kararını düşündüğümde hayatımda aldığım en iyi kararlardan birisi olduğunu söyleyebilirim. Müzecilik Yüksek Lisans Programı, bir eğitim süreci olmanın ötesinde, akademik anlamda da kendimi geliştirmeme olanak sağlamıştır. Benimle yola çıkan değerli arkadaşlarım Ceren Karadeniz ve Ali Armağan Daloğlu'na ne kadar teşekkür etsem az ve bu süreçte "*ne gerek var! eyvah tekrar mı başa döndük*!" demeyen ve bana destek olan eşim Tahsin Alp Yanar'a, oğullarım Tuna Alp ve Utku Alp Yanar'a ve sevgili annem Aysel Aydın'a teşekkürü borç bilirim. En çok da iyi ki tanıma fırsatı buldum dediğim sevgili danışmanım Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz hocama verdiği emekten dolayı sonsuz teşekkürler.

ÖZET

Türkiye'de geleneksel el sanatları eğitimi üzerine uzmanlaşan akademik kurumların başında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi gelmektedir. İlk adıyla Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) 1933 yılında kurulmuş, 1946 yılında Ankara Üniversitesi bünyesine dâhil olmuştur. Enstitü; Tabii İlimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatları adlı dört fakülteden oluşmuştur. 1930'larda Ziraat Sanatları Fakültesi'nde yürütülen çalışmalar ile Türkiye'nin çeşitli yörelerinden tekstil ürünleri temin edilmiş, bu ürünler fakültede ders materyali olarak kullanılmış ve ürünlerin hammadde bilgileri, dokuları, içerik ve şekil bilgileri kayıt altına alınarak ilk akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu döneme ait etnografik eserler aynı zamanda kültürel miras unsurlarıdır. Yurtiçinde ve yurtdışında birçok üniversite tekstil koleksiyonuna sahip olup koleksiyonlarında yer alan eserleri tema odaklı, dinamik, sade ve anlaşılır uygulamaları hayata geçirmeye çalışmaktadır. Günümüzde koleksiyon içeriklerine göre nesnelerinin sınıflandırılması, etiket bilgilerinin ve nesne görsellerinin eksiksiz biçimde web tabanlı platformlara aktarılması halkın koleksiyona ulaşılabilirliği açısından önemlidir. Dijitalleşen eserler çeşitli temalar doğrultusunda çevrim içi sergilere dönüştürülmektedir. Bu sergiler kapsamında temalara ilişkin videolar, canlı yayınlar ve sanal geziler hazırlanmakta ve temalar öğretim programlarıyla ilişkilendirilerek eğitim etkinlikleri hazırlanmaktadır. Kısacası web tabanlı platformlar nesnenin ve bilginin korunduğu ortamlar olmaktan ziyade, bilginin çoklu kaynaklarla çoklu ortamlarda paylaşıldığı forumlar haline gelmiştir. Dijital gelişmelerle koleksiyonların tanıtımı teknolojik alt yapının kullanılması yoluyla izleyiciye ulaştırılmaktadır. Tüm bu gelişmeler sonucu Yüksek Ziraat Enstitüsü dönemine ait koleksiyonunda izleyici ile buluşturulması hedeflenmiştir. Çalışmada koleksiyon, sergileme, çevrim içi sergileme, dijital kültürel miras kavramları betimsel tarama yöntemi ile incelenmiştir. Dünya ve Türkiye online tekstil koleksiyonlarına örnekler verilerek, Yüksek Ziraat Enstitüsü dönemine ait etnografik ürün ve dokumalar dijitalleştirilerek web ortamına aktarılmıştır. Tasarlanan web portalında ürünler hakkında detaylı bilgiler, fotoğrafları ve künye bilgilerine yer verilmiştir. Aynı zamanda kültürel mirasa yönelik eğitim paketleri önerilmiştir. Böylelikle Türkiye'de köklü bir geçmişe sahip olan Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait tekstil, dokuma ve örme ürünlerden oluşan üniversite koleksiyonu öğrenciler dışında birçok hedef kitleye sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Ziraat Enstitüsü, tekstil, etnografik ürün, dijital kültürel miras, dijital sergi

ABSTRACT

Ankara University, Faculty of Agriculture became one of the foremost academic institutions specializing in traditional handicraft education in Turkey. Founded in 1933 as the Agricultural College, it joined Ankara University in 1946. The Institute consisted of four faculties, including Natural Sciences, Agriculture, Veterinary and Agricultural Arts. Many textile artefacts from across Turkey were brought to the Institute from various regions of Turkey to be used as course materials during the 1930s, resulting in the first academic studies on raw materials, textures, contents and forms. The Institute's written academic documents became sources of handicraft research while the textiles used during the courses have since acquired ethnographic artefact status. Many universities have textile collections in Turkey and abroad and the objects in their collections are theme-oriented, dynamic, simple and understandable practices. Nowadays, classifying the objects according to the contents of the collection, transferring the label information and object visuals to web-based platforms are important for the public accessibility. Digitalized objects are transformed into online exhibitions in line with various themes.

Within the scope of these exhibitions, videos, live broadcasts, and virtual trips related to the themes are prepared and educational activities are prepared by linking themes with the curriculum. In short, web-based platforms have become forums where information is shared with multiple sources, rather than being the environments where the object and information are protected. The ethnographic products and textiles belonging to the period of the High Institute of Agriculture were digitized and transferred to the web portal. Thus, textile collection of The Higher Institute of Agriculture is intended to be presented to many audiences.

Keywords: High Agriculture Institute, textile, ethnographic product, digital cultural heritage, digital exhibition

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **i**

ÖZET ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iv**

İÇİNDEKİLER ..... **v**

1. GİRİŞ **1**

2. ARAŞTIRMA HAKKINDA **4**

2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi **4**

2.2. Amaçlar **4**

2.3. Araştırmanın Önemi **5**

2.4. Araştırmanın Yöntemi **5**

2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar **6**

3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ **7**

3.1. Koleksiyon **7**

3.2. Koleksiyonların Kültürel Miras ve Dijital Kültürel Miras Açısından Önemi **9**

3.3. Kavramsal Olarak Çevrim İçi Sergileme **13**

3.3.1. Çevrim içi sergileme **14**

3.3.2. Sergileme yöntemleri **15**

3.3.2.1. Değer 20

3.3.2.2. Renk 20

3.3.2.3. Denge 21

3.3.2.4. Çizgi 21

3.3.2.5. Biçim 22

3.3.2.6. Doku 22

3.3.3. Müzelerin çevrim içi tekstil koleksiyonlarına örnekler **22**

4. BULGULAR VE YORUM **35**

4.1. Yüksek Ziraat Enstitüsü Köylü El Sanatları Koleksiyonu 35

4.2. YZE Köylü El Sanatları Koleksiyonunda Yer Alan Nesnelerin Fiziksel Özellikleri ve Kimlik Bilgileri 36

4.3. Çevrim İçi Platform İçin Nesne Seçimi 50

4.3.1. Çevrim içi koleksiyon için seçilen nesnelerin envanter bilgileri 51

5. WEB TASARIMI 52

5.1. Ankara Üniversitesi ve GSF Logoları 52

5.2. YZE Web Ana Sayfa 53

5.3. Koleksiyon 55

5.4. Sergiler 56

5.5. Yayınlar 61

5.5.1. Makale 61

5.5.2. Panel 61

5.5.3. Katalog 62

5.6. Eğitim 63

5.6.1. Yüksek Ziraat Enstitüsü köylü el sanatları koleksiyonunda yer alan eserlere ilişkin eğitim etkinlikleri örnekleri 66

5.7. Medya (YZE İsimli Youtube Kanalı) 75

5.8. Blog 75

5.9. İletişim 76

6. SONUÇ 77

KAYNAKLAR 81

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Ürünlerin Ayrıntılı Fiziksel Özellikleri ve Görselleri 36

Tablo 4.2. Görsel Sanatlar Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Eğitim Programına İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları 66

Tablo 4.3. Hayat Bilgisi Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Programa İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları 72

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Programa İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları 72

Tablo 4.5. Coğrafya Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Programa İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları 74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Fashion Museum Bath Çevrim İçi Müze Koleksiyonundan Bir Örnek, 2021. ... 23

Şekil 3.2. Metropolitan Sanat Müzesi Tekstil Koleksiyonu Seçkilerinin Çevrim İçi Platformda Sunum, 2020. ... 24

Şekil 3.3. Kanada Tekstil Müzesi Çevrim İçi Tekstil Koleksiyonu Seçkilerinin Genel Görünümü, 2020. ... 25

Şekil 3.4. Victoria ve Albert Müzesi Çevrim İçi Tekstil Koleksiyonu Örneği, 2021. ... 26

Şekil 3.5. Drexel Üniversitesi-Amerika Robert ve Penny Fox Tarihi Kostüm Koleksiyonuna İlişkin Çevrim İçi Sergileme, 2021. ... 27

Şekil 3.6. Kent State Üniversitesi Çevrim İçi Müze Galerisi, 2021. ... 28

Şekil 3.7. Museo Del Traje, İspanya Kostüm Müzesi, 2021. ... 29

Şekil 3.8. Museo Del Traje, İspanya Kostüm Müzesinde Sergilenen Kostüm, 2021. ... 29

Şekil 3.9. Sadberk Hanım Müzesi,2021. ... 30

Şekil 3.10. Sadberk Hanım Müzesi Dokuma Koleksiyonu, 2021. ... 31

Şekil 3.11. Sadberk Hanım Müzesi Gelenekler Bölümü Sunumu, 2021 ... 31

Şekil 3.12. Ankara Etnografya Müzesi, 2021. ... 32

Şekil 3.13. Ankara Etnografya Müzesi Sünnet Odası, 2021. ... 33

Şekil 3.14. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2021. ... 33

Şekil 3.15. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2021. ... 34

Şekil 4.1. Bölgelere Göre YZE Plakalı Ürün Haritası (Yanar vd., 2018). ... 36

Şekil 4.2. Yüksek Ziraat Enstitüsü Plakalı Sergi Tablaları, Fotoğraf: Ayşem Yanar, 2020. ... 49

Şekil 4.3. YZE Koleksiyonu Çorap Etiket Bilgisi ... 51

Şekil 4.4. Ankara Üniversitesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi Logoları ... 52

Şekil 4.5. YZE Yazılı Plaka Logosu ... 52

Şekil 4.6. Web Sayfası Ana Görünüm ... 53

Şekil 4.7. Web Sayfası Tarihçe Bölümü 54

Şekil 4.8. Web Sayfası Amaçlar Bölümü 54

Şekil 4.9. Web Sayfası Ürün Haritası Bölümü 55

Şekil 4.10. Web Sayfası Koleksiyon Bölümü 55

Şekil 4.11. Koleksiyon Bölümünde Yer Alan Kullanım Eşyası Bardak Altığı Örneği..... 56

Şekil 4.12. Web Sayfasında Sergiler Bölümü 56

Şekil 4.13. YZE Ürünlerinin Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017..... 57

Şekil 4.14. YZE Plakalı Tekstillerin Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017..... 58

Şekil 4.15. YZE Plakalı Kolan Dokumaların Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017..... 58

Şekil 4.16. YZE Plakalı Peştamal Dokumaların Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017..... 59

Şekil 4.17. Tekstillerin Asitsiz Kâğıda Sarılıp Kutulanması, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018. 60

Şekil 4.18. Tekstillerin Görsellerinin Kutuya Sabitlenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018. 60

Şekil 4.19. Kutulanan Tekstillerin Depolanması, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018. 60

Şekil 4.20. Panel Programı ve Panel Afişi..... 62

Şekil 4.21. Web Sayfasında Yayınlar Bölümü 62

Şekil 4.22. Köylü El Sanatları Koleksiyonu Kataloğu 63

Şekil 4.23. Web Sayfasında Eğitim Bölümü 63

Şekil 4.24. Müze Bavulu Görseli, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018. 65

Şekil 4.25. Müze Bavulu Bağışçısı Aile Fotoğrafı 65

Şekil 4.26. Web Sayfası Blog Bölümü 75

Şekil 4.27. Web Sayfası İletişim Bölümü 76

Şekil 4.28. İletişim Bölümü 76

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AR	Artırılmış gerçeklik (Augmented Reality)
BAP	Bilimsel Araştırma Projesi
GSF	Güzel Sanatlar Fakültesi
SEM	Taramalı elektron mikroskobu (Scanning Electron Microscope)
TS/EN/ISO	Türk Standardı / Avrupa Normu (Europe Norm) / Uluslararası Standartlar Teşkilatı (International Organization for Standardization)
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
VR	Sanal Gerçeklik (Virtual Reality)
YZE	Yüksek Ziraat Enstitüsü

1. GİRİŞ

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün temeli 1928 yılında atılmasına rağmen Enstitü kuruluş hazırlıkları ve eğitim binası temininden sonra 30 Ekim 1933 tarihinde öğretime başlamıştır. Enstitü; Tabii ilimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatları altında dört fakülteden oluşmuş, ilerleyen süreçte Orman Fakültesi'nin katılımıyla fakülte sayısı beşe ulaşmıştır (Arlı, 1983). Ziraat Sanatları Fakültesi asli şube olarak üç enstitüden oluşturulmuştur. Bu enstitüler sırasıyla "Ziraat Sanatları Enstitüsü", "Zirai Makineler Enstitüsü" ve "Köylü El İşleri Enstitüsü"dür. Enstitünün ilk yıllarında asistanlık yapan Tevfik Eşref 1936'da Enstitü'den doktor unvanını alan ilk öğrenci olmuştur. *"Türkiye'de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti"* adını taşıyan bu çalışma Türkiye'de el sanatları konusunda yapılan ilk akademik çalışma olması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Enstitü daha sonra "Nebati Lif ve Boyar Maddeleri Araştırma ve Köy Sanatları Enstitüsü" adını alarak hizmetlerini sürdürmüştür (Söylemezoğlu vd., 2017).

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlı Ziraat Fakültesi ve Ziraat Sanatları Fakültesi "Ziraat Fakültesi" adı altında 1948 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlanınca Yüksek Ziraat Enstitüsü'ndeki bütün enstitüler kürsü adını almıştır. "Nebati Lif ve Boya Maddeleri Araştırma ve Köy El Sanatları Enstitüsü" "Lif Teknolojisi ve Köy Sanatları Kürsüsü" olmuştur. Bölüm sisteminin kabulü üzerine (13.10.1953 tarih 8532 sayılı Resmî Gazete)[1] bu kürsü Ziraat Teknolojisi Bölümü'ne bağlanmıştır. Daha önce kurulan Ev Ekonomisi Kürsüsü ile 1961 yılında birleşen bu kürsü 1973 yılına kadar "Lif Teknolojisi ve Köy Sanatları-Ev Ekonomisi Kürsüsü" adı altında Ziraat Teknolojisi ve Ev Ekonomisi Bölümleri içinde yer almıştır. 1973 yılında 1750 sayılı Üniversiteler kanunu hükümlerine göre kürsü, önce Ziraat Teknolojileri Bölümü'nün kapsamından çıkarılmıştır. 1974 yılında Ziraat Fakültesi içinde bağımsız "Lif Teknolojisi ve Köy El Sanatları Kürsüsü" olarak çalışmalarına devam etmiştir. 1981 yılında çıkan Yüksek Öğretim Kanunu ile kürsü birim olarak değiştirilmiş birim elemanları Ev Ekonomisi birimi elemanlarıyla birlikte Ziraat Fakültesi Zirai Ekonomi Bölümüne bağlanmıştır (Arlı, 1983, 29). Daha sonra bu oluşum 1982 yılında Ev Ekonomisi Yüksekokulu çatısında buluşmuştur. 2001 yılında Ev Ekonomisi Yüksekokulu, Ziraat Fakültesi'nden ayrılmıştır. 2004 yılında Yüksekokul, El Sanatları, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Aile ve Tüketici Bilimleri, Beslenme Bilimleri

[1] 13.10.1953 tarih 8532 sayılı Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8532.pdf

olmak üzere dört bölüm olarak eğitim öğretimini sürdürmüş, 2007 yılında ise Yüksek Öğretim Kurumu tarafından Ev Ekonomisi Yüksekokulu'na öğrenci alınmamasına karar verilmiştir. 2015 yılında Ev Ekonomisi Yüksekokulu El Sanatları Bölümü Öğretim elemanlarının kadroları Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde açılan Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü'ne aktarılmıştır. Güzel Sanatlar Fakültesi'nin kurulmasıyla Başkent Meslek Yüksekokulu Eser Koruma Programı'nda görev yapan öğretim elemanlarının da fakülteye geçişiyle Kültür Varlıkları Koruma Onarım bölümü akademik anlamda güçlenmiştir.

Geçmişi 1930'lara dayanan Yüksek Ziraat Enstitüsü sadece akademik birikim ve donanım ile değil aynı zamanda kültürel miras olan etnografik eserlerin de aktarımıyla bugünkü oluşumu gerçekleşmiştir. Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait ve üzerinde Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) yazılı metal damga bulunan etnografik eserlerin sayısı 44'tür. 1930'lu yıllarda Yüksek Ziraat Enstitüsü ile başlayan ve 2015 yılında Güzel Sanatlar Fakültesi'ne bağlanana kadar geçen süre içinde üç kez daha bina değişikliğine maruz kalan bu ürünlere uygun depolama ortamı sağlanamamıştır. 2012 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsüne ait birçok ürün Ankara Üniversitesi Ziraat Müzesi'ne bağışlanmıştır. Bu süreçte Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait olan ve üzerinde YZE plakası bulunan 44 adet, üzerinde YZE plakası bulunmayan ancak o döneme ait olduğu düşünülen 116 adet örme ve dokuma tekstil ürünü yanında, Ev Ekonomisi Yüksek Okulu bünyesinde yürütülen bir proje kapsamında Karadeniz Bölgesi'nden toplanan 118 adet dokuma ve giyim elemanı parçalarından oluşan tekstil ürünleri koleksiyon haline getirilerek Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde koruma altına alınmıştır. Mevcut ürünlerin en belirgin özellikleri türünün önemli örnekleri olmaları, yok olmaya yüz tutmuş teknikler ve hammaddeler içermeleridir.

Zirai Sanatlar Kürsüsü ile başlayıp bugüne kadar Türkiye'nin çeşitli yörelerinden toplanmış tekstiller, öğrencilerin yaptıkları dokumalar, diğer el sanatları ürünlerinden oluşan tekstil ürünleri 2018 yılında yürütücülüğü Ayşem Yanar tarafından yapılan Bap projesi kapsamında koleksiyon haline getirilmiş ve Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde yer almıştır. Bu koleksiyona bilimsel metotlarla önleyici koruma uygulanmış ve depolama koşulları iyileştirilmiştir. Koleksiyonun envanterini oluşturmak, fotoğraf ile belgelemek, belgelenen eserlerin katalog haline getirilmesi sağlanmıştır.[2] Türkiye'deki çağdaş müzecilik uygulamalarına önemli bir örnek olan ve yeni araştırma olanakları sunan

[2] Yanar, A. Karadeniz,C. (2018). Köylü El Sanatları Koleksiyonu Kataloğu. http://kvk.gsf.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/578/2018/03/katalog.pdf

araştırmacılara kaynak olacağı düşünülen koleksiyon için web sitesi tasarımı ve eserlerin künye bilgileriyle birlikte detaylı bir şekilde online sergi platformunun tasarlanması ve izleyici ile buluşturulması bu çalışmanın başlıca amacını oluşturmaktadır. YZE koleksiyonu önemli kültürel miras ögelerinden oluşmaktadır. 1930'lu yıllardan günümüze çeşitli bölgelerden toplanan ve yapımı sürdürülemeyen dokumaların tanıtılması adına depoda yer alan bu ürünlerin çevrim içi platforma aktarılması bu çalışmanın başlıca konusudur.

Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi (GSF) koleksiyonu ile ileride "Köylü El Sanatları Müzesi" oluşturulması planlanmaktadır. GSF Köylü El Sanatları Müzesi, Uluslararası Müzeler Komisyonu-ICOM (2007)'nun tanımından hareketle toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetinde, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden, öncelikle koleksiyonun bir kısmını oluşturan YZE plakalı ürünler üzerinde araştırmalar yapan ve benzeri materyali, toplayan, koruyan, araştıran, bu materyalleri topluma estetik zevkler kazandırmak için sergileyen ve eğitim yapan, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir üniversite müzesi görünümünde planlanmaktadır. Kültür hizmeti veren kurumlar arasında ilk sıralarda yer alan müzeler öncelikle sergileriyle dikkat çekerler. Müzeler toplama, depolama ve muhafaza etme (koruma, bakım, onarım) gibi geleneksel işlevlerin yanı sıra sergileme ve yorumlama sorumluluklarının biçim, kapsam ve içerik bağlamında sürekli değiştiği bir dönemdedir (Bowry, 2015, 27). Eğitim misyonuyla bağlı oldukları kurumun kültürünü genç kuşaklara ve topluma anlatmak ve bu kültürün sürdürülebilirliğini sağlamak konusunda önemli roller oynarlar. YZE plakalı ürünlerin bir arada toplanması, belgelenmesi, önleyici koruma çalışmalarının yapılması ve sergilenmesi çağdaş bağlamda toplumun koleksiyona erişiminin ve müzecilik çalışmalarına katılımının etkin biçimde sağlanması için çevrim içi sergi şeklinde web portalına aktarılması kültürel mirasın tanıtımına katkı sağlaması gibi birçok amacı içinde barındıran bir çalışmadır.

2. ARAŞTIRMA HAKKINDA

2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

1930 yıllarda Ziraat Sanatları Fakültesi'nde yürütülen derslerde Türkiye'nin çeşitli yörelerinden tekstil ürünleri temin edilmiş, bu ürünler fakültede ders materyali olarak kullanılmış ve ürünlerin hammadde bilgileri, dokuları, içerik ve şekil bilgileri kayıt altına alınarak ilk akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yazılı akademik belgeler el sanatları alanında yapılan çalışmalara kaynak oluşturmuş, ders materyali olarak kullanılan dokumalar ise günümüzde etnografik eser statüsüne ulaşmıştır. Üç kez ortam değişikliğine maruz kalan koleksiyon koruma altına alınarak etnografik ürünlere uygun depolama alanı sağlanmış ancak sergileme alanı tahsis edilememiştir. Bu nedenle YZE'ye ait YZE plakalı ürünlerine erişilebilirlik adına çevrim içi platformda izleyici ile buluşturulması özellikle Güzel Sanatlar Fakültesi'ne ait koleksiyonun yine aynı döneme ait olan nesnelerle birleştirilerek bir müzenin alt yapısını oluşturması planlanmaktadır. Günümüzde depoda yer alan bu ürünlerin çevrim içi platformda izleyici ile buluşturulması kültürel mirasın sürdürülebilirliği özellikle de genç kuşaklara geleneksel bilgi aktarımının sağlanmasında önemli bir araç olacağı düşünülmektedir.

2.2. Amaçlar

Bu araştırmada; çevrim içi tekstil koleksiyonuna sahip müzeler ele alınarak geleneksel koleksiyonların çevrim içi platformlarda sergilenmesine ilişkin yaklaşımların saptanması ve YZE koleksiyonu çağdaş müzecilik bağlamında çevrim içi platforma taşınması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

- Yurtdışında ve Türkiye'de tekstil koleksiyonlarının çevrim içi sergilenmesinde hangi yaklaşımlar benimsenmektedir?
- Çevrim içi tekstil koleksiyonlarında paylaşılan nesne bilgileri yeterli midir?
- Çevrim içi tekstil koleksiyonlarının sunumunda hangi tasarım ögeleri kullanılmaktadır?
- YZE koleksiyonunun çevrim içi platforma aktarılması sürecinde nasıl bir tasarım hazırlanmalıdır?

Zirai Sanatlar Kürsüsü ile başlayıp günümüze kadar Türkiye'nin çeşitli yörelerinden toplanmış tekstiller, öğrencilerin yaptıkları dokumalar ve diğer el sanatları ürünlerinden oluşan bu koleksiyona; bilimsel koruma yöntemlerinin uygulanması, depolama koşullarının iyileştirilmesi, depoda bulunan bu ürünlerin çevrim içi platforma aktarılması bu çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.

2.3. Araştırmanın Önemi

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait tekstil ürünlerinin kültürel miras ve dijital kültürel miras kapsamında ele alınması ve depolarda bulunan ürünlerin çevrim içi platformda daha geniş kitlelere ulaşmasının sağlanması bu çalışmanın önemini göstermektedir. Bu kapsamda YZE plakalı ürünlerin web portalını ziyaret eden akademisyenlere, öğrencilere ve halka koleksiyonun tarihi ve etnografik özellikleri bağlamında ürünleri tanıtmak, sergi ve yayınlar doğrultusunda araştırmacıları bilgilendirmek gelecekte yapılacak olan diğer araştırmaları da destekleyeceği düşünülmektedir.

COVİD 19 salgını ile ortaya çıkan yeni normal olarak adlandıran bu dönemde Yüksek Ziraat Enstitüsü gibi tarihi geçmişi yansıtan Cumhuriyet'in ilk eğitim kurumlarının kültürel mirasının genç kuşaklara aktarılması, bu alanda çalışan akademisyenlerin de ulaşabileceği, konuya ilgi duyan insanların da erişebileceği bir platforma taşıma gerekliliği duyulmuştur. Bu nedenle Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde bulunan Yüksek Ziraat Enstitüsü dönemine ait etnografik ürünler içerisinden seçilen seçkinin dijitalleştirilmesi ve web sayfasında halkın erişimine açılması önemlidir.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

"Yüksek Ziraat Enstitüsü Dönemi'ne Ait Tekstil Koleksiyonunun Çevrim İçi Sergiye Dönüştürülmesi" başlıklı bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinde var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya dayanan belgesel tarama (doküman incelemesi) yöntemi kullanılmıştır. Tarananlar, geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, araç gereç, bina ve benzeri kalıntılarla; olgular hakkında, sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmî ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü ve benzeri ürünlerdir. Bu bağlamda belgesel tarama yöntemi ile YZE koleksiyonu ayrıntılı olarak incelenmiş ve çalışmaya ilişkin inceleme aşamaları aşağıda verilmiştir.

- YZE plakalı ürünlerin fotoğraflama yoluyla belgelenmesi
- Korunmuşluk derecelerine göre çevrim içi sergiye aktarılacak nesnelerin belirlenmesi
- Web sayfasında yer alacak koleksiyon ürünlerinin fotoğraflarıyla envanter bilgilerinin birleştirilmesi
- Tanımlayıcı bilgilerin envanter veri tabanına işlenmesi ve elektronik ortama aktarılması
- Sergileme için seçilen nesnelerin sınıflandırılması
- Sergilenecek eserlere ilişkin eğitim materyalinin hazırlanması
- YZE logosunun tasarlanması
- Web sayfasının tasarımının oluşturulması için hesap açılması, domain alınması
- Web sayfası için Ankara Üniversitesi uzantılı e posta adresinin alınması
- Çevrim içi sergi için web tasarımının tamamlanması ve web sayfasının yayımlanması.

2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma beş bölüm olarak planlanmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde; araştırmanın konusu, ikinci bölümünde amacı, önemi, yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları; üçüncü bölümünde kavramsal çerçeve, dördüncü bölümünde YZE plakalı ürünlere ait özelliklerin sunumu ve beşinci bölümünde ise YZE koleksiyonuna ilişkin çevrim içi sergileme tasarımına yer verilmiştir. Araştırma Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait Köylü El Sanatları Koleksiyonu'nunda yer alan YZE plakalı 44 tekstil ürünü ile sınırlandırılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde koleksiyon kavramının kısaca tarihsel gelişimi verilerek, kültürel mirasın dijital kültürel miras açısından önemi ve kavramsal olarak çevrim içi sergileme açıklanmaktadır.

3.1. Koleksiyon

İnsanlar ilk çağlardan itibaren az bulunanı, kutsal olanı, değişik ve güzel olanı toplamış ve biriktirmiştir. Toplamak içgüdüsel olarak süregelen bir davranıştır, başlangıçta yönetim ve idari güç amacıyla başlamış, dinin ve sanatın etkisiyle devam etmiş, zamanla daha bilinçli, belli bir amaca yönelik ve sistemli bir toplama eylemine dönüşmüştür.

Orta Çağ'da kilise en büyük toplayıcıdır. Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte hem dinî hem de siyasi bir otorite olarak Avrupa'nın en güçlü kurumu hâline gelen kiliselerde zengin bir eser birikimi oluşmuştur. Başlangıçta okuma yazma bilmeyen halka Hristiyanlığı tanıtmak, anlatmak amacıyla dini hikâyelerden esinlenerek yapılan resim ve heykeller ile dini tören ve ayinlerde kullanılan değerli kilise koleksiyonları; zamanla doğa tarihi numuneleri ile zenginleşmiştir (içi doldurulmuş değişik hayvanlar vb.). Orta Çağ'da devlet yöneticileri ve kilisenin yanı sıra soylular da dönemin koleksiyonculuk anlayışına uygun olarak değerli, az rastlanır, farklı ve ilginç buldukları nesneleri toplamışlardır. Orta Çağ boyunca oluşturulan bu koleksiyonlar da Antik Yunan ve Roma'da olduğu gibi, dini mekânlar (tapınak/ kilise, manastır) ya da malikâne, saray vb. korunan hazinelerdir (Artun, 2017, 21).

Bilinen anlamda koleksiyonlarının oluşumu için esas zemini Rönesans hümanizmi sağlamıştır. Bu dönemde, insanın kendi yaratımlarını doğanın türlü dışa vurumlarıyla anlatabileceği düşüncesiyle meydana getirilen koleksiyonlar, Rönesans hümanisti için önemli bir işleve sahiptir. Bu nesneler, izlenmek istenen uygarlıkları görebilmeyi sağlamış, akademisyenler ve sanatçılar için önemli örnekler olmuşlardır. Araştırma amaçlı bu koleksiyonlar, tarihi belgelerdir ve yeni bir estetik anlayış için kaynak oluşturmuş, doğaya ve teknik yöntemlere duyulan merakla, 18. yüzyılın bilimsel gelişmelerine zemin hazırlamış, klasik akılcılığın ve deneysel bilimin yeniden doğuşuna hizmet etmiştir (Marstine, 2005,17).

15. yüzyılda koleksiyonculuğa özgünlük kazandıran, koleksiyon-mekân ilişkisini ortaya koyan kültürel bir olguyla karşılaşılmaktadır. Bu olgu; koleksiyonlara özel, ayrı mekânların ortaya çıkması ve belirli bir düzenleme ile bu mekânların yeni bir ruh, yeni bir atmosfer kazanmış olmasıdır. Stüdyo, ilk örnekleri Fransa'da görülen daha sonra Germen toprakları ve İtalya'da yaygınlaşan; koleksiyonun ya da bir parçasının korunmaya alındığı, mimari değeri olan, sahibinin kültür anlayışına göre düzenlenmiş, herkesten uzak, düşünmeye ve çalışmaya/ araştırmaya özel bir mekândır. Stüdyolar, bir koleksiyonu içinde barındıran mekânın mimarisi ve koleksiyoncunun özel ilgilerini yansıtan dekorasyonu ile koleksiyonun içeriğini ilişkilendirme fikridir. Galeriler ise modern müzeye bir adım daha yakındır. Ziyaretçilere daha rahat dolaşım olanağı sunmak ve denetimi kolaylaştırmak üzere tasarlanmış, koleksiyonun algılanmasında ışığın etkisini dikkate alan, nesne ve eserlerin düzenlenmesinde özel bir sergileme planının benimsendiği galeri modeli, ilk kez 16. yüzyılda, Floransa'da Galleria Uffizi'de uygulanmış ve 16. yüzyılda yaygınlaşmıştır (Artun, 2017, 21; Sülün, 2019, 138).

16. yüzyılda Avrupa'da Nadire (Merak) Kabineleri, sanat koleksiyonları ve koleksiyonculuk olgusunun sadece bir bölümünü oluştururken koleksiyonlar, doğaya ve teknik yöntemlere duyulan merakla giderek çeşitlendirilmiştir. Bitki türleri, mineraller ve hayvanlar üzerinde tıp ve eczacılık konularında özel çalışma eğilimini ortaya koyan; laboratuvar, dershane ve kütüphane işlevlerini aynı anda gören; doğa tarihi ve sanat koleksiyonlarından oluşan pek çok kabine oluşturulmuştur. Müzenin başatı olan nadire kabineleri, 14. ve 15. yüzyıllarda Fransa'da ortaya çıkar ve önce «*estudes*», sonra "*cabinet de curiosite*" (merak kabinleri) adını almıştır. İtalya'da «*studioli*», Almanya'da «*wunderkammern*» veya «*kunstkammern*» terimleriyle anılmıştır (Artun, 2017, 22).

Müzeler, "soyut" ve "somut" insanlık mirasını ve çevresini, kâr amacı gütmeden, eğitim, çalışma ve eğlenme amacı için edinen, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, kalıcı, topluma ve toplumun gelişimine hizmet eden, halka açık kurumlardır. Bu nitelendirme biçimi, çağdaş müze olgusunun amacına, kapsamına ve sahip olması gereken yöntem zenginliğine ilişkin yapılan çalışmalar sonucunda tarihi süreçte oluşan bilgi ve deneyim birikiminin yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tanımların özünde yatan mesajların okunması ve yorumlanmasında öncelikle bu tanımlamayı anlamlı hale dönüştüren, müze kavramının algılanışına yönelik değişimin farkına varılması önemlidir. Bir müzeyi neyin oluşturduğuna yönelik geleneksel anlayış, fonksiyona yönelik terimlerle ifade edilmektedir. Bu yüzden müzelerin amaçları, tarihsel olarak müzelerin

odak noktası olan ‘maddi delil ’in özüne paralel olan somut ve elle tutulur nitelikte algılanmaktadır (Walhimer, 2015, 33).

Müzeler, görülmeye ve korumaya değer olduğunu düşünülen şeyleri değerlendirmeli ve de seçme ölçütlerini gözler önüne sermelidir, bu sayede izleyici bütünleşik bir gözle yani somut arkeolojik ve etnografik ürünleri ve somut olmayan değerleri anlayabilir. Günümüzde müzeler varoluş biçimi olarak deneyim ortamlarının yaratılmasında temel yönlendirici faktör olarak ziyaretçiyi kabul etmekte ve tüm kurgusunu ziyaretçiye göre biçimlendirmektedir (Kandemir ve Uçar, 2015, 26).

3.2. Koleksiyonların Kültürel Miras ve Dijital Kültürel Miras Açısından Önemi

21.yüzyılda hızla artan köyden kente göç sonucu geleneksel değerler değişmeye başlamış bu durum da folklorda iki bakış açısını öne çıkarmıştır. Birincisi, kültürlerin durağan olmadığı gerçeğidir. İkincisi ise, bu devingenlik ve değişkenliğin, hızlı teknoloji kullanımı, yoğun kentleşme ve küreselleşme gibi nedenlerle kabul edilebilir sınırları zorlayarak, dünyayı kitle kültürü denilen tek kültürlü bir yapıya doğru sürüklediğidir (Oğuz, 2007, 30). Oğuz, (2007, 32) kültürel süreklilik ve çeşitlilik açısından en önemli olgusal olumsuzlukların modernleşme süreçlerinde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Topluluklar, gruplar ve bireyler, kültürel belleklerinin oluşup geliştiği ve kültürel üretimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılıp yaşatıldığı ritüel mekanlarını terk ederek modern yaşamın peşinden gitmiş ve geçmişle bağlarını büyük ölçüde koparark yeni mekanlarda yeni kültürler edinmişlerdir.

Teke (2016,47), kültürel mekânların yalnızca kültürel uygulamaların gerçekleştirildikleri yerler olarak değerlendirilemeyeceği, kültürel uygulamaların devam etmesinde, kişilerin davranışlarının biçimlendirilmesinde önemli rollere sahip olduklarını ifade etmektedir. Bu nedenle mekânların planlanmasında, insanların kültürlerine göre biçimlendirmelerin ve düzenlemelerin yapılması kültürel süreklilik açısından önem taşımaktadır. Kültürel mekânların kültürün sürdürülmesindeki başat rolü, mekân tasarımlarının ve kültürel mekânların planlanmasına dikkat edilmesi gerekliliğidir.

Kültürel miras, belirli bir yaşam görüşünü temsil ve tarihine tanıklık eden insan yaşamının somut ve somut olmayan tezahürlerinden oluşmaktadır. Somut olmayan kültürün yanı sıra hareketli nesneler de bulunmaktadır. Bu nesneler, her türden sanat eserini (tablolar, çizimler, heykeltıraşlıklar, seramikler, tekstiller vb.); önemli tarihsel

figürlerle ilgili olanlar gibi tarihi önemi olan nesneler; arkeolojik öneme sahip nesneler (insan ve hayvan kalıntıları, yaşamın kanıtı ve özellikle kaybolmuş, beceriler); mutfak eşyaları, giysiler ve silahlar gibi günlük yaşam nesneleridir. Biyolojik evrimin erken icatları veya fosil kanıtları gibi bilimsel öneme sahip nesneler de vardır. Bazıları şaheserlerdir, bazıları oldukça temsilidir, belirli bir zamandaki belirli bir yaşam tarzının bir anlık görüntüsüdür, özellikle yaşam tarzının tehdit altında olduğu tarihsel bir kayıt olarak değerlidir (Prott ve O'Keefe, 1992, 308).

Kültürel miras özgün toplumsal değerleri yansıttığı kadar insanlık tarihi hakkında fikir verebilen ve bu yönüyle evrensel bir niteliği olan gelecekte de ulaşılabilir olması için korunması ve aktarılması gereken somut ve soyut ürünlerdir. Bu eserleri toplamak, düzenlemek, korumak, erişebilir ve kullanılabilir olmasını sağlamak kütüphane, arşiv, müze, üniversite gibi kültürel örgütlerin temel işlevleri arasında yer almaktadır. Bilgiye, zaman, mekân, donanım, ücret gibi sınırlamalardan bağımsız erişim içinde bulunan çağın bu kurumlar için gerektirdiği hizmet anlayışının en temel unsuru haline gelmiştir (Öztemiz, 2017, 13).

Çağdaş düşünürlerin çoğu, farklı bir kavram ve sosyal ilişki modeli inşa ederek tarihsel bir değişim döneminden geçildiği konusunda hemfikirdir. Yaşam ve çalışma biçimleri, insanların iletişim kurma ve ilişki kurma biçimleri değişmiştir. Benzer şekilde, artan bir fikir birliği, geleneksel sosyal ve kültürel yapıları yeniden yapılandırma ihtiyacına işaret etmektedir. Internet, sanal sosyal ağlar ve bilgi ve iletişim teknolojileri yeni bir kolektif bilinçte bir araya gelerek yerelden küresele iç içe geçmiş bir dünya haline dönüşmüştür. Gelenek, kültür, tarih ve mirasın teknoloji, yenilik ve etkileşim ile birleşimi hem sanatsal bir ifade hem de kültürel kurumlarda yayılma için temel bir araç olarak hizmet veren çekici bir sistem sağlamıştır. Örneğin, sanal gerçeklik (VR) veya artırılmış gerçeklik (AR) gibi etkileşim teknolojilerinin çok boyutlu veya çok modlu temsillerle birleştirilmesi önemli bir yeniliktir (Portalés vd. 2018, 1).

Teknoloji sanatın içinde kendine bir yer edinerek her açıdan sanatı etkilemekte ve şekillendirmektedir. Düşünce ve eylemleri farklı şekilde sunulmasında, sanatın teknoloji ile harmanlanarak yeni sanat biçimleri geliştirilmesi gibi birçok açıdan sanat teknoloji birlikteliği görülmektedir. Bu birliktelik özellikle, teknolojik değişimler ve teknolojiye karşı oluşan eğilimler birçok alanda olduğu gibi sergileme yöntemlerinde de yenilikçi yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Artırılmış gerçeklikte bu yeni yöntemler arasında görülmektedir. Etkileşimli sanat etkinlikleri sanata daha dinamik bir hava

katmıştır. Sanat ve insan arasındaki etkileşime yeni bir boyut getirmiştir. Bu ilişki ile yapıt bir bireysel deneyim ve yaşantı ortamına dönüşmektedir (Coşkun, 2017, 62). Tüm bu gelişmeler kültürel mirasın dijital platformlara taşınması sürecinin de önünü açmaktadır.

UNESCO'nun 2009 yılında dijital mirasın korunması üzerine yayımladığı bildirgede, dijital mirası "kültürel, eğitimsel, bilimsel ve idari, ya da teknik, hukuki, tıbbi ve diğer türden bilgileri kucaklayan insan bilgisi veya ifade kaynakları, giderek dijital olarak yaratılan veya mevcut analog kaynaklardan dijital forma dönüştürülen kaynaklar olarak tanımlamaktadır (UNESCO, 2009, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000179529.page=2).

Dijital kaynaklar arasında metinler, veri tabanları, sabit ve hareketli görüntüler, ses kayıtları, fotoğraflar, yazılım ve web sayfaları dâhil olmak üzere dijital orijinalden başka bir format bulunmamaktadır. Yeni teknolojiler kültürel miras alanlarını somutlaştırmayı kolaylaştırmaktadır. 21. yüzyılda özellikle sanal müzeler, izleyicilere kültürel miras alanlarını bağlam içinde görme ve erişemeyecekleri nesneleri veya siteleri deneyimleme olanağı sunmaktadır.

UNESCO dijital mirası aynı zamanda ister kültürel, eğitsel, bilimsel ve idari olsun, ister teknik, hukuki, tıbbi tüm bilgi türlerini veya ifade kaynaklarını kapsayan, giderek daha fazla dijital içeriği bulunduran veya mevcut analog kaynaklardan dijital forma dönüştüren bir çalışma biçimi olarak ifade etmektedir. Bu kaynakların çoğu kalıcı bir değere ve öneme sahiptir ve bu nedenle mevcut ve gelecek nesiller için korunması ve sürdürülmesi gereken bir mirası oluşturur. Bu miras, herhangi bir dilde, dünyanın herhangi bir yerinde ve insan bilgisinin veya ifadesinin herhangi bir alanında var olabilir. Dijital miras pek çok unsurdan oluşan, birçok ortak özelliği paylaşan ve aynı zamanda birçok ortak tehdide maruz kalan bir miras türüdür. Dijital mirasın zaman içinde daha önemli ve daha yaygın hale gelmesi muhtemeldir. Bireyler, kuruluşlar ve topluluklar, neye değer verdiklerini ve gelecek nesillere aktarmak istediklerini belgelemek ve ifade etmek için dijital teknolojileri giderek daha fazla kullanmaktadır. Bu yolla daha önce var olmayan yeni ifade ve iletişim biçimleri ortaya çıkmıştır. İnternet, bu fenomenin gelişmiş bir örneğidir. İnternetin daha fazla çok dilli kullanımını destekleyecek araçların geliştirilmesi, dünyanın şu anda internette ağırlıklı olarak İngilizce kullanması dijital mirasın daha da hızlı yaygınlaşmasına yol açmaktadır (UNESCO, 2009, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000179529.page=2).

Son yıllarda bilgiye özgür erişim algısı ve World Wide Web (www)'in sunduğu olanaklar ön plana çıkmıştır. Öztemiz (2017, 47), Türkiye'de dijitalleştirilen kültürel mirasa erişimle ilgili ulusal herhangi bir politika veya strateji bulunmasa da kalkınma planları ve ilgili bazı belge ve düzenlemeler kapsamında Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)[3], ve Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)[4] raporlarında dijital kültürel mirasın korunması ve arşivlenmesi ile ilgili herhangi bir öneri ve politikanın geliştirilmediğini ifade etmektedir. Öztemiz (2017, 107), mevcut uygulamaları değerlendirerek dijitalleştirilen kültürel miras ürünlerine '5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'[5] çerçevesinde düzenlendiğini bildirmektedir. Kültürel bellek kurumları üzerine yapılan araştırma sonuçlarına göre, kurumsal açık erişim sistemi oluşturma fikrinin katılımcı kurumların gündeminde yer alıyor olması, dijitalleştirilen kültürel mirasa açık erişimle ilgili platform gerekliliğinin sağlanabileceği yönünde olumlu bir gelişmedir (Öztemiz, 2017, 107).

Bilişim teknolojilerinin gelişmesi ve toplumun geneline yayılması ile diğer tüm kurumlar gibi müzelerde sayısallaşmaya başlamaları sonucunda dijital platformlarda boy göstermeye başlamış; sanal müze olarak adlandırılan yeni bir müze türü ortaya çıkmıştır. Her ne kadar teknolojik gelişme ile paralellik gösterse de sanal müze tartışmaları 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren başlamıştır. Müzelerde ilk olarak envanter kaydı gibi daha çok büro ortamında kullanılmaya başlanan bilişim teknolojileri, zamanla eser takibi, sergileme, ışıklandırma, iklim kontrolü ve güvenlik alanlarında kullanılmaya başlanmıştır. Sanal müzelerin geleneksel müze yapısına ve kavramına, sanat yapıtına, daha geniş anlamda sergilenen nesnelere ve ziyaretçiye olan etkileri tartışılan konuların başında gelmektedir (Çolak, 2006, 308). Sanal müzelerin yanı sıra çok sayıda müzenin koleksiyonlarını dijital platformlara taşıma çalışmaları zamanla dijital platformlarda sergi hazırlama, eğitim çalışmaları gerçekleştirme ve izleyici katılım çalışmalarına doğru evirilmiştir.

---

[3] Dokuzuncu Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/09_DevletYard%C4%B1mlar%C4%B1.pdf

[4] Onuncu Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf

[5] 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/tr/tr/tr001tr.pdf

Bilimsel iletişim sürecinin başrolünü bilim insanları üstlenmiştir. Çalıştıkları alanla ilgili ve yürüttükleri proje çıktılarını yani bilimsel yayınlarını dergilere göndermekte ve dijitalleşen dünyada internet üzerinden erişime sunmaktadırlar. Teknolojinin kültürel bellek kurumlarında yarattığı en büyük değişimlerden biri dijitalleşme faaliyetleriyle ortaya çıkmıştır. Kültür mirası niteliğindeki kaynakların dijitalleşmesi, korunmalarını sağlanmanın yanı sıra uluslararası düzeyde erişim ve uluslararası platformlarda da yer alması büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de köklü üniversitelerinin her biriminin birer koleksiyon sahibi olduğu ve aslında başlıca müze gibi bir kurum olduğu düşünülebilir. Bu koleksiyonlar ders amaçlı kullanılmaktadır. Sözü edilen durumda ise bilimsel veri sadece kurum içinde tanıtılmakla sınırlı kalmaktadır. Oysaki yurt dışında koleksiyon sahibi köklü üniversitelerin internet sayfaları incelendiğinde kültür mirası olan üniversite koleksiyonlarının erişime açıldığını ve insanlara bir tık uzaklıkta olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle daha fazla kişiye ulaşılmakta ve erişim engelsiz ve özgür hale getirilmektedir.

Son yıllarda bu konuya duyulan farkındalık artmış ve birçok bellek kurumu koleksiyonuna açık erişim sağlamıştır (Network of European Museum Organizations Report 2020). 2020 yılı Mart ayı itibariyle de Pandemi nedeniyle bu oranda da artış yaşandığı görülmektedir. Birçok müze kapılarını salgın nedeniyle kapatmış olsa da internet aracılığıyla halk ile buluşmalarını başarılı bir şekilde sürdürmektedir. Türkiye'de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, salgının kültür sanat hayatını da sekteye uğratmasıyla Mart ayının sonlarına doğru sanal müze uygulamasını hayata geçirmiştir. Türkiye'deki devlet müzelerinden 13'ü ise bu süreçte https://sanalmuze.gov.tr adresinde sanal ortamda ziyarete açılmıştır. Troya Müzesi müzenin sosyal medya hesaplarından izleyicisiyle salgın süresince buluşmaya devam etmiştir. Sabancı Müzesi daha önceki yıllarda açmış olduğu sergileri (Örneğin, Picasso İstanbul) da vb. çevrim içi ortamda izleyicileriyle tekrar buluşturmuştur. Sabancı Müzesi'nin yanı sıra İstanbul Modern, Pera Müzesi, Arkas Sanat Galerisi, Yapı Kredi Sanal Müzesi, Aydın Doğan Vakfı Sanal Müzesi, Rezan Has Müzesi, SALT Araştırma gibi müze ve sanat kurumları koleksiyonlarını ve eski sergilerini çevrim içi ortamda tekrar açmışlardır (Yanar ve Karadeniz, 2020, 120).

3.3. Kavramsal Olarak Çevrim İçi Sergileme

Bu başlık altında çevrim içi sergileme kavramına, sergileme yöntemlerine, Yurt dışı ve Türkiye çevrim içi tekstil koleksiyon örneklerine yer verilmektedir.

3.3.1. Çevrim içi sergileme

Sergileme, Türk Dil Kurumu'na göre sergileme işi, teşhir, ekspozisyon olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 2021). Bir galeri ya da müzenin en önemli işlevlerinden biri olan "sergileme" (exhibition) Türk Dil Kurumu tarafından verilen tanıma göre; alıcının görmesi, seçmesi için dizilmiş nesnelerin tümü ve bu nesnelerin serildiği yer olarak "uygun yere koyma" anlamında mekân ve nesne ile ilişkidir (Çolak, 2011, 38).

Sergileme tasarımı nadire kabineleriyle günümüze kadar farklı biçim ve yöntemlerin etkisiyle değişime uğramıştır. Önceleri yalnızca nesnenin korunması ve sunulması amacıyla kullanılsa da günümüzde sanat ve tasarım alanında başlı başına bir alan olarak faaliyet göstermektedir. Sergileme tasarımları sürekli ve geçici olmak üzere iki sınıfa ayrılabilir. Bu iki sınıf ayrımı genellikle müze ve sanat galerilerinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Ayrıca ticari, fuar ve sosyal-kültürel olarak da sınıflandırılabilir. Bu mekânlar tasarlanırken kurulma amaçları, hedef kitle ve yapının içeriğine göre kurgulanmaktadır (Çalışkan, 2016, 27).

Demir (2008, 63), sergileme yöntemlerini kültürel / sosyal içerikli sergilemeler, ticari fuar sergilemeleri, sanat galerisi sergilemeleri ve müze sergilemeleri olmak üzere dört başlıkta derlemiştir. İnsanların çevreleriyle iletişim kurması sonucu ortaya çıkan ve günümüzde birçok farklı türde tasarlanan sergiler izleyiciyle en hızlı iletişimi kuran tasarım alanlarından biridir. Zamanla sergileme tasarımı türleri, birbirlerine çok benzer ve yakın olsa da kendi arasında daha da ayrışmış, ayrışmaya da devam etmektedir. Bu durum, sergileme tasarımının artık birçok yeni ortamda kullanıldığına işaret etmektedir.

İnsanın bilgiye kolay ve hızlı ulaşma isteği tarih boyunca pek çok gelişmenin çıkış kaynağı olmuştur. Bilginin birikimi ve paylaşımı, çağımıza damgasını vuran bilim ve teknolojinin ilerlemesini sağlamış, bugün insanlığın en büyük bilgiyi paylaşma yeri olarak gösterebileceğimiz interneti ortaya çıkarmıştır. Tüm dünyayı birbirine bağlayan, her milletten, her sınıftan insanın istediği zaman, istediği yerden dâhil olabildiği yeni bir iletişim ortamı olan internet bugün insanın bitmek tükenmek bilmeyen arayışının son eseri olarak karşımızdadır ve insanlığı McLuhan'ın "Evrensel Köyüne" bir adım daha yaklaştırmıştır (Dikener, 2011, 152). Köy kelimesi ile vurgulanmak istenen düşünce; insanların bilgiye aynı anda iletişim erişebileceği ve tepki verebileceği küçük bir mekândır.

McLuhan insanlık tarihini dört önemli döneme ayırmıştır. 1. Kabile Çağı: Kabile çağını değiştirecek buluş: fonetik alfabedir. İşitseldir. 2. Edebiyat Çağı: Alfabenin

bulunmasıyla edebiyat çağına geçilmiştir. Bu dönem insanlar için büyük değişim olmuştur. İşitsel ve görsel bir çağdır. 3. Basım Çağı: Edebiyat Çağı basım teknolojisinin ortaya çıkmasıyla yok olmuştur. Gutenberg'in buluşu sonrası basılı çağa geçilmesiyle görsel bağımlılık artmıştır. 4. Elektronik Çağ (içinde bulunduğumuz çağ): McLuhan'a göre telgrafın icadı insanlığın yeni bir döneme geçmesine neden olmuştur. Bu dönemi elektronik çağ olarak adlandıran McLuhan, basım çağındaki bireyselliğin bu yeni çağ ile sona erdiğini ve dünyanın global bir köy halini aldığını öne sürmüştür. Bu yeni dönemde tıpkı kabile dönemi gibi insanların iletişime ve enformasyona katkı verdiğini, katılım gösterdiğini savunan McLuhan, televizyonun insanları bir araya getirdiğini, aynı anda büyük bir hızla birçok yere götürdüğünü belirtmiştir (Akt. Varol ve Varol, 2019, s.140). Televizyon dışında 2000'li yıllara damgasını vuran en önemli ortam internet ortamıdır. Bir taraftan özgürlüğün teknolojik altyapısını hazırlayan internet, diğer taraftan da sıradan insanlar hakkında kişisel enformasyonun hiç hayal edilmedik düzeyde ortaya saçılmasına yol açmıştır. Öyle ki, günümüzün global köyünde, postane müdiresi artık bütün köylüler hakkında her şeyi bilir hale gelmiştir. Dünyayı izlemekle görevli resmi otoriteler, ağ üzerindeki milyonlarca insanı çok daha kolay izleyebilir hale gelmişlerdir (Bozkurt, 2000, 80). Bu uygulama buz dağının görünmeyen yüzüdür ancak her şeye rağmen bir tık (click) ile dünyanın diğer bir ucundaki kültürel nesneler hakkında bilgi edinebilmek eşsiz bir deneyimdir.

Hayatın diğer alanlarında da farklı coğrafyada yaşayan insanlar birbirleriyle iletişime geçerek farklı kültürleri, inanışları, yaşam biçimlerini tanımaktadırlar. Bununla birlikte günden güne sosyal medya araçlarına yenileri eklenerek dünya hızla küreleşmektedir. Bu değişim evreleriyle küreselleşen dünyada farklı toplulukların tek çatı altında toplanmaya başladığı söylenebilir. Birçok inanışın değişerek ortak kültür, ortak dil, ortak din gibi alanlarda tek çatı altında toplanabileceği söylenebilir. Gelenekselliği bozmak istemeyen toplumlar için tehlikeli olarak görülse de sosyal medya insanların ortak paydada buluşma yeri olmaktadır (Çalışkan ve Mencik, 2015, 274).

3.3.2. Sergileme yöntemleri

20.yüzyıl sergileme mekânlarında biçim ve içerik açısından önemli gelişmelere neden olmuştur. Modernizm içerisinde yapıtın biçimsel özelliklerinin öne çıkması sonucu değişen sanat eseri; galeri mekânın da yapısını değiştirmiştir. 1960 sonrasında gelişen süreçte yapıtın sergilenmesinde; çerçevenin dışlanması, resim yüzeyinin sergi mekânının

duvarlarıyla ilişkiye girmesi ve böylece galeri mekânının kendisinin resmi çerçeveleme işlevini yerine getirmesi önemli birer değişim olarak kabul edilmektedir (Çolak, 2011, 44).

Locker (2013, 15) sergiyi, baştan sona bir amaç veya temayla anlatı sunmak üzere sergileneceklerin herhangi bir şekilde düzenlenerek bir araya getirilmeleri olarak tanımlamaktadır. Bu kavram altında aynı zamanda ticari fuarlar, marka deneyimleri, temalı etkinlikler, uluslararası sergiler (expo vb. etkinlikler), peyzaj yorumlamaları ve enstalasyon olarak da adlandırılan sanat yerleştirmelerine de yer verilmektedir (Dernie, 2006, 27). Sergileme, bir tema doğrultusunda eserlerin, nesnelerin ya da fikirlerin izleyicilerle buluştuğu andır. Genellikle müze ve galerilerle birlikte anılan "sergi", Madran (2012, 3)'a göre nesnelerin belirli bir düzen içinde ve belirli bir yöntem dâhilinde, toplumla bireyler tarafından ulaşılabilir kılınmak üzere oluşturulan bir araçtır ve aslında görsel bir işleyiş dili tanımlayan sosyal bir pratiktir. Madran (2012, 2) sergi hazırlama sürecinin koleksiyon politikası yazmak ve koleksiyonu toplamakla başladığını belirtmekte ve personel, iletişim, etkinlikler gibi geniş yelpazede değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu süreçte serginin hedef kitlesinin kim olduğunu bilmek gerektiğini vurgulayarak, dinamik bir sergi hazırlamanın müzelerin en önemli işlevleri arasında yer aldığını ifade etmektedir. Sergileme, var olan nesneleri çeşitli biçim ve yaklaşımlarla sunma eylemidir. Sergileme tasarımı ise, sunma eyleminin görsel iletişim tasarımıyla birleştirilmiş hali olarak tanımlanabilir. Avcı (2017, 100)'ya göre, sergi tasarımı sergi nesnelerinin altında yatan hikâyeleri mekânsal bir kurguya çevirir. Bu hikâye anlatımı bilinçaltı düzeyde küratörün anlatmak istediği mesajı aktarmayı hedefler. Her serginin bir mesajı olmalı ve bu mesaj bir cümlede ifade edilebilecek kadar açık olmalıdır. Bu mesaj serginin ana konusunu ve sergilemenin sebebini içermelidir. Sergi tasarımcıları, görsel iletişimi ve mesajı bütünleşik bir biçimde kullanıp içeriği mekân yoluyla iletirler. Sergileme tasarımı, iletişim tasarımıyla yerleşik çevreyi birleştirerek iletişim kuran çevreler yaratmaktadır (Lorenc vd. 2010, 8).

Sergilerin kurgu ve tasarımında müzeler çağdaş müzecilik yaklaşımlarından da hareketle geçici ve gezici sergileri de kapsayan tema odaklı, dinamik ve sade – anlaşılır uygulamaları hayata geçirmeye çalışmaktadır. Tema oluşturma, doğrudan ve kelimesi kelimesine mesaj iletmek ve izleyicilere boş zamanlarını değerlendirirken eğlenceli deneyimler yaratmak için kullanılabilir. Müzeler tema oluştururken otantik tarihi ortamı bizzat kullanarak ya da orijinalinden ayırt edilemeyecek düzeyde gerçekçi bir ortam kurgusu oluşturarak sergiyi hazırlayabilirler (Locker, 2013, 33). Madran (2012, 4) müze ziyaretçilerini artık "müze kullanıcıları" olarak tanımlamakta ve kullanmaktadır. Müze

kullanıcılarının ilgi, beklenti ve ihtiyaçlarının çeşitliliği sergi tasarımının özelliklerini de belirlemektedir. Sergiyi tasarlayan uzmanların çok farklı yapı ve ilgideki müze kullanıcılarının fiziksel, duygusal ve entelektüel ihtiyaçlarını anlayıp, ulaşılabilir, eğitsel ve eğlenceli çevresel öğeleri bu koşullara göre sağlaması gerekmektedir. Atagök'e (1999, 132) göre çağdaş müzeciliğin bir sonucu olarak eğitim odaklı sergileme bir adım öne çıkmaktadır. Müze eğitimi temelinde hazırlanan sergiler de geleneksel müzelerde izlenebilen ve sadece izlenebilen (eyes-on) sergilerden farklı olarak nesnelere dokunulabilen (hands-on) ve nesneler üzerinde düşünülebilen- paylaşım yapılabilen (minds-on) etkileşimli süreçler haline gelmiştir. Dolayısıyla müze ve galerilerden bağımsız oluşturulan sergilerde dahi eğitim ve paylaşım odaklı tasarımlar dikkat çekmeye başlamıştır. Bununla birlikte sergileme sürecinde "öyküleme" yaklaşımının öne çıktığı dikkat çekmektedir.

Lohrey (2010, 46-47), müzede ve galeride öykülemenin, diğer bir ifadeyle anlatı ve öykü oluşturmanın çağdaş müzecilik yaklaşımlarından biri olduğunu belirtmekte ve bu yaklaşımla uluslararası üne sahip ancak öykü anlatamayan pek çok müzenin müze nesnesini öyküsü ve temsili olmayan herhangi bir müze nesnesi olmaktan kurtaracağını, müze kullanıcısında merak uyandıracağını ifade etmektedir. Müze ve galeriler öykü anlatarak müze kullanıcılarının kendi öykülerini anlatma cesareti gösterebilecekleri, böyle geniş katılım sağlayabilecekleri ortamlar haline gelebilirler. Bedford (2001, 39)'a göre hikâyeler en temel öğrenme araçlarıdır. Hikâyelerin başlangıçları, gelişme ve sonuç bölümleri vardır, merak uyandırırlar ve izleyicinin başka bir zaman ve mekânı hayal etmesine, evrenselliği anlamasına ve empati kurma becerisi kazanmasına olanak verirler. Bireysel ve ortak hafızayı korudukları ve kuşaklararası bağlantıyı kurmada etkili oldukları için sergiler sıkça kullanılırlar. Bilginin doğruluğu kişiye, kültüre, duruma göre değiştiği için, bilginin doğruluğundan çok üretilmesi ve kullanışlılığı önemlidir. Bilginin müze kullanıcısı tarafından yapılandırılmasını ifade etmektedir. Bu yaklaşım müze kullanıcıları açısından müze, bilgi ve beceri kazandırmaktan çok, bireylerin düşünmesi, anlaması, kendi öğrenmelerinden sorumlu olması ve kendi davranışlarını kontrol etmeyi ve deneyimler yaşamasını sağlayacaktır. Öte yandan sergi tasarımında öykülemenin yanı sıra görsel kültürü göz önünde bulundurmak, müze kullanıcılarının sergide görüleni irdelemelerini, yüklenen anlam ve oluşturulan imgelerin, kimi ya da neyi temsil ettiğini sorgulamaları ve nesnelere yüklenen bireysel ve toplumsal bağlamları keşfetmeleri açısından önemlidir (Türkkan, 2008, 21). Bilişim teknolojilerindeki gelişme müze teknolojilerine yansımasıyla

nadir eser ve sanat eserlerinin metin, görüntü veya ses özelliklerinin bilgisayar sistemine aktarılması sonucu internet yardımı ile geniş kitlelerle paylaşımı mümkün kılmıştır (Dıvrak, 2019, 42).

Locker (2013, 36) sergi tasarımın öyküleme, yorumlama, görsel kültür ve eğitim gibi unsurları göz önünde bulunduran bir "tasarım süreci anlayışı" olarak değerlendirmekte ve bu süreci "analiz – düşünce – geliştirme – öneri – detay – uygulama (geribildirim)" biçiminde basamaklandırmaktadır. Bu süreçte çağdaş müze ya da sergiyi gerçekleştirecek olan organizasyon, alan ve hikâye ile müze kullanıcısı ve sergi mekânı arasındaki diyalogu göz önünde bulundurmaktadır. Demir'e (2008, 64) göre ise, sergilenen nesne ile ilgili yorumlar ön plana çıkarılırsa diğer unsurlarla birlikte serginin başarısı artar.

Sergi geliştirme süreci müzelerde ilk olarak içeriğin belirlenmesi önemlidir. Sırasıyla ön araştırma, sergi senaryosunun saptanması, koleksiyondan uygun nesnelerin seçimi, sergi metinlerinin hazırlanması ve yazımı, sergiyi destekleyecek özel yerleştirmelerin ve malzemelerin hazırlanması, teknoloji kullanımının kararlaştırılması (üç boyutlu uygulamaların tasarımı, seçimi, üretimi), grafik tasarımların tamamlanması, reklam, tanıtım ve duyuruların planlanması, sergiye ilişkin yayınların hazırlanması, yazılı ve görsel medyada serginin tanıtım çalışmalarının ve sosyal medya çalışmalarının planlanması, izleyici geliştirme stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması, sergiyle bağlantılı eğitim çalışmalarının planlanması, etkinlik geliştirme çalışmalarının planlanması, serginin kurulumu, geribildirimlerin değerlendirilmesi ve raporlanması aşamalarından oluşmaktadır (Walhimer, 2011,35). Tasarım sürecinde müzenin erişilebilirliğini sağlamak üzere engelli, çocuk, ileri yetişkin gibi farklı çeşitlilikte ziyaretçiye uygun fizik yapı özelliklerinden yola çıkarak özel tasarım kararları alınarak hareket edilmesi önemlidir. Özel tasarım kararları müze kullanıcısının yaş grubuna göre belirlenen yazı karakteri, harf büyüklüğü, sergi alanında yaygın olarak kullanılan renk, dil seçenekleri, uygun imge ve destek elemanlarını (müze teknolojileri vb.) içermektedir. Dıvrak (2019,134), algılamanın Geştalt kuramı[6] nesne psikolojisi yaklaşımında olduğu gibi bir varlığın veya bir şeyin çevrede vücut bulma halinin anlaşılması ile olduğunu ve ilk başta duygu, şekil, cisim ve de etkilerinin hemen algılanamadığını ifade etmektedir. Atmosferin algılanmasında geçmişte ilgili bir deneyimin yaşanmış olması gerektiğini ve atmosferi algılamanın temel amacının da bu

[6] "Geştalt" Almanca bir sözcüktür, genel hatlarıyla "şekil", "form", "oluşum" anlamını taşımaktadır. Geştalt psikolojisi insanların yaşadıkları çevrede anlamlı bir algıya sahip olmasının temelde hangi kanunlara dayandığını anlamaya çalışır. Geştalt etkisi beynin, özellikle çizgiler, noktalar, eğriler gibi basit ve bağlantısız ögeleri görsel olarak bir araya getirmesi, tanıdık figürler çıkarmasıdır.

olduğunu belirtmektedir. Tüm bu unsurların "insan için tasarım" yaklaşımından hareketle hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Çağdaş müzecilikte dikkatle üzerinde durulması gereken konulardan biri müze sergilerinin ulaşılabilir olmasıdır. Sergilerin farklı ilgi ve erişim gruplarına ulaşması, geniş toplumsal katılım sağlamaları ve temsil güçlerinin yüksek olması ulaşılabilirlik olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda dijital teknolojileri kullanarak müze sergilerini web platformlarına taşımak müzeyi ulaşılabilir hale getirmek için kullanılacak yöntemler arasında yer almaktadır. Dijital müze sergileri hazırlanırken verilerin ilgili web sayfasına taşınması ve temsil ettikleri konu ya da temaya uygun olarak tasarım süreçlerinin yürütülmesi önemlidir. Web sayfa tasarımında da araştırma, bilginin sistemleştirilmesi, hedef kitlenin seçimi, görsel elemanların amacına uygun kullanımı ve iyi bir iletişim sağlamak önemli tasarım problemlerindendir. Özellikle web sayfalarının geleneksel medyada olduğu gibi farklı bölümlerden oluştuğunu unutmamak gerekmektedir. Web sayfa tasarımlarında farklı kullanıcı bölümleri için tepki verebilecekleri farklı değerler ortaya konmalıdır (Dikener, 2011,158).

Web tasarımlarında da görsel hiyerarşiyi oluşturmak hem dikkati istenilen yöne kaydırmak hem de kullanıcının algılamasını kolaylaştırarak sitede zihinsel yorgunluğa düşmeden dolaşmasını ve içeriğe bağlı kalmasını sağlamak için gerekli bir unsurdur. Siteyi oluştururken görsel anlamda hiyerarşik bir yapının oluşturulması içeriğin daha rahat algılanmasını sağlar ve gözü rahatsız etmeyen bir görüntünün oluşmasına yardımcı olur. Bu bağlamda web sitelerinin ana sayfaları bir dergi kapağı olarak düşünülebilir. İnternet kullanıcılarının dikkatini çekecek nitelikte görsel güce ve sitenin içeriği hakkında bilgilendirme özelliğine sahip olmalıdır (Dikener, 2011,158).

Dünyada sayısız müze ve sanat galerisi olduğu bilinmektedir. Geçmişten günümüze bu müze ve galerilerde çeşitli sergileme yöntemlerini görmekteyiz. Son dönemlerde özellikle teknolojinin de getirisiyle bu alanlarda sergilemeye ek olarak video yerleştirmeler etkileşimli uygulamalarında ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Yine teknoloji sayesinde sanal gerçeklik uygulamalarıyla gitmeden evden bu müze ve galerileri gezmek mümkün olmaktadır (Coşkun, 2017,67).

Müze sergileri tasarımı, görsel ve mekânsal düzenlemelerin sanatı ve bilimi olarak kabul edilir. Sergi tasarımı koleksiyona bağlı olarak önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak için yapılır (Dean, 1996). Müzelerdeki sergilerin sunumu asla gelişigüzel

olmamalı veya tesadüfe bırakılmamalıdır. Bununla birlikte dijital unsurlar kullanılarak da müze sergilerinin web sayfalarına aktarılabildikleri izlenmektedir. Özellikle kolay yazılımlar, web sayfalarının tasarlanmasında zengin olanaklar sunmaktadır. Bu olanaklar aynı zamanda müzelerin web platformlarında sergileme ve eğitim etkinliklerini gündeme taşımıştır ancak dijitalleşme sürecinde de tasarım ilkelerinden habersiz herhangi bir bilgisayar kullanıcısının web sayfası tasarlayabilmesi kolaylaşmaktadır. Ancak programların bu şekilde gelişigüzel kullanımları, tasarımın vazgeçilmez ilkelerinden olan özgünlük ve amaca uygunluk ilkelerini yok saymaktadır (Dikener, 2011,157). Dolayısıyla sergi tasarımı sürecinde temel tasarım kuralları hakkında bilgi sahibi olmak sergi tasarımı yaklaşımını profesyonel hale getirecektir. Tasarımın belirli unsurları, tüm görsel sanatlar için temel olarak kabul edilmektedir. Dean (1996,32)'e göre bu ögeler, altı temel elemandan oluşmaktadır. Bunlar; değer, renk, denge, çizgi, biçim ve doku'dur.

3.3.2.1. Değer

Sergide değer, özellikle renge atıfta bulunmayan açıklık veya karanlığın kalitesi olarak kabul edilmektedir. Siyah olan alanlar en düşük değere; beyaz olan alanlar ise en yüksek değere sahiptir. Sergilenecek mekânda bu dengeye dikkat etmek önemlidir. Değerler görsel ağırlık özellikleriyle ilişkilidir. Normalde daha koyu değerler ağırlığın kalitesine atfedilirken; daha açık tonlar, ağırlık olarak daha açık olarak ifade edilir. Tasarımı amaçlarken değerler vurgu, yönlendirme ve çekicilik için önemlidir. Değerin diğer tasarım öğeleriyle akıllıca birleştirilmesi sergide görsel etkiyi önemli ölçüde etkiler (Dean, 1996,33).

3.3.2.2. Renk

Grafik tasarım uygulamalarında, ürün ambalajlarında ve tanıtımında, web sayfalarında renk, önemli bir görsel iletişim unsurudur. Renk, dikkat, uyarı, yasaklama, yönlenme, kodlama gibi pek çok işlev yüklenerek, gündelik hayatın vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır. Güvenlik ve sağlık işaretlerinde özellikle kırmızının yasak, tehlike alarmı, yangınla mücadele; sarının uyarı işareti, mavinin zorunluluk, yeşilin ilk yardım, tehlikesiz- normal durumu gösterdiği yönetmeliklerde de yerini almıştır. Grafik tasarım uygulamalarında renk öğesi bir tasarım elemanı olarak büyük önem taşımaktadır. Renk ve ton değerleri sayesinde biçimleri, tipografiyi, ön planı görünür kılmak veya arka plana itmek, görsel hiyerarşiyi organize etmek mümkün olmaktadır. Web tasarımında

içerikle de bağlantılı olarak uygulanan renk seçimi, izleyiciyi psikolojik yönden hazırlamakta, algılamayı kolaylaştırmakta ve kolayca yönlendirmekte önemli bir etkendir (Sağocak, 2016,80).

Renk, neredeyse bir sitenin başarısını tanımlamada içerik ve gezinti kadar önemlidir ve tasarımın etkili bir bileşenidir. Renk, siteye sadece görsel bir çekicilik katmaz, aynı zamanda hedef kitleye gönderdiği mesajdan ötürü de önemlidir. Renge karşı tepkiler yaş ve cinsiyet gibi pek çok faktöre bağlıdır. Örneğin, renk körü kullanıcılar için kullanışlılık boyutu önemlidir. Renk sembolizmi, kültürler arasında çarpıcı bir biçimde farklılık gösterebilir. Örneğin web sayfası üzerinde dikkat çekmek istenilen bir öğe farklı bir renge boyanabilir. Web tasarımında renklerin psikolojik yönünün yanı sıra, siteyi hazırlayan kişi, sitenin kolaylıkla okunabilir olmasına ve artalan, grafikler, bağlantılar (link) ve içerikte kullanılan renklerin uyumuna dikkat etmelidir. Renkler arasındaki uyum, doğru etkiyi oluşturacak renklerin kullanılması ve okunabilirliğin en üst düzeyde sağlanabilmesi için çeşitli artalan-metin rengi kombinasyonları denenmeli, bunlar arasından öğrenme için en uygun olan kombinasyon belirlenmelidir (Karataş, 2003).

Sergilemede de renk tasarımının bireyin kültürel ve dünya görüşüne bağlı olarak geniş ölçüde değiştiği kabul edilir. Dolayısıyla sergi tasarımında da renk kaynaklı anlamlar genellikle duygusal etki ile ilişkilidir (Dean, 1996,35).

3.3.2.3. Denge

Denge, görsel ağırlık dağılımının kalitesidir. Görüntüler veya nesneler simetrik olarak düzenlenmiş simetrik denge içindedirler. Sergi tasarımında nesneler eşdeğerleri olmayacak şekilde düzenlendiklerinde, kompozisyon asimetrik hale gelebilmektedir. Sergi tasarımında nesnelerin denge içinde yerleştirilmesi izleyicinin algılama sürecinde olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Dean, 1996,55).

3.3.2.4. Çizgi

Sergi tasarımında çizgi, doğrusallığın kalitesidir. Bir çizgi, çok az boşluk içeren veya hiç boşluk içermeyen bir nokta dizisidir. Çizgi, kompozisyona güçlü bir yön içeriği kazandırır. Çizgi ile tasarımda yoğunluk, genişlik ve diğer nitelikler değiştirilebilir. Çizgi ile görsel ağırlık etkilenebilir (Dean, 1996,37).

3.3.2.5. Biçim

Şekil, fiziksel veya mekânsal çevrelemenin en önemli unsuru ve hepsinin birleşimidir. Sergilemede kontrast, birleştirme, üst üste binme ve karıştırma şekilleri tasarıma önemli görsellik katar (Dean, 1996,38).

3.3.2.6. Doku

Doku, bir yüzeyin görsel pürüzlülüğü veya pürüzsüzlüğü olarak kabul edilir. Bu nedenle sergi tasarımında önemli bir faktör olarak kabul edilir. Doku aynı zamanda bir yüzeyin işlenmesinden de kaynaklanabilir ve dokunsal bir boyuta da sahip olmak olarak da adlandırılır (Dean, 1996,35).

3.3.3. Müzelerin çevrim içi tekstil koleksiyonlarına örnekler

Sanat ve tarih müzeleri için dijitalleşmenin en etkili yollarından biri sanal turlar sunmaktır. Google Arts & Culture, hâlihazırda dünya genelinde 2.500'den fazla ücretsiz kültürel organizasyon turu sunmaktadır. Arts & Culture COVİD-19 salgını sürecinde kültür ve sanat alımlayıcıları tarafından ilk başvurulan platform olmuştur. COVİD-19 salgınının seyrini sürdürmesi dünya genelinde çok sayıda insanın zamanının büyük kısmını evde geçirmesine neden olmuştur. Google Arts & Culture platformunda sergi katalogları, sanal turlar ve küratörlerle yapılan röportajlar gibi çevrim içi müzecilikte erişilebilirlik kapsamında değer kazanmaya başlamıştır. Google'ın bu platformundan hareketle müzelerin salgın öncesi süreçte gerçekleştirdikleri çalışmalara katılamayanlar için yeni normalde sanal eşdeğerler geliştirmeye çalıştıkları söylenebilir (Yanar ve Karadeniz, 2020,121).

Sergilerin kurgu ve tasarımında müzeler çağdaş müzecilik yaklaşımlarından da hareketle geçici ve gezici sergileri de kapsayan tema odaklı, dinamik ve sade – anlaşılır uygulamaları hayata geçirmeye çalışmaktadır. Sanal müzeler ve sanal gezilere ek olarak sanal sergilerin özellikle salgın döneminde önemi artırmıştır. Sergi tasarımcıları için müzelerin en önemli işlevi, halkın koleksiyona erişiminin sağlanmasıdır.

Marty (2011, 212) müzeler tarafından oluşturulan kişisel dijital koleksiyon sistemlerinin müze izleyicilerinin beklentileri ve müzeyi ziyaret etme motivasyonlarını artırdığını ifade etmektedir. Proctor (2010, 36) ise, müzelerin Flickr, Wikipedia, YouTube, Facebook, Twitter, Instagram gibi platformları etkin biçimde kullanmaya başladıkları

milenyumla birlikte izleyicinin aynı platformlarda gerçekleştirdiği katılımı artırmak için müzelerin dijital koleksiyonlarının sayı ve içeriklerini artırmak zorunda olduklarını ifade etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada, İspanya ve İsveç gibi ülkelerde bulunan ve tekstil malzeme içeren çok sayıda müze koleksiyonlarını çevrim içi platformlara taşıyarak erişilebilirliklerini artırmış; yüz yüze müze ziyareti olanağı bulamayan izleyici ve araştırmacılarla buluşmuştur.

Bu araştırmada tekstil koleksiyonlarını çevrim içi platformda izleyici ile buluşturan yaklaşık 35 çevrim içi koleksiyon incelenmiştir. Bu koleksiyonların sergileme biçimlerinin, içerik tasarımlarının, izleyici katılım yaklaşımlarının ve eğitim etkinliklerinin farklı olduğu gözlenmiştir. Örneğin Fashion Museum Bath'in web sayfası gezildiğinde birden farklı koleksiyonunun çevrim içi olduğu görülmüş ve 1970 ve 1980'ler moda galerisi ziyaret edildiğinde sergileme şeklinin manken giydirme olduğu ve giysilerin ön ve arka yüz olmak üzere resimlerle belgelendiği ve istenildiğinde incelenebilmesi için ayrıntılı etiket bilgisinin pdf formatında sunulduğu saptanmıştır.

Etiket Bilgisi

Gina Fratini, 1973

Nesne Numarası: BATMC 2001.399toB

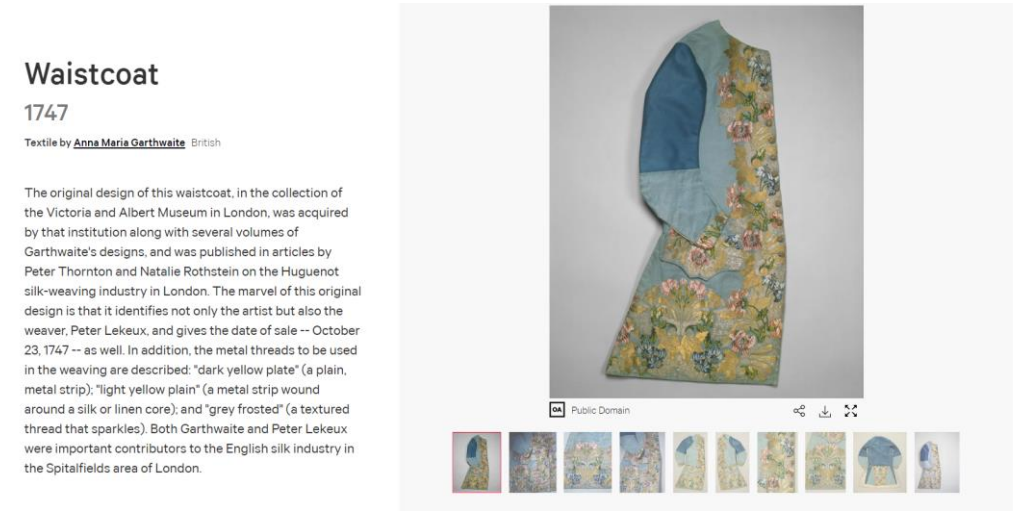
Beyaz pamuklu kumaştan yapılmış uzun elbise ve önlük etek takımı, dik yakalı ve tek düğmeli manşet ile uzun kollu. Uzun tam etek; korse, kollar ve etek ucu krem rengi makine yapımı dantellerle süslenmiştir.

Barbara Hill, 2001 tarafından verilmiştir.

Şekil 3.1. Fashion Museum Bath Çevrim İçi Müze Koleksiyonundan Bir Örnek, 2021.

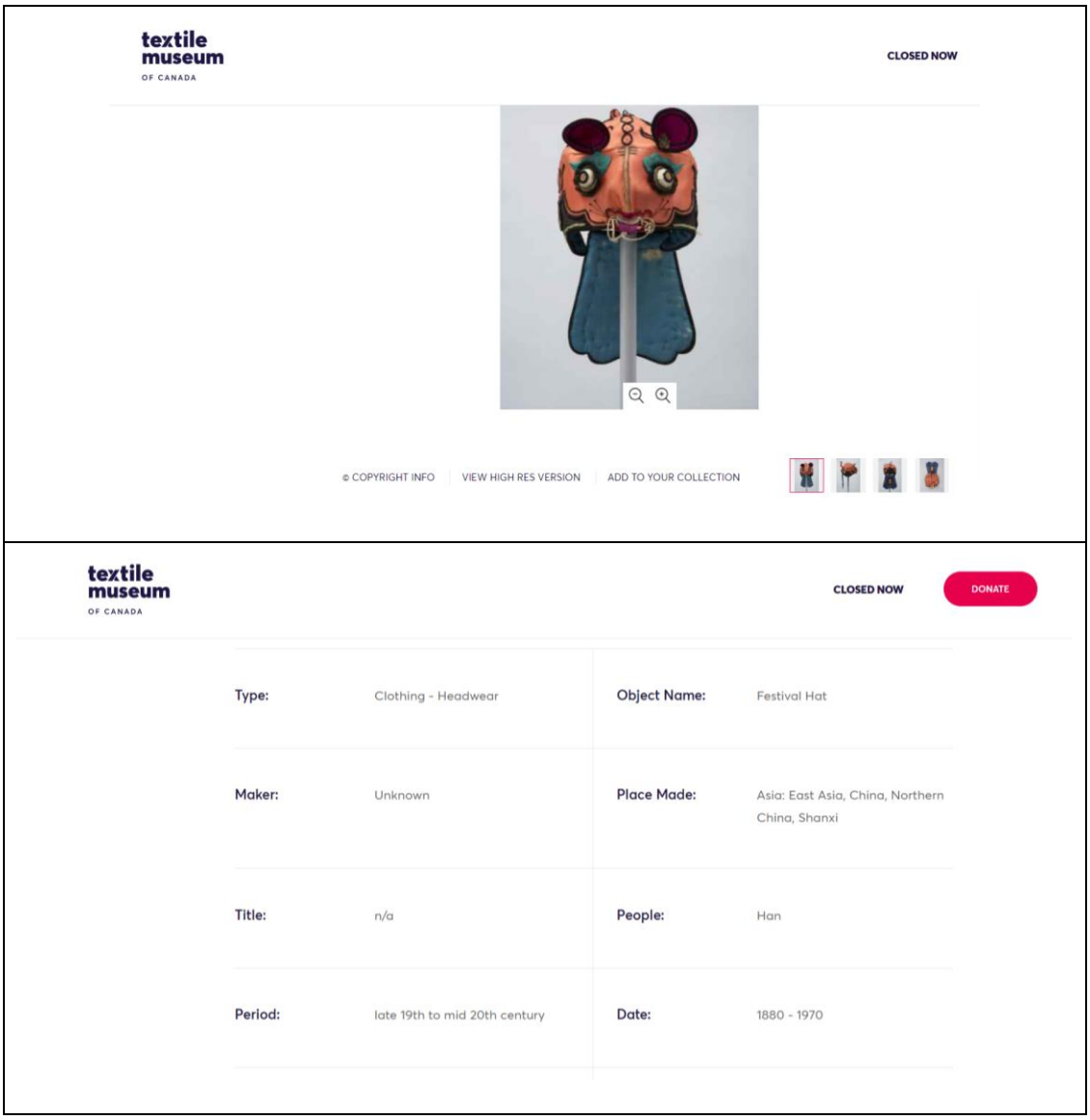
Tekstil koleksiyonlarını açık erişime açan müzelerin başında Metropolitan Sanat Müzesi gelmektedir. 20 Şubat 1872'de açılışı yapılan müze 1870'te Amerikan toplumunun sanat eğitim düzeyini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. 400.000 nesnenin yer alan dijital koleksiyonun 9000'i tekstil nesnesinden oluşmaktadır. Müze, izleyicilerine nesneleri

ayrıntılı olarak inceleme olanağı sunmakta, nesneleriyle bağlantılı akademik ve kuramsal bilgiyi ayrıntılı olarak paylaşmakta (nesnenin envanter bilgileri, koruma – onarım durumu, süreci ve aşamaları, ait olduğu dönemin özellikleri vb.), e-posta vb. yollarla müze nesneleri için izleyicinin geribildirimini ve yorumunu sürece katarak sergiye katılım olanaklarını sağlamaktadır.

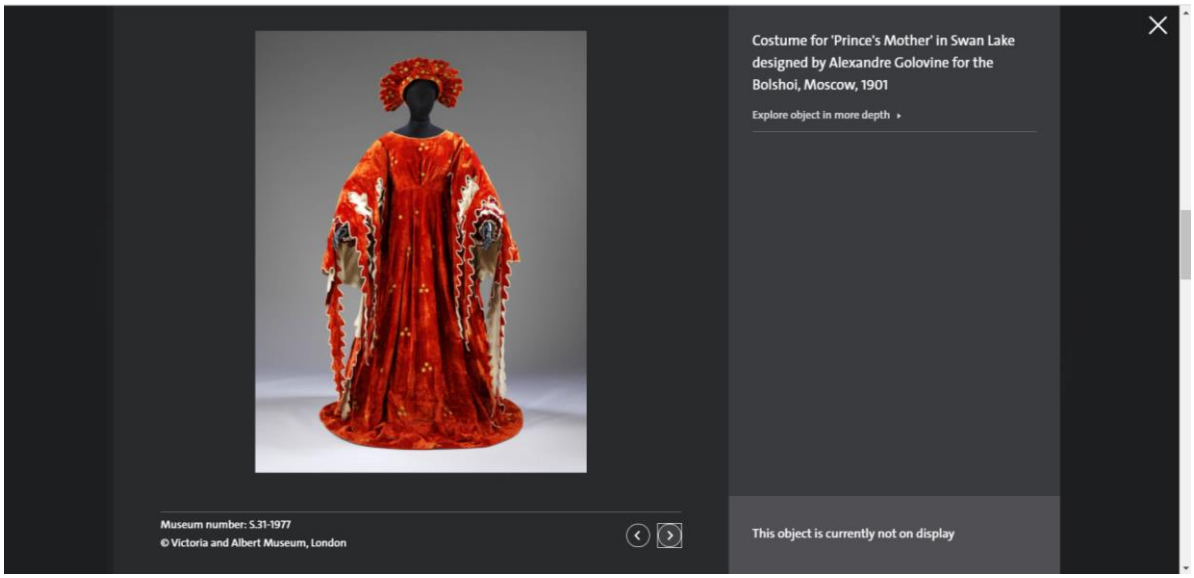
Şekil 3.2. Metropolitan Sanat Müzesi Tekstil Koleksiyonu Seçkilerinin Çevrim İçi Platformda Sunum, 2020.

Dijital koleksiyonuyla öne çıkan müzelerden biri de Toronto'da bulunan Kanada Tekstil Müzesi'dir. Müze koleksiyonu 15.000'den fazla eserden oluşmaktadır. Müze koleksiyonunda tekstil dokumalar, şapkalar, Güneydoğu Asya tekstil örnekleri ve törensel tekstil örnekleri olarak isimlendirilen dünyanın farklı bölgelerinden nesneler bulunmaktadır. Müze dijital koleksiyonu müze nesnelerine ilişkin geniş bir arşiv niteliğindedir. İzleyicilerine nesneleri ayrıntılı olarak inceleme olanağı sunmakta, nesneleriyle bağlantılı akademik ve kuramsal bilgiyi ayrıntılı olarak paylaşmakta (nesnenin envanter bilgileri, koruma – onarım durumu, süreci ve aşamaları, ait olduğu dönemin özellikleri vb.), nesneleri büyüterek inceleme şansı sağlamakta, e-posta vb. yollarla müze nesneleri için izleyicinin geribildirimini ve yorumunu sürece katarak sergiye katılım olanaklarını sağlamaktadır (Şekil 3.3).

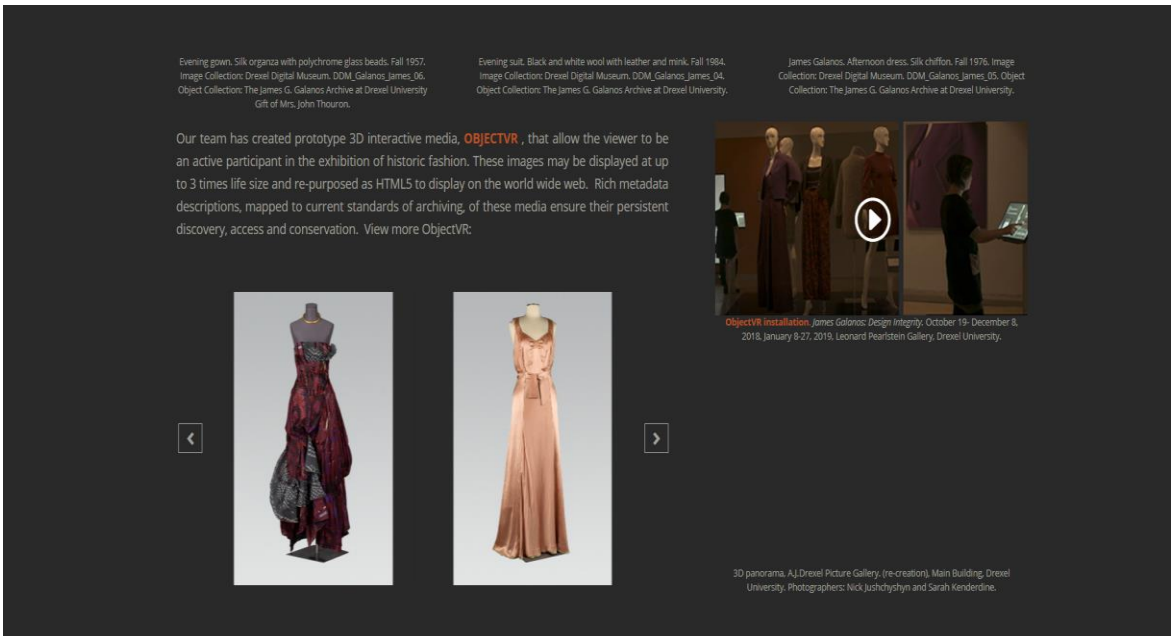
Şekil 3.3. Kanada Tekstil Müzesi Çevrim İçi Tekstil Koleksiyonu Seçkilerinin Genel Görünümü, 2020.

Dünyanın en önemli dekoratif sanat müzelerinden biri olarak 1852'de Londra'da kurulan Victoria ve Albert Müzesi, dünyanın en geniş süsleme sanatları koleksiyonuna sahiptir. Müze 4,5 milyonun üzerinde bir koleksiyona ev sahipliği yapmaktadır ve müzede öne çıkan nesnelerden oluşan bir seçki çevrim içi platformda görsel ve yazılı bilgileriyle birlikte paylaşılmaktadır. Müze dijital koleksiyonu müze nesnelerine ilişkin geniş bir arşiv niteliğindedir. Müze, öne çıkan nesnelerine ilişkin genel bilgi sunmakta, sosyal medya platformlarını kullanarak hazırladığı çevrim içi etkinlikleri izleyicilerine ulaştırmaktadır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Victoria ve Albert Müzesi Çevrim İçi Tekstil Koleksiyonu Örneği, 2021.

Sanat ve tekstil müzelerinin yanı sıra üniversiteler tarafından kurulmuş birer araştırma kurumu olarak çalışan üniversite müzelerinde de çok sayıda çevrim içi tekstil koleksiyonuna rastlanmaktadır. 1891 yılında oluşturulan Drexel Üniversitesi-Amerika Robert ve Penny Fox Tarihi Kostüm Koleksiyonu'nda güzel sanatlar ve dekoratif sanatlar gibi kompozit ürünlerin yanı sıra tekstil ürünlerini de içermektedir. Müze çevrim içi koleksiyonu müze nesnelerine ilişkin geniş bir arşiv niteliğindedir. İzleyicilerine nesneleri ayrıntılı olarak inceleme olanağı sunmakta, nesneleriyle bağlantılı akademik ve kuramsal bilgiyi izleyiciyle paylaşmakta, nesnelerin 3D görüntülerinden oluşan görsel sunumlar web sayfasında izleyiciyle buluşmakta, nesnelerin bütününe ve kesitlerine ilişkin 360 derecelik videolar sunulmaktadır. Ayrıca VR görünüm sağlanarak galeri turu web sayfasına eklenmiştir.

Şekil 3.5. Drexel Üniversitesi-Amerika Robert ve Penny Fox Tarihi Kostüm Koleksiyonuna İlişkin Çevrim İçi Sergileme, 2021.

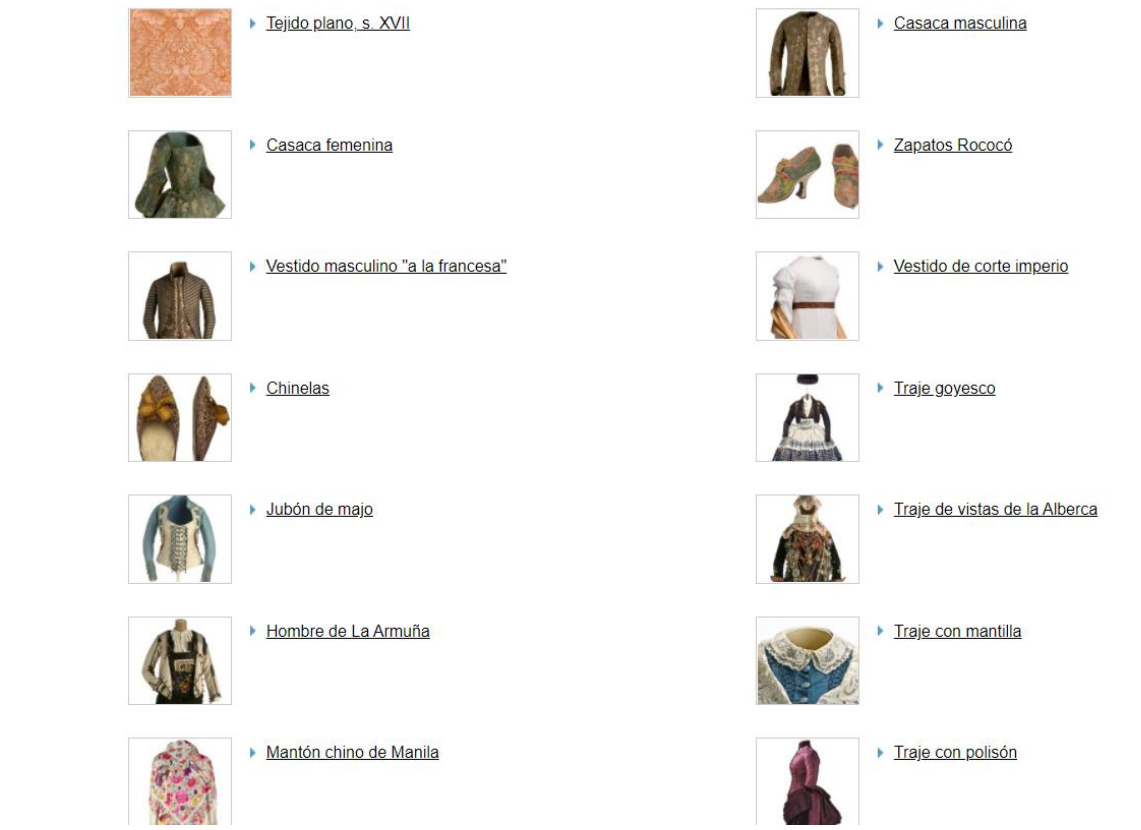
George Washington Üniversitesi kampüsü içinde yer alan George Washington Üniversitesi Müzesi'nde 20 bin nesne bulunmaktadır. Müze koleksiyonunda kumaşlar, halılar, kilimler, tekstil dünyasına ait her kıtadan Asya, Afrika, Avrupa, Amerika, Ortadoğu kültürlerine ait nesneler mevcuttur. Müze, 275 halı ve 60 tekstilden oluşan kişisel bir koleksiyonla kurulmuş; Afrika, Asya ve Latin Amerika'dan 4.600 halı ve tekstilin eklenmesiyle genişletilmiştir. Müze çevrim içi koleksiyonu müze nesnelerine ilişkin geniş bir arşiv niteliğindedir. Müze, öne çıkan nesnelerine ilişkin genel bilgi sunmakta, sosyal medya platformlarını kullanarak hazırladığı çevrim içi etkinlikleri izleyicilerine ulaştırmaktadır. Zoom platformu üzerinden Kafkas ve Osmanlı Halı koleksiyonlarıyla bağlantı kurularak alan uzmanları ile izleyiciler buluşturulmuş, *"Halı ve Kilim Değerlendirme Sabahları"* isimli bir programda anlatım ve soru-cevap teknikleriyle buluşmalar gerçekleştirilmiştir (https://museum.gwu.edu/rug-and-textile-appreciation-morning-good-better-best).

Koleksiyonunu dijital ortamda paylaşan diğer bir müze Kent State Üniversitesi Müzesi'dir. Müzenin çevrim içi koleksiyonu hem yıllarına göre kronolojik olarak hem de tekstillerin renklerine göre sınıflandırılmıştır.

Şekil 3.6. Kent State Üniversitesi Çevrim İçi Müze Galerisi, 2021.

Koleksiyon 18., 19. ve 20. yüzyıl olarak sınıflandırılmıştır. Yüzyıllara göre giriş yapıldığında sadece görseller görünmekte ancak envanter bilgilerine erişilememektedir. Kostümlerde oluşan koleksiyonun sergileme yöntemi manken giydirme şeklindedir. Sağ veya sol yan, arka ve ön yüzden fotoğraflanarak sunulmuştur.

Şekil 3.7. Museo Del Traje, İspanya Kostüm Müzesi, 2021.

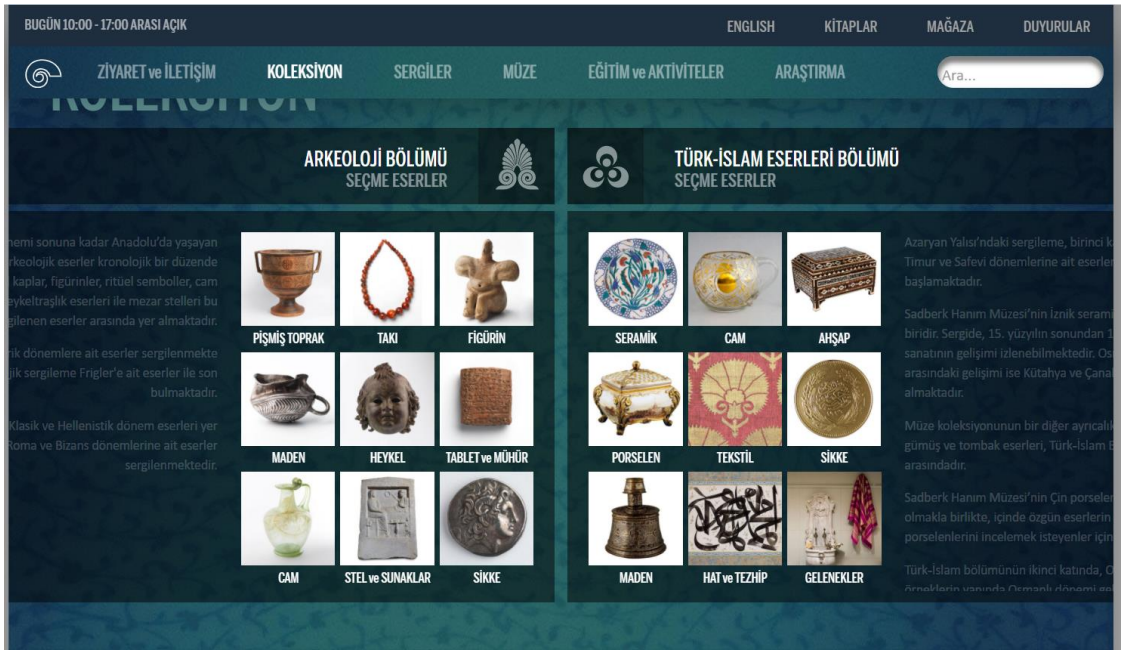

Şekil 3.8. Museo Del Traje, İspanya Kostüm Müzesinde Sergilenen Kostüm, 2021.

Museo Del Traje, İspanya Kostüm Müzesi zengin tekstil koleksiyonuna sahip müzelerden biridir. Çevrim içi sergilemede giysi ve giyim elemanlarına yönelik objeler fotoğraflama yoluyla belgelenmiş, envanter numaraları ile fiziksel özellikleri tanıtılmıştır.

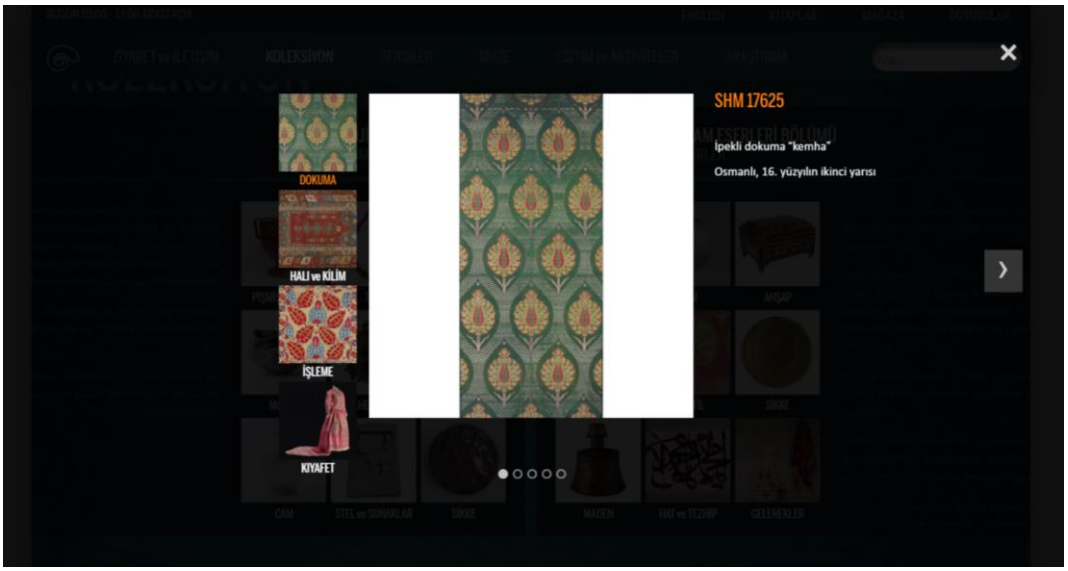
Sanal müzelere, özel ihtiyaçları olan insanlar (görsel, akustik, konuşma ve motor engelli, öğrenme güçlüğü çeken) dâhil olmak üzere istenilen her yerden, herkes erişebilmektedir. Sanal müze (virtual museum) web üzerinden sunulan dijital bir koleksiyonun kişisel bilgisayar, bilgi verici bir kiosk gibi sanal ortamlar üzerinden ziyaret edilebilir ve erişilebilir (Styliani vd., 2009, 521). Türkiye'de Müzelerde koleksiyonlar dijital ortama sınırlı düzeyde aktarıldığı için bu eserler üzerinde anlamı ve erişimi arttırmaya yönelik dijital uygulamalardan söz etmek zordur. Türkiye genelinde 63 müzeden 56'sında dijitalleştirme işlemi yoktur. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde ise koleksiyonun yüzde 75'i dijitalleştirilmiştir (Akça, 2020,268).

Türkiye'de dijitalleşme sürecinde öne çıkan müzeler arasında Ankara Etnografya Müzesi, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi, Mersin Arkeoloji Müzesi, Çorum müzesi ve Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonlarında tekstil ve etnografik eserler ile öne çıkan müzeler arasındadır. Etnografya, Mersin Arkeoloji Müzesi, Çorum Müzesi ve Türk İslam Eserleri Müzesi koleksiyonlarına sadece 360 derece müze turu ile erişim sağlamaktadır. Sadberk Hanım Müzesi ise izleyicilerine koleksiyonunda yer alan tekstil eserlere web sitesi aracılığıyla doğrudan erişim sağlamaktadır.

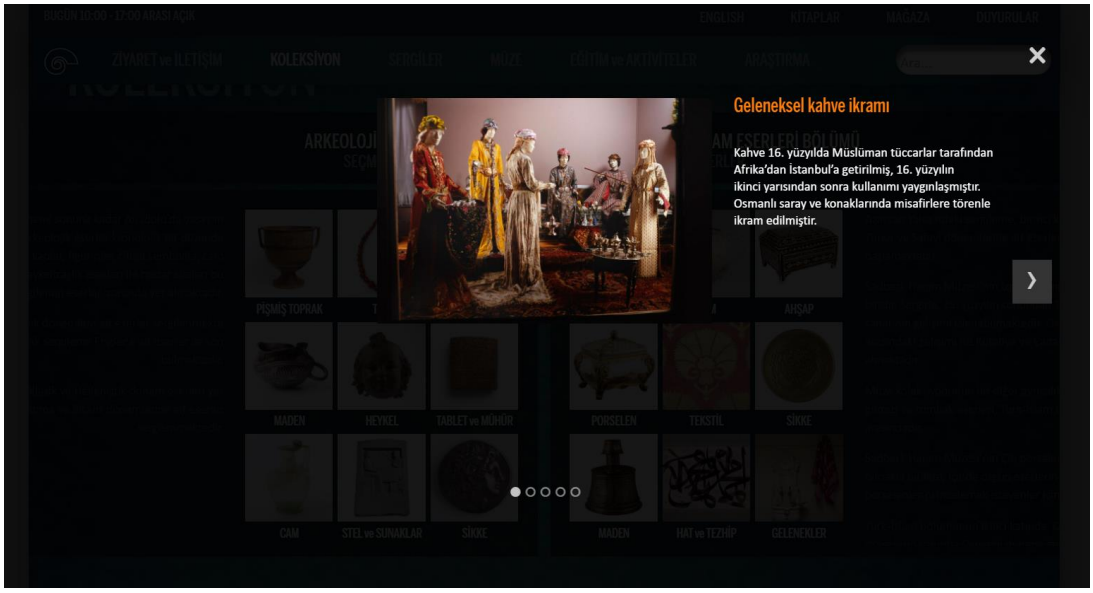
Şekil 3.9. Sadberk Hanım Müzesi,2021.

Sadberk Hanım müzesi Türkiye'nin ilk özel müzesi olma statüsündedir. Müze koleksiyonu çevrim içi olarak iki ana başlıkta derlenmiştir. Arkeoloji ve Türk İslam Eserleri bölümü olarak sınıflandırılan koleksiyon içinde tekstil eserler "Tekstil" ve "Gelenekler" başlıkları altında toplanmıştır.

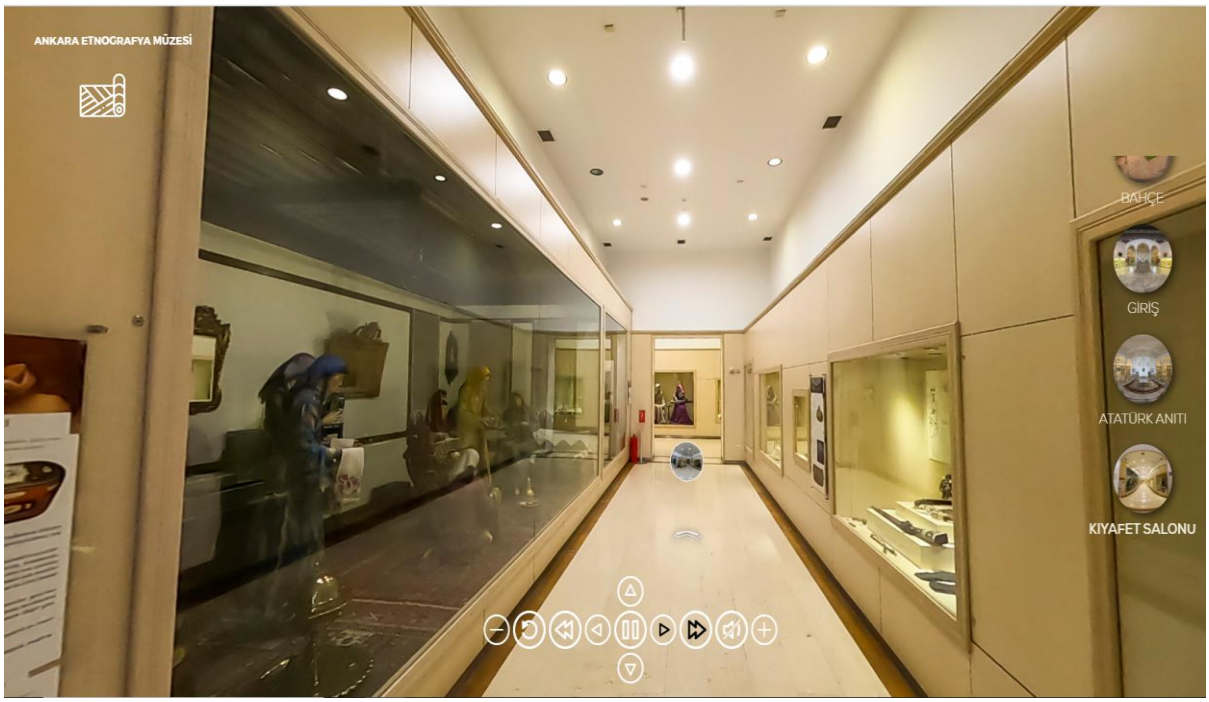
Şekil 3.10. Sadberk Hanım Müzesi Dokuma Koleksiyonu, 2021.

Tekstiller, dokuma, halı ve kilim, işleme ürünler ve kıyafet bölümü olarak sınıflandırılmıştır. Etiket bilgilerinde nereye ait olduğu ve hangi döneme ait olduğu bilgileri verilmektedir.

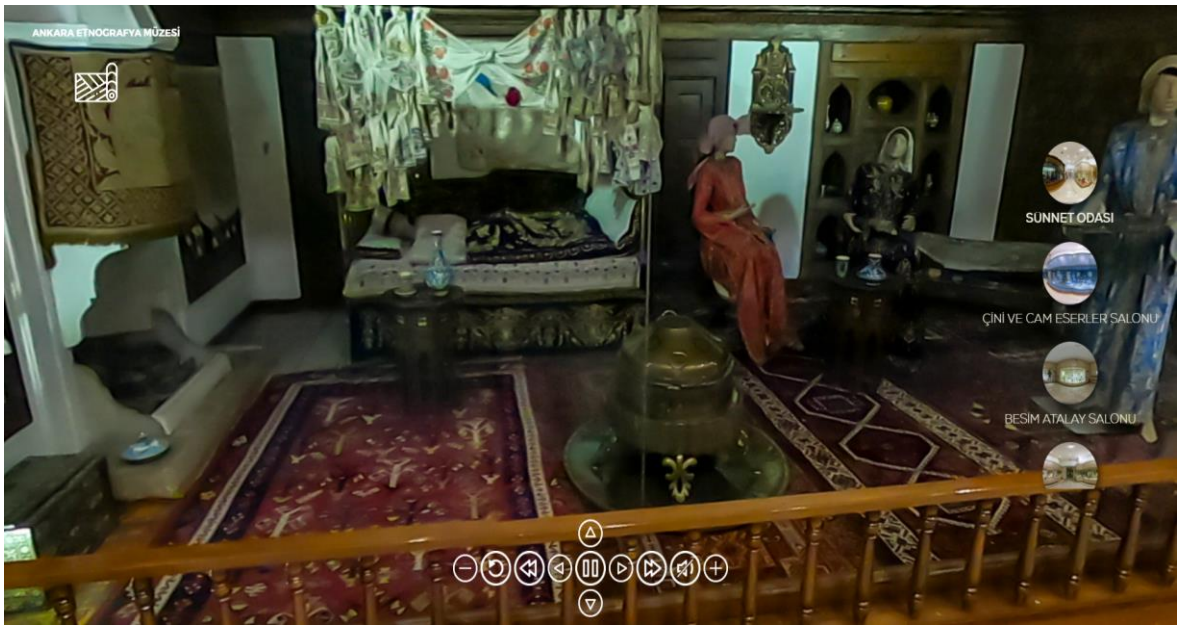
Şekil 3.11. Sadberk Hanım Müzesi Gelenekler Bölümü Sunumu, 2021

Geleneksel kahve ikramı, kına gecesi, lohusa gelenekleri, sünnet âdeti ve gelin hamamına yönelik görseller verilmektedir.

Şekil 3.12. Ankara Etnografya Müzesi, 2021.

Ankara Etnografya Müzesi 360° sanal tur düzenlemektedir. Tekstil örnekleri kıyafet salonunda ve camekânlar içinde sergilenmekte olup etiket bilgileri detaylı verilmemektedir. Sanal müzede de sergilenen dokuma halı ve kilimlerin hangi döneme ve yöreye ait olduklarına dair ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca kısa bir video ziyaretçilere sunulmaktadır. Videoda alt yazı şeklinde "Dokuma eserler salonunda 18.yüzyıl ve 20.yüzyıl arasındaki dönemde Anadolu'daki halı ve kilim işlemeciliği hakkında detaylar yer almaktadır" açıklaması bulunmaktadır. Ayrıca kıyafet salonundan el işlemeli salona geçiş yapılmaktadır. Her salonda bilgilerin sunulduğu açıklayıcı panolar yer almaktadır. Ancak çevirim içi gezi sırasında bu bilgiler okunaklı değildir. Dokuma eserleri salonunda ise dokuma tezgâhı ve halı sergilenmektedir. Bu salondan madeni eserler salonuna geçiş yapılmaktadır ancak bu salonda da halıların sergilendiği görülmektedir. Daha sonra ise sünnet odasının sergilendiği salona geçilmektedir. Camekân içinde sergilenen sünnet yatağı ve sünnet geleneği canlandırılması mankenlerle sunulmaktadır. Bu salonlar haricinde çini eserler, yazma eserler ve ahşap eserlerin olduğu salonlar gezilebilmektedir.

Şekil 3.13. Ankara Etnografya Müzesi Sünnet Odası, 2021.

Şekil 3.14. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2021.

Türk İslam Eserleri Müzesi'nde Kutsal Emanetler, Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemi, Anadolu Selçukluları Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Etnografya sergi salonlarında halı, kilim, peştamal dokuma gibi tekstil eserleri sergilenmektedir. Bu eserlere 360 derece sanal tur ile erişim sağlanmaktadır. Tur kapsamında bazı tekstiller videolu anlatım ile tanıtılmaktadır.

Şekil 3.15. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2021.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Yüksek Ziraat Enstitüsü Köylü El Sanatları Koleksiyonu'na ait ürünlerin fiziksel özelliklerini içeren bilgiler ve çevrim içi platformda yer alacak ürünlerin envanter bilgi örneğine yer verilmektedir.

4.1. Yüksek Ziraat Enstitüsü Köylü El Sanatları Koleksiyonu

YZE'de, 1930'lu yıllarda eğitim-öğretim faaliyetlerin başlamasıyla birlikte özellikle kırsal bölgelerde yapılan el sanatları belirlenmiş ve öğrenciler alan araştırmaları yaparak çeşitli yörelerden farklı dokumalar ve giyim elemanları toplamış, ayrıca el sanatlarına ilişkin eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Öğrenciler ilgili ürünlerden hareketle eğitim-öğretim faaliyetlerinin bir parçası olarak benzer dokumalar üretmişlerdir. Öğrencilerin ürettiği dokumalar ve yörelerden toplanan dokumalar ile diğer el sanatları ürünleri (kolan dokumalar[7], peşkirler[8], atkı, bere, çorap gibi giyim elemanları) bu çalışmanın materyalini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin farklı bölgelerinden toplanmış etnografik ürünler dokuma ve örme ürünler olup üzerlerinde Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait olduğunu belirten YZE yazılı pirinç/ metal plaka bulunmaktadır. Aynı zamanda YZE yazılı pirinç plakalar dönemin ilk envanter çalışmaları olarak da kabul edilebilir (Şekil 4.1).

[7] Kolan dokumalar kullanılan araca ve tekniğe göre kartlı ya da kartsız olarak iki gruba ayrılmaktadır. Çözgü yüzlü dokumaların kartlarla dokunan örneklerine "çarpana dokuma" adı da verilmektedir. Çözgü ve atkı olarak bilinen iki iplik sisteminin temel oluşturduğu, yün, kıl, pamuk ipliklerle yer tezgâhında dokunan, kartların yerine gücü çubuğunun kullanıldığı, bu çubuk vasıtasıyla açılan ağızlıktan geçirilen atkı ipliklerinin sıkıştırılmasıyla elde edilen, çözgü yüzlü şerit halindeki dokumalardır. Anadolu'da eşek bağı olarak da bilinir yük taşıma, hasat sepeti ve çocukları sırta bağlama amacıyla kullanılan ince yassı şerit dokumalardır (Kahvecioğlu, 2007, 732).

[8] Peşkir, Türk Dil Kurumuna göre, genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu, yemek yerken kullanılan, el kurulanan, büyük mendil biçiminde pamuk veya keten bez, peçete şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2020).

Şekil 4.1. Bölgelere Göre YZE Plakalı Ürün Haritası (Yanar vd., 2018).

4.2. YZE Köylü El Sanatları Koleksiyonunda Yer Alan Nesnelerin Fiziksel Özellikleri ve Kimlik Bilgileri

Tablo 4.1. Ürünlerin Ayrıntılı Fiziksel Özellikleri ve Görselleri

Koleksiyon numarası	***Envanter numarası***	***Dokumanın adı***	***Lif cinsi(çözgü-atkı)***	***En-Boy (cm)***	***Dokuma Kalınlığı (mm)***	***Sıklık (Adet/5 cm)***		***Eser Görseli***
						Çözgü	***Atkı***	
1	*YZE 6869-1(E)*	*Hesapişi Peşkir (Aydın Köyleri)*	*Pamuk-pamuk*	*38,50-71,10*	*0,648*	*76*	*71,5*	

2	*YZE 6948-2(E)*	*Dokuma (Gömleklik)*	*Keten-keten*	*44,50-76,20*	*1,293*	*60,5*	*57*	
3	*YZE 6945-3(E)*	*Dokuma (Gömleklik)*	*Pamuk-pamuk*	*42,90-136,60*	*1,059*	*69*	*67*	
4	*YZE 6951-4(E)*	*Dokuma (Gömleklik)*	*Keten-keten*	*45,80-149,20*	*0,927*	*82*	*53*	
5	*YZE 6934-5(E)*	*Dokuma (Gömleklik)*	*Keten-keten*	*38,60-117,20*	*1,125*	*70*	*62*	

6	*YZE 6912-6(E)*	*Peşkiryöre*	*Keten-keten*	*33,20-73,90*	*0,713*	*101*	*102*	
7	*YZE 6920-7(E)*	*Rize Bezi*	*Pamuk-Pamuk+İpek*	*47,50-107,20*	*0,581*	*106*	*107*	
8	*YZE 15319-8(E)*	*Peşkir yöre*	*Keten-Pamuk+keten+metal*	*47,10-95,00*	*0,701*	*68*	*76*	
9	*YZE 6937-9(E)*	*Dokuma (Gömleklik)*	*Keten-keten*	*49,80-132,80*	*1,181*	*59*	*52*	

10	*YZE 6942-10(E)*	*Dokuma (Gömleklik) (Kızılcahamam Çamlıdere)*	*Pamuk-pamuk*	*74,30-89,50*	*0,632*	*85,5*	*83,5*	
11	*YZE 6905-11(E)*	*Peşkir*	*Pamuk-pamuk*	*41,00-65,00*	*1,062*	*67*	*67*	
12	*YZE 6897-12(E)*	*Peşkir*	*Pamuk-pamuk*	*39,00-62,80*	*0,635*	*89*	*90*	
13	*YZE 6906-13(E)*	*Peşkir*	*Pamuk-pamuk*	*37,80-73,70*	*0,762*	*92*	*91*	

14	*YZE 6922-14(E)*	*Kırlent yüzü*	*Pamuk-pamuk+yün*	*37,50-37,80*	*0,843*	*77*	*61*	
15	*YZE 6857-15(E)*	*Peşkir (Sinop/Akçaçam)*	*Keten-pamuk+keten+metal*	*43,40-135,60*	*0,686*	*82*	*97*	
16	*YZE 6903-16(E)*	*Peştamal (Karadeniz)*	*Pamuk-pamuk*	*83,50-140,30*	*0,572*	*80*	*83,5*	
17	*YZE 6889-17(E)*	*Peştamal*	*Pamuk-pamuk*	*97,80-152,60*	*0,656*	*74*	*119*	
18	*YZE 6953-18(E)*	*Keşan Peştamalı*	*Pamuk-pamuk*	*95,00-170,50*	*0,566*	*110*	*69*	
19	*YZE 6867-19(E)*	*Peşkir (Eskişehir)*	*Pamuk-pamuk*	*33,20-70,10*	*0,950*	*78*	*91*	

20	*YZE 17812-20(E)*	*Dokuma (Beledi)*	*Pamuk-pamuk*	*55,10-103,00*	*1,156*	*99*	*94*	
21	*YZE 16615-21(E)*	*İşlemeli Peşkir*	*Pamuk-pamuk+ipek*	*39,30-80,30*	*0,779*	*95*	*96*	
22	*YZE 6949-22(E)*	*Dokuma*	*Keten-keten*	*50,10-147,40*	*1,133*	*54*	*54*	
23	*YZE 6862-23(E)*	*İlikli kilimmotif*	*Yün-yün*	*18,10-22,30*	*3,385*	*30*	*70*	
24	*YZE 6916-24(E)*	*Dokuma (Giysilik)*	*Pamuk-pamuk*	*52,30-99,50*	*0,572*	*87,5*	*91*	

25	*YZE 6874-25 (E)*	*Kese*	*Tiftik-tiftik*	*11,20-13,60*		*0,798*	*70*	*52*	
26	*YZE 6939-26 (E)*	*Kolan Dokuma*	*Pamuk-pamuk*	*1,30-139,00*		*3,223*	*9*	*4*	
27	*YZE 6840-27(E)*	*Çorap(çift)motif*	*Yün*	***Burun-Topuk uzunluğu***	***Konç uzunluğu***	*-*	*-*		
				23,2	*18,0*				
28	*YZE 6843-28(E)*	*Çorap(tek)motif*	*Yün*	***Burun-Topuk uzunluğu***	***Konç uzunluğu***	*-*	*-*		
				17,3	*11,5*				
29	*YZE 6881-29(E)*	*Patik*	*Yün*	***Burun-Topuk uzunluğu***	***Ağız açıklığı***	*-*	*-*		
				29,0	*12,5*				
30	*YZE 6577-*	*Başlık*	*Deve yünü*	***Çapı***	***Tepe-Ağız***	*-*	*-*		

	30(E)				***arası***			
				27,0	*37,5*			
31	*YZE 6836-31(E)*	*Kese*	*Keçi Kılı*	*12-40*		*-*	*-*	
32	*YZE 6839-32 (E)*	*Çorap*	*Yün*	***Burun-Topuk uzunluğu***	***Konç uzunluğu***	*-*	*-*	
				27,0	*26,0*			
33	*YZE 6845-33(E)*	*Kolan Dokuma*	*Yün*	*4-85,5*		*-*	*-*	
34	*YZE 6847-34(E)*	*Kolan Dokuma*	*Yün*	*8-64*		*-*	*-*	
35	*YZE 6844-35(E)*	*Kolan Dokuma*	*Yün*	*1,5-3,6*		*-*	*-*	

36	*YZE 6914-36(E)*	*Bardakaltlığı*	*Pamuk-pamuk*	*14-15*	*-*	*-*		
37	*YZE 6926-37(E)*	*İşlemeli dokuma*	*Pamuk-pamuk+metal*	*62-73*	*-*	*-*		
38	*YZE 6850-38(E)*	*Dokuma (Giysilik)*	*Yün*	*69,70-67,20*	*1,701*	*12*	*13*	
39	*YZE 6849-39(E)*	*Dokuma*	*Yün*	*65,20-44,30*	*1,188*	*11*	*12*	
40	*YZE 6941-40(E)*	*Dokuma*	*Pamuk*	*40,30-57,20*	*0,342*	*34*	*34*	
41	*YZE 6630-41(E)*	*Torba*	*Keçi kılı*	*50-64*	*0,805*	*13*	*12*	

42	*YZE4323-42(E)*	*Gömlek*	*Keten*	*39,16-88,80*		*0,670*	*53,5*	*47*	
43	*YZE 6878-43(E)*	*Eldiven*	*Yün-Deve yünü*	*9,75-30,00*		*-*	*-*	*-*	
44	*YZE9670-44(E)*	*Başlık*	*Pamuk*	***Çapı***	***Tepe-Ağız arası***	*-*	*-*	*-*	
				20	*13*				

YZE'ye ait nesneler Güzel Sanatlar Fakültesi Koleksiyonu 2017 yılının Mayıs-Haziran-Ağustos aylarında kayıt altına alınmıştır. YZE koleksiyonunu oluşturan nesnelerin kesin üretim tarihi bilinmemekte olup 1930'lu yıllarda üretildiği düşünülmektedir.

Tablo 4.1'de koleksiyon numarası 1,6,8,11,12,13,15,19,21 ve 37 olan ürünler peşkir dokumalardır. Peşkir, Türk Dil Kurumu'na göre, genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu, yemek yerken kullanılan, el kurulanan, büyük mendil biçiminde pamuk veya keten bez, peçete şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2020). Peşkirler, işlemeli dokumalardır ve geleneksel el dokumalarında kullanılan işleme teknikleri; Türk işi, hesap işi, tel kırma (Bartın işi), Antep işi, Dival işi (Maraş işi-sırma işi), sarma, kordon tutturma, pul-boncuk tutturma, suzeni (ilme-kasnak işi), kapama (aplike), kırkyama ve kanaviçe olarak sıralanabilir (Akpınarlı ve Üner, 2019, 141). Türk işlemelerinde gül, lale, karanfil, meyve, yaprak, ağaç gibi bitkisel motiflerin yanı sıra insan ve hayvan gibi figürlü motifler, dikdörtgen, daire, zikzak, üçgen gibi geometrik motifler, yıldız ve saksı gibi nesneli motifler ve yazılı motifler görülmektedir (Sökmen ve Çelik, 2018, 512). İç Anadolu Bölgesi'ne ait peşkir dokumalar, elde dokunmuş kumaşlar üzerine iki ucu işlemeli olarak

yapılmaktadır. Anadolu'da bu peşkirler evlenme, doğum, askere gitme gibi günlük yaşamla ilgili olaylarda (hediye verme, hatırlama, gönül alma, önemseme, düğün davetlerinde önem vererek çağırma vb. şekillerde) kullanılmıştır. Aynı zamanda bu dokumalar Anadolu'da çeyiz sandığında da gelin peşkiri ve damat peşkiri olarak yer alan kültürel miras ögesidir.

Koleksiyon numarası 2,3,4,5,9 olan dokumalar hammaddesi keten olan gömlek yapımında kullanılan dokumalardır. Anadolu'da geleneksel giyim içinde gömleğin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Koleksiyon numarası 42 olan dokuma gömlek haline getirilmiş bir giyim elemanıdır. Genellikle yakasına işleme yapılarak kullanılmaktadır.

Koleksiyon numarası 16,17 ve 18 olan dokumalar peştamal dokumalardır. Reşat Ekrem Koçu ise peştamali "bağlanan ve vücudun belden aşağı kısmını öreten bez" olarak tanımlamaktadır (Koçu, 2015, s. 195). Yöresel dokumalar içerisinde yer alan peştamal sadece örtünme amaçlı değil aynı zamanda sosyal hayatın her alanında yer alan bir simgedir. Trabzon ve civarında da geleneksel kadın giyiminde diğer yörelerden ayrı olarak bu yöreye özgü dokuma tekniği ve desenleri ile giysilik peştamallar göze çarpmaktadır. Bölgede kullanılan peştamallar: Dolaylık (Dolay peştamal) ve baş peştamalı olarak ikiye ayrılmaktadır. Baş peştamalı de büyük peştamal (düz çizgili) ve makaslı peştamal (keşan/ ikat desenli) olarak ikiye ayrılmaktadır (Begiç ve Öz, 2019, 477). Koleksiyon numarası 18 olan peştamal ikat desenli keşan olarak bilinen dokumaya örnektir.

Koleksiyon numarası 14 olan kırlent yüzü, numarası 36 olan bardak altlığı Anadolu'da kullanım eşyalarının bitkisel bezemelerle süslendiğinin göstergeleridir. İnsanlar günlük kullanım eşyalarında da bezemelere yer vermiştir. Özellikle kullanım eşyalarında bitkisel, çiçek motiflerinin tercih edildiği görülmektedir.

Koleksiyon numarası 26, 33,34 ve 35 olan ürünler kolan dokumalardır. Kolan dokumalar Anadolu'da taşıma amacıyla kullanılan ince yassı şerit dokumalardır. Kuşak gibi giyim elemanlarını bağlama şekilleri de yaygın kullanım şeklidir. Halk dilinde eşek bağı olan bilinen bu dokumaların başlıca kullanım amacı, insanların tarlada hasat sepetlerini ve çocuklarını sırtlarına, çocukları düşmeyin diye beşiğe bağlama ya da yüklükleri at veya eşek gibi hayvanlara bağlama amacıyla kullanılmaktadır.

Tablo 4.1'de yer alan koleksiyon numarası 27, 28 ve 32 olan ürünler örme çorap örnekleridir. Anadolu'da çoraplar beş şiş tekniğiyle örülmektedir. Kış aylarında sıcak yaz aylarında ise serin tutma özelliği bulunan yün ve tiftik çoraplar yine bezemelerle süslenmiştir. Özellikle 27 ve 28 numaralı ürünlerin topuk ve burun uçlarında yer alan

bitkisel bezemelerden çeyizlik çorap olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Renkli çiçeklerle işlenmesi de bu düşünceyi doğrulamaktadır.

25 ve 31 numaralı örnekler tiftik keselerdir. Hamam kültüründe önemli bir yeri olan keseler tiftik ve keçi kılından dokunmuşlardır. Günümüzde tiftik kese yapımı Kastamonu'nun Tosya ilçesinde sürdürülmektedir.

41 numaralı dokuma ise kıl keçisi lifinden dokunan torba örneğidir. Anadolu'da genellikle saklama ve taşıma amacıyla kullanılmaktadır.

Koleksiyon numarası 30 olan bere ve 43 olan eldiven deve yününden örme ürünlerdir. Anadolu'da hem deve yetiştiriciliğinin çok az oluşu hem de devenin kutsal sayılması deve yününün el sanatlarında hammadde olarak az kullanılmasına neden olmuştur. Ancak seccade gibi yine kutsal nesnelerde özellikle seccade halılarında hammadde olarak kullanıldığı görülmektedir. Koleksiyon numarası 44 olan takke/ başlık ise hammaddesi pamuk ve tığ işi ile yapılan örme üründür. Koleksiyonda yer alan diğer yünlü dokumalar ise çeşitli giyim elemanı üretiminde kullanılan dokumalardır. (Koleksiyon numarası 38 ve 39).

23 numaralı kilim tekniği ile üretilmiş dokumada yıldız motifi kullanılmıştır. Ay ve güneş gibi, yıldızlar da halk inanışında geniş yer tutar. Bu inanışların kökeni gök varlıkların birer tanrı ya da tanrıça olarak kutsandığı dönemlere dayanmaktadır. Anadolu halklarının inançları, yıldızlarla insanlar arasında bir yazgı bağlantısı kurmaktadır. Yıldız ilk olarak Neolitik ve Paleolitik dönemlerde geometrik form dolayısıyla, basit şekillerle kendisini çağrıştıran formuyla anlam kazanmış daha sonraki süreçte de ifade bulmaya devam etmiştir. Gökbilimci, Kepler'e göre dünyanın bir ruhu vardır. İnsanların karakterinde ve kaderinde gezegenlerin durumları ve yerleri belirleyicidir. Burçların temeli buraya dayanmaktadır. Geçmişte çiftçilerin buğday ekmesi, toplaması, tarlanın sürülmesi, yaylaya çıkılması gibi yaşamsal faaliyetler yıldızlara bakılarak planlanırdı. Yıldız konusunda birçok söylence bulunmaktadır. Örneğin, gökte bir yıldız kaydığında bir insanın öldüğüne inanılır. Her insanın bir yıldızı olduğu yıldızı uyuşanlarla daha iyi anlaştığı gibi…(Erbek, 2002).

Koleksiyon numarası 29 olan patik siyah renk keçeden yapılmıştır. Geleneksel keçecilik, geçmişten gelen kültürel bir değer taşımaktadır. Keçe ve keçecilik göçebe hayat yaşayan Türklerin en eski el sanatlarından biri olup, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmesiyle önem kazanmıştır. Geçmişte çadır örtüsünden, yer yaygısına, giyim

eşyalarından kullanıma ve taşımaya yönelik eşyalara kadar her alanda kullanılan keçe kullanımı, günümüzde aksesuarlar ve sanatsal eserlere kadar geniş bir yelpazeye yayılmıştır (Çeliker, 2011, 18).

Koleksiyonda yer alan tekstiller üzerinde boya ve boyar madde analizler çalışmaları sürdürülmekte olup henüz sonuçlandırılmamıştır. Yapıldıkları dönem itibariyle bitkisel boyalarla boyandıkları düşünülmektedir. Çok eski zamanlarda mağara duvarını hayvan resimleriyle süsleyip renklendiren insanlar, M.Ö.5000'lerde dokumanın bulunmasıyla beraber kullandıkları eşyalara ve giydikleri tekstil ürünlerine de uygulayarak boyacılık sanatını keşfetmişlerdir (İmer, 1999, 331). Doğal boyamacılık, doğada bulunan çeşitli bitki (kök, gövde, yaprak ve çiçekler kurutularak veya kurutulmadan) ve böceklerdeki (dış kabuklarından) boyarmaddelerden yararlanılarak yapılan bir işlemidir. Boya bitkilerinin renklendirici madde ihtiva eden köklerinden, çiçeklerinden, dallarından, yapraklarından kurutularak üretilen tabiî boya maddeleri hem giysilerde hem de halı ve kilim gibi diğer tekstil ürünlerinde kullanılmıştır. Boyacılıkta en önemli olan boya bitkileri; kökboya, cehri ve indigodur. Kökboya (*Rubai tinctoria*) boyacılık tarihinde Türk Kırmızısı, Edirne Kırmızısı ve Alizarin isimleriyle tanınmaktadır. Cehri (*Rhamnus petiolaris*) halk arasında ''altın ağacı'' adıyla tanınan sarı rengin elde edildiği en önemli bitki olmaktadır. İndigo (*Indigofera tinctoria L.*) en dayanıklı boya maddesi olup mavi rengin kaynağını oluşturmaktadır (Genç,2014, 177). Türkiye zengin bitki florasına sahiptir bu nedenle doğal boya kaynaklarının tanıtılması, doğal boyamacılığın yeniden canlandırılması, geleneksel bilgi birikimin aktarılması kültürel miras açısından önemlidir.

YZE koleksiyonunda yer alan nesnelerin fiziksel özellikleri, dokumaların eni ve boyu TS EN 1773 (1998a) 'Tekstil-Kumaşlar-Genişlik ve Uzunluğun Tayini' başlıklı standartta belirtilen metot esas alınarak tespit edilmiştir. Milimetrik şerit metre ile dokumanın beş ayrı yerinden en ve boy ölçümü alınmış ve bunların aritmetik ortalaması dokuma eni ve boyu olarak belirlenmiştir. Dokumaların çözgü ve atkı sıklığının belirlenmesinde TS 250 EN 1049-2 (1996) 'Tekstil dokunmuş kumaşlar-Yapı analiz metotları- kısım 2- Birim uzunluktaki iplik sayısının tayini' başlıklı standartta belirtilen metot esas alınmıştır. Dokumanın beş farklı bölgesinden 5x5cm'lik bir alana isabet eden çözgü ve atkı iplikleri ayrı ayrı sayılmış, çözgü ve atkı ipliklerinden elde edilen değerlerin aritmetik ortalaması, dokumanın atkı ve çözgü sıklıkları olarak alınmıştır.

Dokumaların kalınlığının ölçülmesinde TS 7128 EN ISO 5084 (1998b) 'Tekstil-Tekstil ve tekstil ürünlerinin kalınlık tayini' başlıklı standartta belirtilen metot esas

alınmıştır. Dokuma kenarlarına yakın olmamasına dikkat edilerek 'Carpet Thickness Tester' cihazı ile her dokumanın on farklı bölgesinde ölçüm yapılmıştır. Elde edilen on değerin aritmetik ortalaması dokumanın kalınlığı olarak kabul edilmiştir. Dokumaların hammadde tespiti ve lif analizleri SEM (Taramalı elektron mikroskobu) ve ışık mikroskobu ile tayin edilmiştir.

YZE'ye ait Güzel Sanatlar Fakültesi Köylü El Sanatları Koleksiyonu'nda yer alan nesnelerin kimlik bilgileri oluşturulurken Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın müzeye kazandırılan eserlerin envanter kaydı için belirlenen kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Envanterde ayrıntılı ve derinlemesine bilgi elde etmeye olanak tanıması açısından eserin türü, dönemi, malzemesi, yapım tekniği gibi konularda ulusal nitelikli standart bilgiler kullanılmıştır (Müzeler Ulusal Envanter Sistemi/ MUES, 2017). Eserlerin envanter numarası oluşturulurken Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 19. ve 20. maddeleri göz önünde bulundurulmuş ve bu doğrultuda eserlere yıllar itibarıyla sıra numarası verilmiş, eserin türünü belirtmek için Etnografik eser ise (E) harfi envanter numarasının sonuna yazılarak envanter kaydı yapılmış ve kimlik kartları hazırlanmıştır (Müzecilik Kılavuzu, 2001). Eserler anlaşılır şekilde isimlendirilmiş, varsa parantez içinde, eserin yerel ve bilimsel adları da bu haneye eklenmiştir.

Tablo 4.1'de belirtilen etnografik eserler dışında koleksiyonda YZE plakalı yedi adet sergi tablası da bulunmaktadır (YZE 6589-6632-6633-6634-6635-6636-6722). Sergi tablalarında koleksiyona ait ürünler sergilenmektedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Yüksek Ziraat Enstitüsü Plakalı Sergi Tablaları, Fotoğraf: Ayşem Yanar, 2020.

Türkiye'nin farklı bölgelerinden toplanmış bu etnografik eserlerin 44 tanesi dokuma ve örme olup üzerlerinde YZE plakası bulunmaktadır. GSF Köylü El Sanatları Koleksiyonu'nda YZE plakalı nesneler dışında A ve B grubu olmak üzere başka tekstil nesneleri de bulunmaktadır. Özellikle koleksiyonda yer alan A gurubu dokumaların sayısı

116 olup üzerlerinde YZE damgalı plaka bulunmamaktadır. Ancak bu dokumaların da Yüksek Ziraat Enstitüsüne ait dokuma ve el sanatı ürünleri olduğu bilinmektedir. (Bu bilgiler Emekli Öğretim Üyesi Mustafa Arlı'dan alınmıştır, Ankara, 19/3/2020). Koleksiyonda yer alan ancak bu çalışma kapsamına alınmayan bu ürünlere de ilerleyen süreçte çevrim içi platformda yer verilmesi planlanmaktadır.

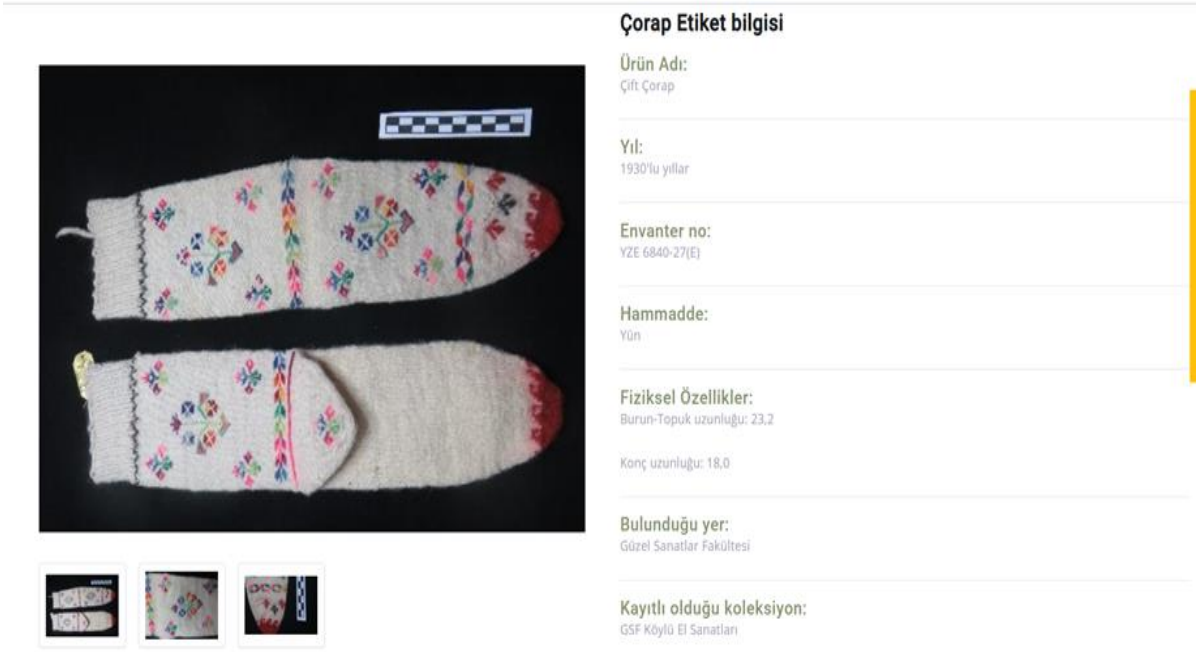
4.3. Çevrim İçi Platform İçin Nesne Seçimi

GSF Koleksiyonu'nun bir kısmını oluşturan YZE plakalı 44 üründe en sık karşılaşılan bozulma tozlanma (N.30), sararma (N.17) ve pas lekesi (N.17) olarak saptanmıştır. Bu bozulmaların yanında ürünlerde tanımlanamayan lekeler (N.11), etiket izleri (N.6), zımba, iğne ve benzeri materyal deliği (N.6), sökülme (N.4) tespit edilmiştir. Bunların dışında solma, küflenme, renkte bozulma, böcek deliği, çürüme, yırtılma, eksik kısım gibi bozulmalar izlenmiştir. YZE plakalı ürünlerde görülen bozulmaların saptanması bir sonraki aşamada uygulanacak etkin koruma yöntemlerinin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Ürünlerde görülen bozulmalara yönelik iyileştirme yapıldığında ürünlerin daha uzun yıllar ve sağlıklı koşullarda korunması ve böylece kuşaklar arası aktarımı sağlanacaktır. Karadeniz dokumalarında (B grubu) YZE dokumalarında görülen bozulmalara rastlanmamaktadır. Karadeniz dokumaları 1990'lı yıllarda temin edildiği ve asitsiz kâğıtlara sarılı muhafaza edildiği için toz gibi kirlenmelere, küf gibi mikroorganizmalara bağlı bozulmalara maruz kalmamıştır. Bozulmalara rastlanmamasında rol oynayan en önemli etmenin Ankara ilinin iklim şartları olduğu düşünülmektedir.

YZE koleksiyonunda yer alan tüm eserlere çevrim içi koleksiyonunda yer verilmemiştir. YZE çevrim içi koleksiyonunda yer alacak nesneler seçilirken aşağıdaki ölçütler göz önünde bulundurulmuştur.

- Nesnede bozulma düzeyinin düşük olması
- Nesne envanter bilgilerinin eksiksiz olması
- Dokuma grubunun üç örnek ile temsil edilmesi
- Giyim elemanı grubunun üç örnek ile temsil edilmesi
- Günlük kullanım eşyası grubunun üç örnek ile temsil edilmesi

4.3.1. Çevrim içi koleksiyon için seçilen nesnelerin envanter bilgileri

Şekil 4.3. YZE Koleksiyonu Çorap Etiket Bilgisi

Çevrim içi koleksiyonda yer alacak ürünlerin etiket bilgileri ürün adı, yılı, envanter numarası, hammaddesi, fiziksel özellikleri, bulunduğu yer ve kayıtlı olduğu koleksiyon bilgilerinden oluşmaktadır. Dokuma grubu, giyim elemanı grubu ve günlük kullanım eşyası grubu olmak üzere üçer örnek olmak üzere toplamda dokuz örneğe yer verilmiştir. Örnekler bütünsel görünümlerinin dışında detay fotoğraflarla da sunulmaktadır.

5. WEB TASARIMI

www.gsf-yze.com adresli web sitesi tasarlanarak Yüksek Ziraat Ensitüsü'ne ait tekstil ürünleri çevrim içi koleksiyona dönüştürülmüş ve bu portalda erişilebilir hale getirilmiştir. Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde yer alan YZE plakalı olmayan diğer tekstil ürünlerinin de yine web sitesinde ziyaretçi ile buluşturulması planlanmaktadır. Site tasarımında YZE logosu tasarlanarak Ankara Üniversitesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi logolarına da yer verilmiştir (Şekil 5.1).

gsf-yze.com adresli Web sitesi YZE, Koleksiyon, Sergiler, Yayınlar, Eğitim, Medya, Blog ve İletişim olmak üzere sekiz ana başlık tasarlanmıştır.

5.1. Ankara Üniversitesi ve GSF Logoları

Şekil 5.1. Ankara Üniversitesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi Logoları

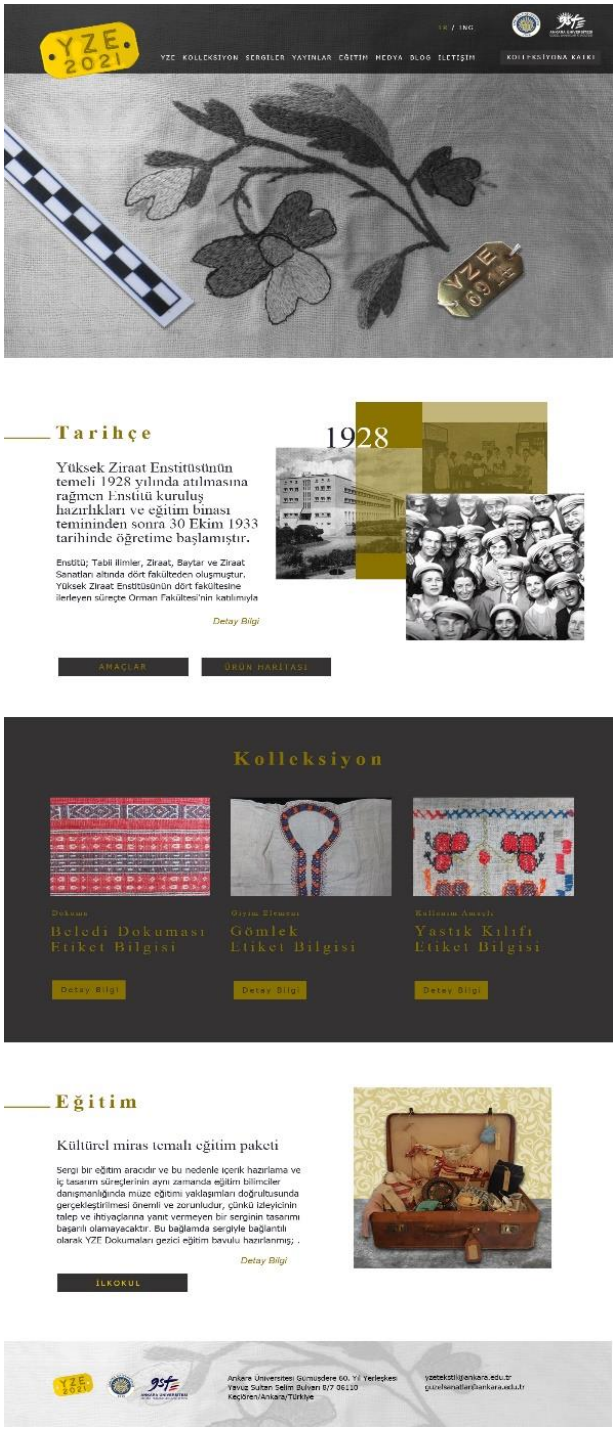
Koleksiyonun web sayfası hazırlanırken tekstillerin üzerinde YZE dönemine ait olduğunu gösteren YZE yazılı pirinç plakadan esinlenilerek YZE logosu tasarlanmıştır. Web sayfasında Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi ve YZE logosu bir arada kullanılmıştır.

Şekil 5.2. YZE Yazılı Plaka Logosu

YZE logosunda renklerle gölgelendirme yapılarak eskitme görünümü verilmiştir. Ürünler üzerinde bulunan pirinç plakada envanter numarası yazılı olduğundan logo üzerine koleksiyonun çevrim içi koleksiyon haline getirildiği 2021 yılı yazılmıştır (Şekil 5.2).

5.2. YZE Web Ana Sayfa

Şekil 5.3. Web Sayfası Ana Görünüm

Birinci başlık olarak tasarlanan YZE sekmesinde Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait kısa tarihçeye, amaçlara ve Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait tekstil ürünlerinin ait olduğu bölgeleri gösteren ürün haritasına yer verilmiştir (Şekil 5.4, Şekil 5.5, Şekil 5.6).

- **Tarihçe**

Şekil 5.4. Web Sayfası Tarihçe Bölümü

- **Amaçlar**

Şekil 5.5. Web Sayfası Amaçlar Bölümü

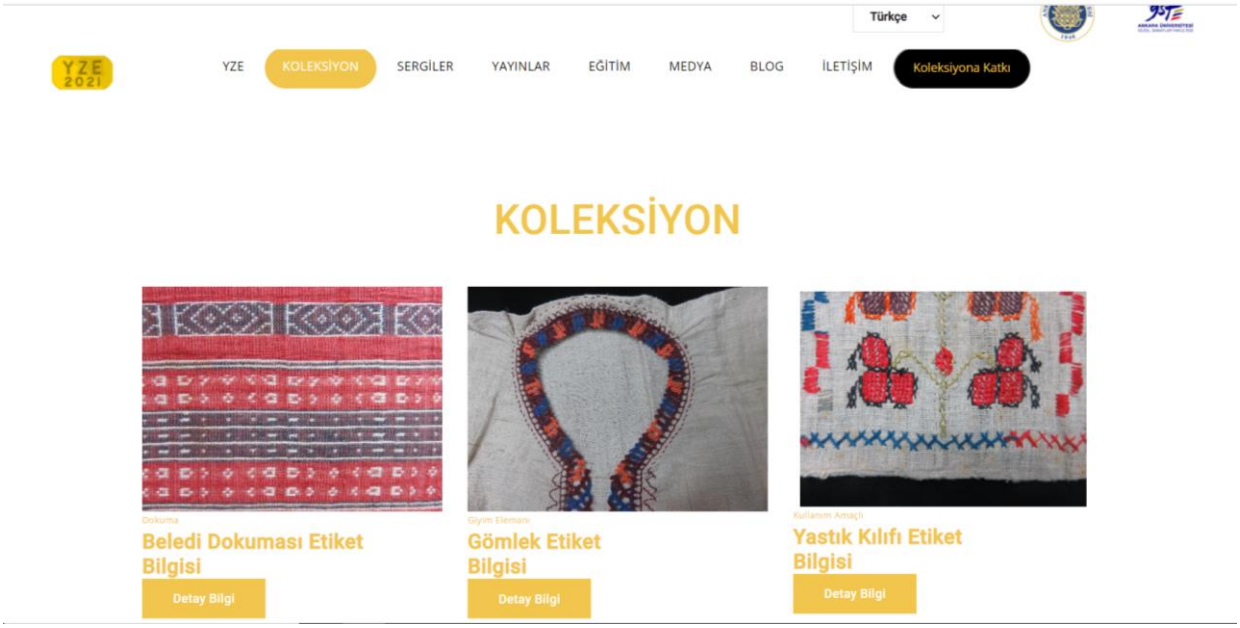
- **Ürün Haritası**

Şekil 5.6. Web Sayfası Ürün Haritası Bölümü

5.3. Koleksiyon

İkinci başlık olarak tasarlanan Koleksiyon sekmesinde dokumalar, giyim elemanı ve kullanım eşyası olarak yapılan sınıflandırma doğrultusunda toplam dokuz ürünün görsellerine yer verilmiştir. Her grup için seçilen örneklerin tüm, detay görüntüleri verilmiş olup büyüteç imleci ile incelenebilme olanağı sunulmuştur. Ürün görsellerinin yanında ürüne ait kimlik bilgileri verilmiştir (Şekil 5.7, Şekil 5.8).

Şekil 5.7. Web Sayfası Koleksiyon Bölümü

Şekil 5.8. Koleksiyon Bölümünde Yer Alan Kullanım Eşyası Bardak Altığı Örneği

YZE 6914-36(E) envanter numaralı bardak altlığı görseli ve envanter bilgileri Koleksiyon başlığı altında verilen kullanım amaçlı tekstil bölümünde yer almaktadır.

5.4. Sergiler

Üçüncü ana başlık sergiler sekmesidir. Bu bölümde YZE ile ilgili daha önce açılan sergiye ait bilgilere ve görsellere yer verilmiştir (Şekil 5.9Şekil 5.11). Bundan sonraki süreçte de YZE veya GSF Köylü El Sanatları Koleksiyonu ile ilgili olarak açılacak olan sergilere bu bölümde yer verilmesi planlanmaktadır.

Şekil 5.9. Web Sayfasında Sergiler Bölümü

2017 yılında düzenlenen serginin açılışı Ziraat Fakültesi Eski Dekanı Prof. Dr. Ergin Dursun, Güzel Sanatlar Fakültesi Eski Dekanı Prof. Dr. Ömer Adıgüzel tarafından yapılmıştır. Sergi 1-30 Kasım 2017 tarihleri arasında bir ay süresince Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Müzesi'nde sergilenmiştir. Müze galeride açılan uzun soluklu ve beğenilerek izlenen sergi 15 Aralık 2017 tarihe uzatılmıştır. Bu süre boyunca sergiyi toplamda 763 kişi ziyaret etmiştir.

Şekil 5.10. YZE Ürünlerinin Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017.

Sergi tasarımı Ayşem YANAR, Ceren KARADENİZ ve Elif SARAÇ tarafından yapılmıştır. Döneme ait lif tablaları, dokumalar ve nesneler sergilenmiştir (Şekil 5.10-Şekil 5.13).

Şekil 5.11. YZE Plakalı Tekstillerin Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017.

Şekil 5.12. YZE Plakalı Kolan Dokumaların Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017.

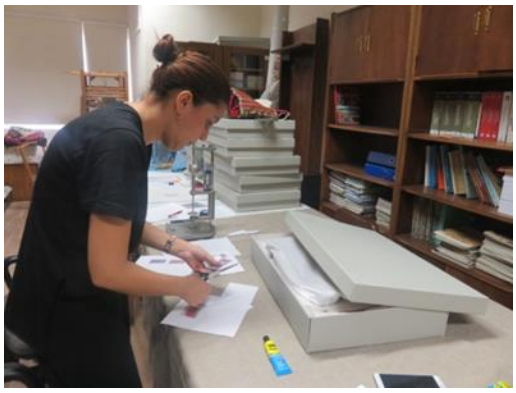
Şekil 5.13. YZE Plakalı Peştamal Dokumaların Ankara Ziraat Fakültesi Müzesinde Sergilenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2017.

- Depolama

2018 yılında oluşturulan koleksiyon depoda yer almaktadır. Bu yüzden envanteri oluşturulan tekstiller asitsiz kâğıtlara sarılarak yine depolama için özel tasarlanmış asitsiz kartonlara yerleştirilmiştir. Kutuların dışına tekstillerin renkli görselleri ve envanter numaralarına yer verilmiştir. Böylelikle tekstillerin hangi kutuda depolandığı kolaylıkla görülmektedir (Şekil 5.14). Depoda yer alan ve geçici sergiler dışında sergileme alanı bulunmayan koleksiyon düzenli olarak havalandırılmaktadır.

Şekil 5.14. Tekstillerin Asitsiz Kâğıda Sarılıp Kutulanması, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018.

Şekil 5.15. Tekstillerin Görsellerinin Kutuya Sabitlenmesi, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018.

Şekil 5.16. Kutulanan Tekstillerin Depolanması, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018.

5.5. Yayınlar

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait tekstil ürünlerinin koleksiyon haline dönüştürülmesi 2018 yılında yürütücülüğünü yaptığım proje kapsamında başlatılmıştır. Proje bitiminde koleksiyon panel ile tanıtılmıştır. Proje çıktısı olarak katalog bastırılmıştır. Daha sonra ise konu ile ilgili makaleler yazılmıştır. Konu ile ilgili yürütülen tüm çalışmalara web sitesinde Yayınlar başlığı altında yer verilmiştir (Şekil 5.18).

5.5.1. Makale

Yüksek Ziraat Enstitüsü Tekstil koleksiyonuna yönelik 3 makale yayınlanmıştır. Bu makaleler aşağıda sırasıyla verilmektedir.

Küçükdemirci ve Yanar (2020, 339), 2018 yılında yürütülen proje ile geçmişi 1930'lu yıllara dayanan Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne ait peşkir dokuma üzerine yürüttükleri araştırmada dokumanın fiziksel özelliklerini analizler yaparak tespit etmişlerdir. Yapılan analizler sonucu işlemeli dokumada görülen bozulmaları belirleyerek uygun depolama ortamı sağlamışlardır.

Arlı M., Erdoğan Z., Söylemezoğlu F., Yanar A. (2019), "Ankara Üniversitesi'nde El Sanatları Eğitim Öğretim ve Araştırmaları" başlıklı makalede Ankara Üniversitesi'nde geçmişten günümüze el sanatları üzerine yürütülen eğitim ve öğretim çalışmalarını derlemişlerdir. Çalışmada el sanatları eğitiminin Yüksek Ziraat Enstitüsü ile başladığını ifade etmişler ve enstitünün önemini vurgulamışlardır.

Yanar A., Karadeniz C., Saraç E., Şay S. (2018), Yüksek Ziraat Enstitüsüne İlişkin Etnografik Eser Koleksiyonu'nun oluşturulma sürecini ve sergilenmesine yönelik yürüttükleri çalışmada YZE plakalı 44 ürünün belgeleme çalışmalarını yapmışlar ve dokumalarda /ürünlerde görülen bozulmaları tespit etmişlerdir.

5.5.2. Panel

Güzel Sanatlar Fakültesi'ne ait "Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Köylü El Sanatları Koleksiyonu'nun Oluşturulması" konulu Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) kapsamında 20 Mart 2018 tarihinde tanıtım paneli düzenlenmiştir. Tanıtım panelinin moderatörlüğü Güzel Sanatlar Fakültesi eski Dekanı Sayın Prof. Dr. Ömer Adıgüzel tarafından yapılmıştır. Panelistler, Proje yürütücüsü Dr. Ayşem Yanar, Prof. Dr. Zeynep Erdoğan, Dr. Öğr. Üyesi Feryal Söylemezoğlu, Doç. Dr. Sema Özkan Tağı ve Doç. Dr.

Cengiz Çetin'dir. Panelde koleksiyonun Enstitü açısından önemine değinerek günümüzde etnografik eser statüsüne geldiğini ve koleksiyona dönüştürülerek edindiği değeri üzerinde görüşler sunulmuştur. Ayrıca koleksiyonda yer alan dokumalar tanıtılmış ve özellikleri anlatılmıştır.

Şekil 5.17. Panel Programı ve Panel Afişi

5.5.3. Katalog

Şekil 5.18. Web Sayfasında Yayınlar Bölümü

Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Köylü El Sanatları Koleksiyonu'ndan seçilen ürünlerin bazıları katalog haline getirilmiş ve Ankara Üniversitesi Basımevi tarafından basılmıştır. Ürünlerin Katalog çalışmaları Müzecilik Bölümü öğretim elemanı Dr. Ceren Karadeniz ve Proje yürütücü Dr. Ayşem Yanar tarafından yürütülmüştür. Oluşturulan kataloğun online hali Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü'nün web sitesinde yayınlanmıştır (http://kvk.gsf.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/578/2018/03/katalog.pdf).

Şekil 5.19. Köylü El Sanatları Koleksiyonu Kataloğu

5.6. Eğitim

Şekil 5.20. Web Sayfasında Eğitim Bölümü

Sergi bir eğitim aracıdır ve bu nedenle içerik hazırlama ve iç tasarım süreçlerinin aynı zamanda eğitim bilimciler danışmanlığında müze eğitimi yaklaşımları doğrultusunda gerçekleştirilmesi önemli ve zorunludur, çünkü izleyicinin talep ve ihtiyaçlarına yanıt vermeyen bir serginin tasarımı başarılı olamayacaktır (Dernie, 2006, 12). Bu bağlamda sergiyle bağlantılı olarak YZE Dokumaları gezici eğitim bavulu hazırlanmış; sergi süresince izleyicilerin deneyimine açılmıştır. Bir gezici müze biçiminde planlanan ve YZE plakalı ürünlerden esinlenerek oluşturulan sergi bavulu Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Zeynep Erdoğan'ın kayınvalidesi Ayşe Melahat Erdoğan tarafından İstanbul Kapalı Çarşı'dan 1957 yılında satın alınmış ve 15 Ekim 2017 tarihinde Güzel Sanatlar Fakültesine bağışlanmıştır. Emel ve Ayşe Melahat Erdoğan çiftine ait olan bavul, izleyicilerin sergilenen eserlerin benzerlerine dokunma ve inceleme deneyimi yaşamaları için Müzecilik Bölümü öğretim elemanı Dr. Ceren Karadeniz tarafından hazırlanmış ve sergilenen eserlerle benzer özellikler taşıyan etnografik eserlerden oluşturulmuştur.

Bavulda bir naftalin kutusu (1974), Boyabat çemberi dokuma örnekleri (Sinop, 1993 ve 2000), Keşan işi peştamallar (Merzifon, 2005), dekoratif sepetler, fındık sepeti (Giresun, 1988), işlemeli bakır tabak (Erzincan, 1976), Beypazarı bez dokuma örnekleri (Ankara, 2010), Trabzon peştamalı (Trabzon, 1998), tiftik çorap (Ankara, 2010 ve 2015) ve patikler (Kahramankazan, 2001), Ankara işi gelin peşkiri (Ankara, 1945), keseler (Ankara, 2015) ve geleneksel oyuncaklar ve müzik aletleri örnekleri olan ahşap - el yapımı topaçlar (Ankara, 2000-2010) ile ahşap flütler (Hatay, 1995) yer almaktadır. Serginin açıldığı Ziraat Fakültesi Müzesi'ne gelen ziyaretçi profili incelendiğinde ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çoğunlukta olduğu belirlendi. 1-30 Kasım 2017 tarihleri arasında hatta 15 Aralık 2017 tarihine kadar uzatılan sergiye toplam 763 kişinin ziyaret ettiği ve ziyaretçilerin çoğunluğunun ortaokul ve lise öğrencileri olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan sergiyi eğitim aracı olarak görerek öğrencilere yönelik müze bavulu hazırlanmıştır (Şekil 5.21).

White (2005, 12) gezici bavul müzelerin müze eğitimi süreçlerinde etkin biçimde kullanıldıklarını belirterek bu uygulamayı müzeler tarafından yakın bölgedeki okullara gönderilen küçük gezici sergiler olarak tanımlamıştır. Bu müze bavullar müzedeki eserlerin kopyaları, numuneler, fotoğraf, video ve benzeri unsurları içeren bölmeli küçük sandık, bavul ve benzeri taşıyıcıların içine yerleştirilirler. Müzelerin, sosyal hizmet ve ödünç verme programları dâhilinde gezici bavul müze hizmetlerini sıkça kullanarak okullara ulaşmakta; müzeye erişim olanağı bulmayan potansiyel izleyicilere müzeyi

ulaştırmaktadır. Bu uygulamalar özellikle öğrencilerin okul ortamında müze nesnelerini kullanmalarını sağlayarak derslerin etkileşimli geçmesini olanaklı hale getirmektedir. Dolayısıyla YZE ürünleri gezici eğitim bavulunun sergi sonrasında da Güzel Sanatlar Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü öğrencileri, etnografik malzeme üzerinde çalışan araştırmacılar ve müze eğitimi dersine katılan öğrenciler tarafından kullanılabileceği göz önünde bulundurulmaktadır.

Şekil 5.21. Müze Bavulu Görseli, Fotoğraf: Ayşem YANAR, 2018.

Şekil 5.22. Müze Bavulu Bağışçısı Aile Fotoğrafı

Müze bavulunda yer alan ürünlere yönelikte etiket bilgileri hazırlanmaktadır. Web sayfasında müze bavulu için ayrıca bir çalışma yürütülmektedir. Böylelikle görsellerin incelenmesi ardından da ilkokul grubuna yönelik hazırlanan eğitim paketlerinin daha verimli uygulanabilir olması planlanmaktadır.

5.6.1. Yüksek Ziraat Enstitüsü köylü el sanatları koleksiyonunda yer alan eserlere ilişkin eğitim etkinlikleri örnekleri

Web sitesinde YZE koleksiyonuna yönelik eğitim etkinlikleri planlanmıştır. Ürünler ile ders kazanımları ilişkilendirilerek ilgili açıklamalar tablolarla sunulmuştur.

Görsel sanatlar ders programında sanat ve kültür, kültürel miras ve müze ve sanat ve sanatçı öğrenme alanlarına öğrenme alanları yer almaktadır. Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu'nda yer alan eserler dersteki tüm öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilebilmektedir. Sosyal Bilgiler ders programında kullanılabilecek sınıflar, ilgili kazanımlar ve açıklamalar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5.1. Görsel Sanatlar Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Eğitim Programına İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları

Sınıf	Kültürel Mirasa İlişkin Ders Kazanımı	Açıklama	Öneriler
1. Sınıf Görsel Sanatlar	Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.	Farklı sanat örneklerinden hareketle, sanatın bir milleti, toplumu veya medeniyeti oluşturan yerel ve evrensel değerler içeren kültür ürünleri olduğu üzerinde durulur.	Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçesi ve kültürel önemlerine değinilir. Koleksiyon kavramı tanıtılır.
	Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. ile ilgili izlenimlerini söyler.	Gerçekleştirilecek müze, ören yeri, sanatçı atölyesi ziyareti veya müze, ören yeri ile ilgili video, film, belgesel, sanal tur izletimi sonrası veya müze, ören yeri, sanatçı atölyesi ile ilgili görseller gösterildikten sonra düşüncelerini söylemeleri istenir.	Dijital koleksiyonların önemini fark eder. Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonunu inceler ve Bu koleksiyonun toplanması ve sergilenmesinin önemine değinilir.

2. Sınıf Görsel Sanatlar	Sanat eserlerindeki farklı kültürlere ait motifleri inceler.	Özellikle sembolik anlamlar taşıyan yerel ve evrensel motifler üzerinde durulur.	Farklı ülkelerin geleneksel el sanatı ürünlerine örnekler verilir.
	Geleneksel Türk sanatlarından örnekler verir.	Geleneksel Türk sanatları üzerinde durulur. Ebru, minyatür, çini vb. örnekler gösterilir. Aralarındaki farklar açıklanır. Kazanımla ilgili değerler üzerinde durulmalıdır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri ve kültürel önemlerine değinilir.
	Müze, sanat galerisi, sanat atölyesi, ören yeri vb. mekânların sanat açısından önemini ifade eder.		Dijital koleksiyonların önemini fark eder. Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonunu inceler ve Bu koleksiyonun toplanması ve sergilenmesinin önemine değinilir.
3. Sınıf Görsel Sanatlar	Kendi kültürüne ait ve diğer kültürlere ait sanat eserlerini karşılaştırır.	Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. yerlere planlı ve programlı ziyaretler yapılır. Bu olanakların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden, çevrim içi vb. öğretim materyallerinden yararlanılır.	Coğrafi işaretli ürünler arasında yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri ve kültürel önemlerine değinilir.
4. Sınıf Görsel Sanatlar	Sanatçı ve zanaatkârın rollerini söyler.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve zanaatçılarına değinilir.
	Farklı kültürlerde yapılmış sanat eserlerinin genel özelliklerini karşılaştırır.	Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. gibi en az iki kültüre ait sanat eserlerinin form, konu, malzeme, teknik özellikleri vb.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve

		bakımından karşılaştırılması sağlanır.	zanaatçılarına; aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara değinilir.
	Müzedeki farklı kültürlere ait sanat eserlerindeki ortak özellikleri söyler.	Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. yerlere planlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden yararlanılır. Arslan, boğa, kartal, hayat ağacı motifi gibi örnekler üzerinde durulabilir.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin dijital bir koleksiyon aracılığıyla sergilenmesinin önemine değinilir.
	Görsel sanat alanındaki meslekleri söyler.	Fotoğraf sanatçısı, heykeltıraş, ressam, mimar, illüstratör, tasarımcı, küratör, restoratör, nakkaş, hattat gibi meslekler üzerinde durulur.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin zanaatçılarına değinilir; yaşayan insan hazineleri konusu vurgulanır.
5. Sınıf Görsel Sanatlar	Yerel kültüre ait motifleri açıklar.	Mimari, resim, halı, kilim, takı, çini, yazma eserleri, tuğra vb. eserler üzerindeki sembolik anlamlar taşıyan motifler üzerinde durulur.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve zanaatçılarına; aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara değinilir.
	Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.	Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. kültürlerine ait sanatçı ve eserlerinden örnekler incelenir.	Farklı ülkelerin geleneksel sanat eserlerine örnekler verilir.
	Müzeler ile Görsel Sanatları ilişkilendirir.	Müze, müze türleri ve müzelerin kültürel mirasa katkıları üzerinde durulur.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin dijital bir koleksiyon aracılığıyla sergilenmesinin önemine değinilir.

6. Sınıf Görsel Sanatlar	Etnografya müzelerindeki ürünler aracılığıyla geleneksel sanat örneklerini inceler.	Etnografya müzesinin bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden, sanal müzelerden vb. yararlanılır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin dijital bir koleksiyon aracılığıyla sergilenmesinin önemine değinilir.
	Bir sanatçının eserlerinde seçtiği konuyu, kullandığı malzeme ve tekniği açıklar.	Bir eserin hangi tekniklerle yapılmış olabileceği üzerinde durularak eserin özellikleri anlaşılmaya çalışılır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin zanaatçılarına değinilir; yaşayan insan hazineleri konusu vurgulanır.
	Toplumda geleneksel sanatların rolünü açıklar.	Geleneksel sanatlar konusunda farkındalık oluşturulur. Geleneksel sanatlara sahip çıkmanın bir sorumluluk olduğu üzerinde durulur. Bu anlayışın yerel ve özgün olan kültürü korumaya dönük bir çaba olarak görülmesi sağlanır. Evrensel anlamda sanat ve tasarım dünyasına bir zenginlik kattığı anlatılır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin zanaatçılarına değinilir; yaşayan insan hazineleri konusu vurgulanır.
7. Sınıf Görsel Sanatlar	Sanat, tarih ve kültürün birbirini nasıl etkilediğini analiz eder.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve zanaatçılarına; aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara değinilir.
	Sanat eserlerindeki üslupları açıklar.	Özgün sanat eserleri ile tasarımlar üzerinde sanatçıların kullandıkları fırça darbeleri, renkleri, bilgi objeleri, konu seçimleri ve	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve

		biçimlerinin sanatçının üslubunu oluşturduğu üzerinde durulur.	zanaatçılarına; aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara değinilir.
	Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.	Sanatçıların kültürel, sosyal, ekonomik, eğitsel değer vb. açılardan topluma yaptığı katkılar tartışılır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerin kültürel ve ekonomik kalkınmaya katkıları konusuna değinilir.
8. Sınıf Görsel Sanatlar	Sanat eserinin sosyal, politik ve ekonomik faktörlerden nasıl etkilendiğini açıklar.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerin kültürel ve ekonomik kalkınmaya katkıları konusuna değinilir.
	Sanatçıların toplumda üstlendiği rolleri yorumlar. Özel gereksinimli bireyler konusunda farkındalık oluşturmak için hazırlanmış kamu spotları izletilebilir.	Dönem, üslup ve kullanılan malzemelere göre sanat eserlerinin özelliklerini karşılaştırır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve zanaatçılarına; aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara değinilir.
	Müzelerdeki eserlerin korunmasının önemini açıklar.	Tarihî yapılar ile müzelerdeki eserlerin öncelikle bir milletin, sonra tüm insanlığın ortak malı olduğu üzerinde durulur. Sanatın "evrensel bir dil" olma özelliğinin buradan geldiği açıklanır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin dijital bir koleksiyon aracılığıyla sergilenmesinin önemine değinilir.

Sınıf	Ders Kazanımı	Açıklama	Öneriler
9. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi	Müzelerde İnceleme ve Uygulama I	Türkiye'de ve dünyada müzeciliğin gelişimini açıklar.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin müzelerde ve dijital koleksiyonlarda sergilenmesinin önemine değinilir.

	Müzelerin ve sanat galerilerinin önemini açıklar.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin müzelerde ve dijital koleksiyonlarda sergilenmesinin önemine değinilir.
	Kültürün geleceğe aktarılmasında sanat eserlerinin değer ve önemini açıklar.	Sanat eserleri ve kültürel değerlerin, bir ülkenin kültürel kimliğinin önemli unsurları olduğu vurgulanır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin müzelerde ve dijital koleksiyonlarda sergilenmesinin önemine değinilir.
10. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi	Bulunduğu ildeki tarihî yöreleri ve tarihî eserleri tanır.		İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
	Türkiye'deki müzeleri tanır.		İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
	Müze ve sanat galerileri aracılığı ile farklı kültürleri tanır.		İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
11. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi	Müzelerin eğitimsel işlevlerini analiz eder.	Müze eğitimin yalnızca müze ziyaretinden ibaret olmadığı vurgulanır.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlerin müzelerde sergilenmesinin önemine değinilir.
	Müze ve sanat galerilerindeki eserlerden faydalanarak özgün çalışmalar yapar.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserlere ilişkin müze eğitimi çalışmaları yapılabilir.

Tablo 5.2. Hayat Bilgisi Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Programa İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları

Sınıf	Ders Kazanımı	Açıklama	Öneriler
3. Sınıf Hayat Bilgisi	Yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerlerin özelliklerini tanıtır.	Yakın çevresinde bulunan cami, çeşme, han, hamam, müze, kale, tarihî çarşılar, köprüler, millî parklar vb. yerler hakkında araştırma yaptırılarak sınıfta arkadaşlarıyla paylaşması sağlanır.	İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.

Sosyal Bilgiler ders programında birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar-yerler-çevreler ve küresel bağlantılar başlıklı öğrenme alanları yer almaktadır. Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan eserler dersteki tüm öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilebilmektedir. Sosyal Bilgiler ders programında kullanılabilecek sınıflar, ilgili kazanımlar ve açıklamalar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Programa İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları

Sınıf	Ders Kazanımı	Açıklama	Öneriler
4. Sınıf Sosyal Bilgiler	Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan ögeleri araştırarak örnekler verir.	Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.	İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
	Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla Türkiye'nin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.	Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve zanaatçılarına; aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara değinilir.

	Farklı kültürlere saygı gösterir.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin özellikleri, tarihçeleri, kültürel önemleri ve zanaatçılarına; aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara değinilir.
5. Sınıf Sosyal Bilgiler	Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.		Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
	Kültürel ögelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.		İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
	Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan el sanatları ürünlerinin zanaatçılarına değinilir; yaşayan insan hazineleri konusu vurgulanır.
	Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.	Tarım, sanayi, turizm, ulaşım, eğitim, kültür endüstrisi gibi ekonomik faaliyet alanlarından uygun olanlara değinilir.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan ürünlerin kültürel ve ekonomik kalkınmaya katkıları konusuna değinilir.

Tablo 5.4. Coğrafya Dersinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Koleksiyonu ile İlgili Uygulanacak Programa İlişkin Kazanımlar ve Açıklamaları

Sınıf	Ders Kazanımı	Açıklama	Öneriler
11. Sınıf Coğrafya Dersi	Türk kültürünün yayılış alanlarını bölgesel özellikler açısından analiz eder.	Türk kültürünü temsil eden başlıca maddi ve manevi unsurlara örnekler üzerinden yer verilir.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan ürünlerin kültürel ve ekonomik kalkınmaya katkıları konusuna değinilir.
	Ülkeler arası etkileşimde turizm faaliyetlerinin rolünü açıklar.		Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan ürünlerin kültürel ve ekonomik kalkınmaya katkıları konusuna değinilir.
12. Sınıf Coğrafya Dersi	Bir bölgedeki baskın ekonomik faaliyet türünü sosyal ve kültürel hayata etkileri açısından analiz eder.	Tarım, sanayi, hizmet gibi ekonomik faaliyetlerin, sosyal ve kültürel hayata olan etkilerine yer verilir.	Yüksek Ziraat Enstitüsü koleksiyonunda yer alan ürünlerin kültürel ve ekonomik kalkınmaya katkıları konusuna değinilir.
	Türkiye'deki bölgesel kalkınma projelerini ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri açısından değerlendirir.	Kalkınma projelerinin gerekçeleri üzerinde durulur.	İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
	Türkiye'deki doğal ve kültürel sembollerin mekânla ilişkisini açıklar.	Türkiye'nin dünya miras listesinde yer alan doğal varlıklar ile şehirleri sembolize eden doğal ve kültürel değerlere yer verilir.	İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve paylaşılır.
		Coğrafi işaret kavramı ve Türkiye'deki örneklerine yer verilir.	İllere göre Yüksek Ziraat Enstitüsü eserlerinden oluşan koleksiyon ayrıntılı olarak incelenir ve

			paylaşılır.

5.7. Medya (YZE İsimli Youtube Kanalı)

Medya sekmesine YZE koleksiyonuna ait Youtube hesabı açılarak daha önce Ev Ekonomisi Yüksek Okulu'nda görev yapan emekli öğretim üyeleri ile yapılacak sözlü tarih çalışmalarına yer verilecektir.

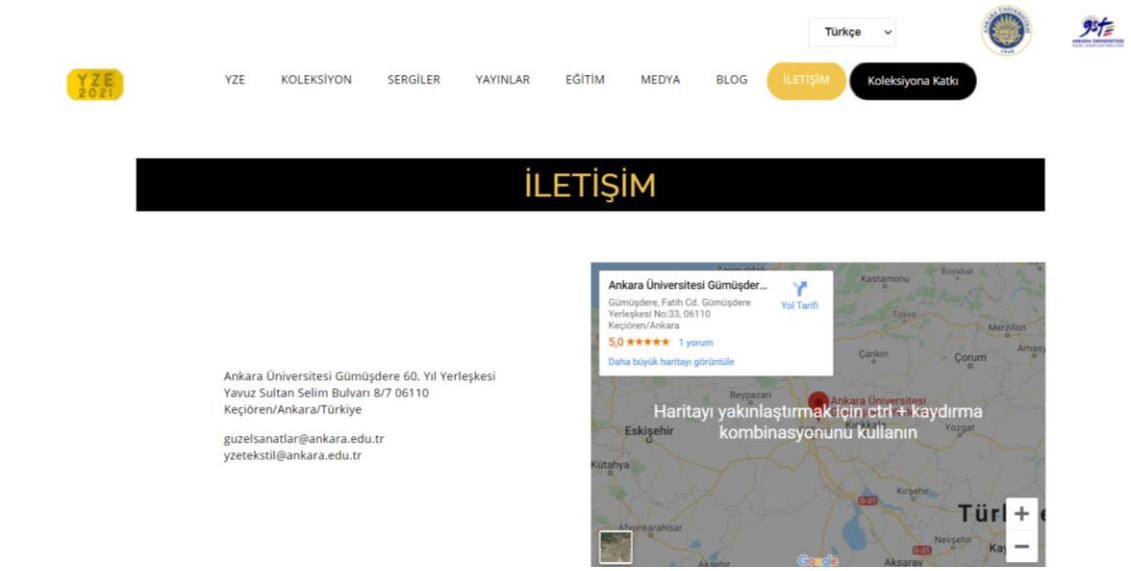
5.8. Blog

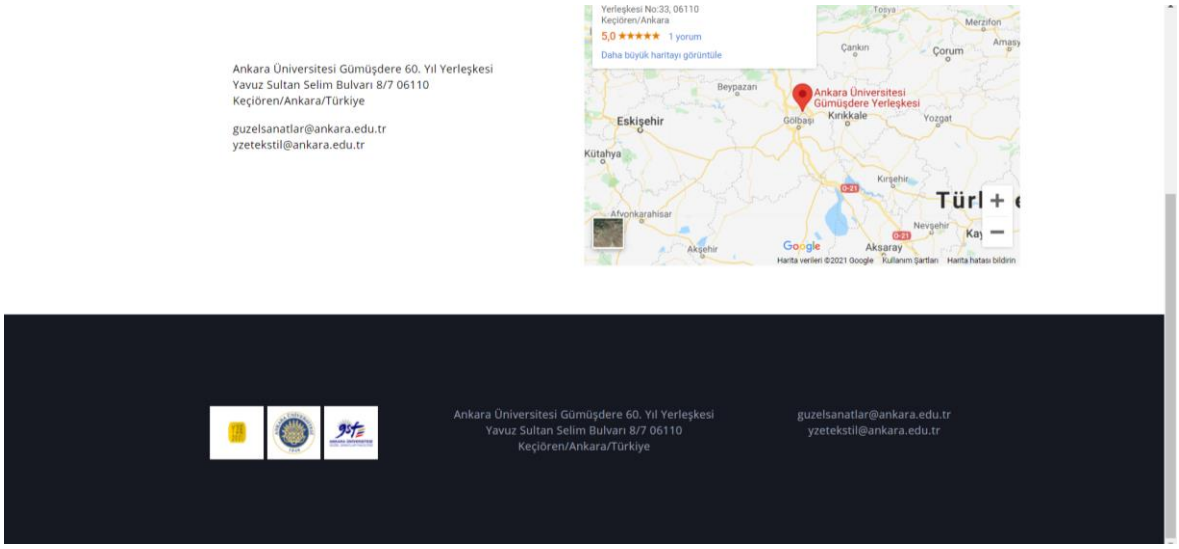
Şekil 5.23. Web Sayfası Blog Bölümü

Web sayfasında yer alan Blog'ta daha önce gerçekleştirilen panel hakkında haber yapılmış ve görselleri ile bu sayfada paylaşılmıştır. Bundan sonraki süreçte ise konu ile yapılacak olan etkinliklere Blok başlığı altında yer verilecektir.

5.9. İletişim

Şekil 5.24. Web Sayfası İletişim Bölümü

Şekil 5.25. İletişim Bölümü

Web adresi domaini gsf-yze.com'dur. Ayrıca Ankara Üniversitesi uzantılı yzetekstil@ankara.edu.tr e posta hesabı açılmıştır. İletişim sayfasında bu bilgilerin dışında Google Maps haritası paylaşılmıştır. Ayrıca koleksiyona katkı sekmesine yer verilmiştir. Bu sekmeye yer verilmesinin amacı, konu ile ilgilen akademisyen, öğrenci ve ziyaretçilerin de katkı sunmasını aynı zamanda da koleksiyonun bağış yolu ile sürdürülebilmesini sağlamaktır.

6. SONUÇ

Toplumun sosyal, kültürel ve demografik yapısındaki gelişmeler, siyasi ve ekonomik değişimlerle de birlikte, müzelerin toplumdaki rollerini yeniden düşünmeye sevk etmiştir. Bunun sonucunda müzeler toplumun ve gelişiminin hizmetinde ve bir eğitim kurumu olarak tanımlamışlar ve eğitim müzenin en önemli işlevlerinden biri olarak benimsenmiştir. Ancak bu kez de tek yanlı, didaktik, öğretenden öğreniciye yönelik bir yaklaşım gösteren sergileme ve eğitim yöntemleri, toplumu müzeye yakınlaştırmaktan çok, toplumsal geçerliliklerini sorgulanır hâle getirmiştir.

18. yüzyılda özel koleksiyonların ve nadire kabinelerinin müzelere dönüştürülmeye başlanmasının yanı sıra Avrupa ülkelerinde yeni siyasi düzenin getirdiklerine paralel olarak imparator koleksiyonları da halka açılmaya başlamıştır. Böylece, özellikle tarih yazımı, öğrenme ve iletişim teorilerindeki gelişmelerle de birlikte müzeler, 1980'lerden itibaren ziyaretçi temelli ve hizmete yönelik bir yaklaşım benimsemişlerdir.

2000-2018 yılları arasında Uluslararası Müzeler Gününde seçilen temalarla birlikte uyum, barış, toplum inşası, kültürlerarası etkileşim, sürdürülebilirlik, tartışılamayanın tartışılması, katılım, dijitalleşme ve teknoloji kullanımı konuları gündeme gelmiştir. 2021 yılı ise "Müzelerin Geleceği: İyileştirme ve Yeniden Tasarlama" olarak belirlenmiştir. Bu başlıkla birlikte müzelerin kültürel deneyimleri oluşturma ve yayma süreçlerini yeniden gözden geçirmeleri ve teknolojinin olanaklarını kullanarak var olma çabalarını sürdürmeleri gündeme gelmektedir. Bu bağlamda müzelerin WEB'in potansiyelini kullanarak dijital platformları ziyaretçi katılımını ve ziyaretçi çeşitliliğini sağladıkları izlenmektedir. Türkiye'nin ziyaretçilerin ilgini müzeye artırmak ve çevrim içi platformda bir başvuru kaynağı oluşturmak amacıyla açılan ilk sanal müzesi 1999 yılında oluşturulan Eczacıbaşı Sanal Müzesi'dir. Bu müze, çağdaş sanat eserleri ağırlıklı Eczacıbaşı koleksiyonunu ayrıntılı bir biçimde izleyiciye sunmaktadır. 1990'ların başından itibaren Türkiye'de birçok koleksiyon dijital ortama aktarılmıştır. 2000'li yıllar ile birlikte özellikle özel müzelerinin sayısının artması müzecilik anlayışını ve uygulamalarını da güncellemiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzeler 2006 yılından itibaren "Ulusal Kültür Varlıkları Bilgi Bankası" oluşturma sürecinin gereği olarak dijitalleşme sürecine başlamışlardır. Akabinde Bakanlık tarafından 360 derece panoramik görüntülü müze ziyaretleri olanaklı hale gelmiştir.

Türkiye'de Müzelerde koleksiyonlar dijital ortama sınırlı düzeyde aktarıldığı için bu eserler üzerinde anlamı ve erişimi arttırmaya yönelik dijital uygulamalardan söz etmek zordur. Türkiye genelinde 63 müzeden 56'sında dijitalleştirme işlemi yoktur. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde ise koleksiyonun %75'i dijitalleştirilmiştir (Akça, 2020, 268).

Sanal ortama aktarılan koleksiyonların ve 360 derece müze turlarının kısıtlı bir bölümü tekstil koleksiyonlarına ilişkindir. Ankara Etnografya Müzesi, Mersin Arkeoloji Müzesi, Çorum Müzesi ve Türk İslam Eserleri Müzesi koleksiyonlarına sadece 360 derece müze turu ile erişim sağlamaktadır. Sadberk Hanım Müzesi ise izleyicilerine koleksiyonunda yer alan tekstil eserlere web sitesi aracılığıyla doğrudan erişim sağlamaktadır. Tekstil koleksiyonlarının COVİD 19 salgını nedeniyle erişme kapanan müzelerde dijital platformlar üzerinden müze izleyicisine ücretsiz biçimde erişime açılması bu koleksiyonlara sahip müzelerin erişilebilirlik stratejilerinin bir ürünü olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte dijital koleksiyonlar müzelere zengin bir belgeleme ve arşiv olanağı sunmaktadır; dolayısıyla koleksiyonlarının arşivini çıkarmak ve belgelemek isteyen müzeler için salgın dönemi önemli bir fırsat sunmuştur (Yanar ve Karadeniz, 2020, 136).

Yurt dışındaki pek çok müze çevrim içi koleksiyonlarını araştırmacılarla ve özellikle salgın sürecinde yüz yüze erişim sağlayamayan müze izleyicileriyle paylaşmaktadır. İngiltere'deki Fashion Museum Bath'in web sayfasında izleyiciyle paylaşılan çevrim içi koleksiyonda 1970 ve 1980'ler moda galerisinin sergileme şekli manken giydirme ve giysilerin ön ve arka yüz olmak üzere resimlerle belgelemedir. Tekstil koleksiyonlarını açık erişime açan müzelerin başında Metropolitan Sanat Müzesi gelmektedir. 400.000 nesnenin yer aldığı müze dijital koleksiyonunun 9000'i tekstil nesnesinden oluşmaktadır. Müze, izleyicilerine nesneleri ayrıntılı olarak inceleme olanağı sunmakta, nesneleriyle bağlantılı akademik ve kuramsal bilgiyi ayrıntılı olarak paylaşmakta (nesnenin envanter bilgileri, koruma – onarım durumu, süreci ve aşamaları, ait olduğu dönemin özellikleri vb.), e-posta vb. yollarla müze nesneleri için izleyicinin geribildirimini ve yorumunu sürece katarak sergiye katılım olanaklarını sağlamaktadır.

Dijital koleksiyonuyla öne çıkan müzelerden biri de Toronto'da bulunan Kanada Tekstil Müzesi'dir. Müze koleksiyonunda tekstil dokumalar, şapkalar, Güneydoğu Asya tekstil örnekleri ve törensel tekstil örnekleri olarak isimlendirilen dünyanın farklı bölgelerinden nesneler bulunmaktadır. Müze dijital koleksiyonu müze nesnelerine ilişkin

geniş bir arşiv niteliğindedir. İzleyicilerine nesneleri ayrıntılı olarak inceleme olanağı sunmakta, nesneleriyle bağlantılı akademik ve kuramsal bilgiyi ayrıntılı olarak paylaşmakta (nesnenin envanter bilgileri, koruma – onarım durumu, süreci ve aşamaları, ait olduğu dönemin özellikleri vb.), nesneleri büyüterek inceleme şansı sağlamakta, e-posta vb. yollarla müze nesneleri için izleyicinin geribildirimini ve yorumunu sürece katarak sergiye katılım olanaklarını sağlamaktadır.

Londra'daki Victoria ve Albert Müzesi, öne çıkan nesnelerden oluşan bir seçki çevrim içi platformda görsel ve yazılı bilgileriyle birlikte paylaşılmaktadır. Müze dijital koleksiyonu müze nesnelerine ilişkin geniş bir arşiv niteliğindedir. Müze, öne çıkan nesnelerine ilişkin genel bilgi sunmakta, sosyal medya platformlarını kullanarak hazırladığı çevrim içi etkinlikleri izleyicilerine ulaştırmaktadır. Üniversiteler çevrim içi tekstil koleksiyonlarını dijital platformlarda sıkça paylaşmaktadır. Drexel Üniversitesi-Amerika Robert ve Penny Fox Tarihi Kostüm Koleksiyonu'nda güzel sanatlar ve dekoratif sanatlar gibi kompozit ürünlerin yanı sıra tekstil ürünlerini de içermektedir. Müze izleyicilerine nesneleri ayrıntılı olarak inceleme olanağı sunmakta, nesneleriyle bağlantılı akademik ve kuramsal bilgiyi izleyiciyle paylaşmakta, nesnelerin 3D görüntülerinden oluşan görsel sunumlar web sayfasında izleyiciyle buluşmakta, nesnelerin bütününe ve kesitlerine ilişkin 360 derecelik videolar sunulmaktadır. George Washington Üniversitesi Müzesi'nde 20 bin nesne bulunmaktadır. Müze, 275 halı ve 60 tekstilden oluşan kişisel bir koleksiyonla kurulmuş; Afrika, Asya ve Latin Amerika'dan 4.600 halı ve tekstilin eklenmesiyle genişletilmiştir. Müze, öne çıkan nesnelerine ilişkin genel bilgi sunmakta, sosyal medya platformlarını kullanarak hazırladığı çevrim içi etkinlikleri izleyicilerine ulaştırmaktadır. Zoom platformu üzerinden Kafkas ve Osmanlı Halı koleksiyonlarıyla bağlantı kurularak alan uzmanları ile izleyiciler buluşturulmuştur. Bu müzelerin ve çevrim içi koleksiyonların sayısı yeni normal sürecinde artmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de devlet müzeleri ve özel müzeler kapsamında ve üniversiteler bünyesinde yer alan tekstil koleksiyonlarının korunması ve analizlerinin yapılarak dijital platformlarda izleyiciye sunulması yeni normal olarak adlandırılan COVİD-19 salgını sonrası dönem için artık bir zorunluluktur. Müzelerin izleyici geliştirme stratejileri arasında çevrim içi sergiler önemli bir yer tutmaktadır. Bu bilinçle Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde yer alan Yüksek Ziraat Enstitüsü Köylü El Sanatları Koleksiyonu'nun koruma altına alınması, tanıtılması ve erişilebilirliğinin artırılması için dijital platforma aktarılması gereği duyulmuştur.

Yüksek Ziraat Enstitüsü Köylü El Sanatları Koleksiyonu'nun dijital platforma aktarılması sürecinde ilk olarak web sitesi için resmi bir erişim adresi (domain) alınmıştır. Analizleri yapılan ve ayrıntılı etiket bilgileri hazırlanan tekstil örneklerinden bir seçki belgelenerek web sitesine görsel metinleriyle birlikte yüklenmiştir. Web sitesine sırasıyla, YZE (tarihçe, amaçlar, ürün haritası), Koleksiyon, Eğitim, Blog, Medya, İletişim ve Koleksiyona katkı sekmeleri eklenmiş ve ilgili sekmelere gerekli bilgiler girilmiştir. YZE Köylü El Sanatları çevrim içi koleksiyonu Türkiye'nin ilk "çevrim içi üniversite tekstil" koleksiyonu olmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda koleksiyondan seçilen ürünler ayrıntılı biçimde çevrim içi platforma yüklenmiş, koleksiyondan hareketle hazırlanan eğitim etkinlikleri örnekleri ziyaretçilerle paylaşılmıştır.

Çevrim içi serginin tam anlamıyla oluşturulması için içerik kısmında yer alacak bilgilerin derlenmesi ve sayısal ortama uyarlanması gerekmiş ve alınan domainin sunduğu olanaklar doğrultusunda arayüz tasarımı yapılmış ve ortama hazır hale getirilmiştir. En son olarak hazırlanan arayüz ve içerik birleştirilmiş, çalışır bir şekilde sunuma hazır hale getirilmiştir. YZE koleksiyonunun yanı sıra fakülte bünyesinde bulunan Karadeniz dokumalarının da ilerleyen zamanlarda web platformuna aktarılması hedeflenmektedir.

KAYNAKLAR

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. 03 Haziran 2021 tarihinde erişildi. https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/tr/tr/tr001tr.pdf.

Akça, S. (2020), Teknoloji ve Bilgi Çağında Müzeler: Genel Bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, *34*(2), 263-274.

Akpınarlı, H. F. ve Üner, İ. (2019). Geleneksel Tekstillerin Özellikleri ve Çeşitleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34), 133-145.

Ankara Etnografya Müzesi. 05 Mayıs 2021 tarihinde erişildi. https://sanalmuze.gov.tr/muzeler/ANKARA_ETNOGRAFYA_MUZESI/.

Arlı M., Erdoğan Z., Söylemezoğlu F., Yanar A. (2019). Ankara Üniversite'sinde El Sanatları Eğitim Öğretim ve Araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 45-70.

Arlı, M. (1983). Kuruluşundan Bu Yana Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinde El Sanatları Eğitim- Öğretim ve Araştırmaları. *3. Ulusal El Sanatları Sempozyumu* (ss. 25-40). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

Artun, A. (2017). *Mümkün Olmayan Müze*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Atagök, T. (1999). *Çağdaş Müzeciliğin Anlamı: Müze ve İlişkileri, Yeniden Müzeciliği Düşünmek*. ed.Tomur Atagök, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, İstanbul, ss.131-142.

Avcı, J., S. (2017). Her serginin tek cümlede anlatılabilen bir mesajı olmalı. *Heritage Magazine*, Yıllık, 98-105.

Bedford, L. (2001). Storytelling: The Real Work of Museums. *Curator*, *44*(1), 27-34.

Begiç, H. N., Öz, C. (2019). Trabzon ve Çevresinde Kullanılan Peştamal Dokumaları ve Günümüz Tasarımlarında Uygulanması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (21), 475-492.

Bowry, J. S. (2015). *Re-thinking the Curiosity Cabinet: A Study of Visual Representation in Early and Post Modernity*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at the University of Leicester. UK.

Bozkurt, V. (2000) 'Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sonu mu?', *Birikim Dergisi*. (136), 69-74.

Coşkun, C. (2017). Bir Sergileme Yöntemi Olarak Artırılmış Gerçeklik. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (20), 61-75.

Çalışkan, C. (2016). Sergileme Tasarımının Gelişimi ve Müze ile Sanat Galerilerinin Karşılaştırılması. Yıldız *Journal of Art and Design*, *3* (1), 26-42.

Çalışkan, M., Mencik,Y. (2015). Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya. *Akademik Bakış Dergisi*, (50), 254-277.

Çeliker, D. (2011). Geçmişten Günümüze Türklerde Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler. *Art-e Sanat Dergisi*, *4* (8), 1-22.

Çolak, B. (2011). Tarihsel Süreç İçerisinde Müzelerle Birlikte Değişen Sergileme Mekanları; New York Modern Sanat Müzesi (MoMA) ve Frankfurt Modern Sanat Müzesi (MMK) Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1* (30), 37-45.

Çolak, C. (2006). Sanal Müzeler. *Inet-tr'06 - XI. "Türkiye'de İnternet" Konferansı Bildirileri* (içinde 307-314 ss.).TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.

Dean, D. (1996). *Museum Exhibition* Theory and Practice. UK Routledge.

Demir, Ç. (2008). Günümüz Sergileme Tasarımı, Türleri ve Londra'dan Sergileme Tasarımı Örnekleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (2),51-67.

Dernie, D. (2006). *Exhibition design*. UK. Lawrence King Publishing Ltd.

Dıvrak, M. (2019). *Müzecilikte İletişim ve Atmosfer.* İkinci Adam Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Dikener, O. (2011). İnternet Reklamcılığında Web Sitesi Tasarımının Önemi. *Erciyes İletişim Dergisi*, *2* (1),152-166.

Dokuzuncu Kalkınma Planı.26 Mart 2021 tarihinde erişildi. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/09_DevletYard%C4%B1mlar%C4%B1.pdf.

Drexel Üniversitesi-Amerika Robert ve Penny Fox Tarihi Kostüm Koleksiyonu. 20 Mayıs 2020 tarihinde erişildi. https://digimuse.westphal.drexel.edu/ddm/.

Erbek, M. (2002). *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Fashion Bath Müzesi. 18 Nisan 2021 tarihinde erişildi. https://www.fashionmuseum.co.uk/sites/fashion_museum/files/Object%20Description%2016.pdf

Genç, M. (2014). Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kökboya ve Cehri ile İlgili Kayıtlar. *Art-e Sanat Dergisi*, *7* (13), 174-212.

George Washington Üniversitesi Müzesi Carpet https://museum.gwu.edu/rug-and-textile-appreciation-morning-good-better-best

International Council of Museums (2007). Museum definition. 27 Mart 2021 tarihinde erişildi.https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/#:~:text=%E2%80%9CA%20museum%20is%20a%20non,of%20education%2C%20study%20and%20enjoyment .

İmer, Z., (1999) Türklerin Dokuma Sanatında Dokumacılık. *Erdem*, *29*(10), 331-353.

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi. 20 Mayıs 2021 tarihinde erişildi. https://sanalmuze.gov.tr/muzeler/ISTANBUL_TURK_VE_ISLAM_ESERLERI_MUZESI

Kahvecioğlu, H. (2007). Türkiye'de Kolan Dokumacılığı: Güzelpınar Köyü (Denizli) Örneği. *38. ICANAS Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmaları Kongresi*. (ss. 729-748) Ankara.

Kanada Tekstil Müzesi. 10 Mayıs 2020 tarihinde erişildi. https://textilemuseum.ca/.

Kandemir, Ö., Uçar, Ö. (2015). Değişen Müze Kavramı ve Çağdaş Müze Mekanlarının Oluşturulmasına Yönelik Tasarım Girdileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *5*(2), 17-47.

Karataş, S. (2003). Öğretim Amaçlı Web Sayfası Tasarımında Renk Kullanımı. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23* (2), 139-148.

Kent State Üniversitesi Müzesi. 19 Mayıs 2021 tarihinde erişildi. https://www.kent.edu/museum/gallery-costume.

Koçu, R.E. (2015). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Doğan Kitap: İstanbul.

Küçükdemirci D. Y., Yanar A. (2020). Yüksek Ziraat Enstitüsü Dönemine Ait Pamuklu Dokumanın Fiziksel Özellikleri ve Bozulmalarının Tespiti. *Folklor Akademi*, *3*(4), 339-363.

Lif Teknolojisi ve Köy Sanatları Kürsüsünün Ziraat Teknolojisi Bölümüne Bağlanması. T.C. Resmi Gazete. (8532, 13.10.1953) 03 Mart 2021 tarihinde erişildi. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8532.pdf.

Locker, P. (2013). *İç mekân tasarımında stant tasarımı ve sergileme*. İstanbul: Literatür Yayınları.

Lohrey, A. (2010). The Absent Heart.*The Monthly*, June, 46-51.

Lorenc J.; Skolnick L., & Berger C. (2010) *What is exhibition design?* Switzerland, RotoVision.

Madran, B. (2012). *Sergi Kurgu ve Tasarımı*. Müze Yönetimi Eğitimleri (içinde 1-21 ss.) Diyarbakır: Diyarbakır Müze Müdürlüğü.

Marstine, J. (2005). *New Museum Theory and Practice: An Introduction* .1st Edition. UK: Blackwell Publishing.

Marty, F., P. (2008). Museum websites and museum visitors: digital museum resources and their use. *Museum Management and Curatorship, 23* (1), 81-99.

Metropolitan Sanat Müzesi (2020) 10 Mayıs 2020 tarihinde erişildi. https://www.metmuseum.org/.

MUES Envanter Modülü (2017). 25 Ekim 2017 tarihinde erişildi. http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,98489/muzeler-ulusal-envanter-sistemi-mues.html.

Museo Del Traje, İspanya Kostüm Müzesi. 12 Mayıs 2021 tarihinde erişildi. http://www.culturaydeporte.gob.es/mtraje/colecciones/indispensables.html.

Müzecilik Kılavuzu (2017). 15 Eylül 2017 tarihinde erişildi. http://arkeologlardernegi.org/wp-content/uploads/2014/04/M%C3%BCzecilik-Klavuzu1.pdf

Network of European Museum Organizations Report (2020). Report on Museums: Museum Lives in Post- Pandemia. 06 Mayıs 2020 tarihide erişildi. https://www.ne-mo.org/news/article/nemo/now-online-nemo-webinar-museum-lives-in-post-pandemia.html.

Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor ve Kültürel Mekân. *Milli Folklor Dergisi, 19*(76), 30-32.

Onuncu Kalkınma Planı. 26 Mart 2021 tarihinde erişildi. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf

Öztemiz, S. (2017). *Türkiye'de Dijital Kültürel Miras Ürünlerine Açık Erişim*. Hiperyayın:138., İstanbul.

Portalés, C., Rodrigues, J. M. F., Gonçalves, A. R., Alba, E. Sebastián,J. (2018). Digital Cultural Heritage. *Multimodal Technologies and Interac*. *2*(3), 1-5.

Proctor, N. (2010). Digital: Museum as Platform, Curator as Champion, in the Age of Social Media. *Curator 53*(1), 35-43.

Prott, L. V., O'Keefe P. J. (1992). 'Cultural Heritage'or 'Cultural Property'?. *International Journal of Cultural Property, 1*(2), 307-320.

Sadberk Hanım Müzesi. 20 Nisan 2021 tarihinde erişildi. https://www.sadberkhanimmuzesi.org.tr/tr/

Sağocak, M. (2016). Ergonomik Tasarımda Renk. *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 6* (1), 77-83.

Sökmen, S, Coşkun Çelik, B. (2018). Bitlis Etnografya Müzesinde Bulunan Peşkirler Üzerine Bir Araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6* (4), 511-517.

Söylemezoğlu, F., Yanar, A., Erdoğan, E. (2017). Ankara El Sanatları Hakkında Yazılan İlk Bitirme Tezlerinden Örnek Çalışma. *V. Uluslararası Halk Kültürü ve Sanat Etkinlikleri Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 466-475), Kahramankazan, Ankara.

Styliani, S., Fotis, L., Kostas, K., ve Petros, P. (2009). Virtual museums, a survey and some issues for consideration. *Journal of Cultural Heritage*, *10*(4), 520-528.

Sülün, N. E. (2019). *Çağdaş Sanat Koleksiyonculuğu*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

TDK. (2020). Türk Dil Kurumu, Peşkir tanımı, 13 Ağustos 2020 tarihinde erişildi. https://sozluk.gov.tr

Teke, S., G. (2016). Değişen Kültürel Mekânlar, Dönüşen Gelenekler: Ankara'da Hıdırellez Kutlamaları ve Hamamönü Hıdırellez Şenlikleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 44-59.

Türkkan, B. (2008). *İlköğretim görsel sanatlar dersi bağlamında görsel kültür çalışmaları: Bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

UNESCO. (2009). Chapter on the Preservation of the Digital Heritage. 10 Eylül 2021 tarihinde erişildi. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000179529.page=2

Varol, E, Çelik Varol, M. (2019). Kavram ve Kuramlarıyla Marshall Mcluhan'a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 5* (1), 137-158.

Victoria & Albert Müzesi. 10 Nisan 2021 tarihinde erişildi. https://www.vam.ac.uk/collections?type=featured

Walhimer, M. (2011). Museum Exhibition Design. 26 Haziran 2017 tarihinde erişildi. Museum Planning: http://museumplanner.org/category/museum-planning/

Walhimer, M. (2015). *Museums 101*. USA. Rowman& Littlefield.

White, J. R. (2005). *Hands-on Archeology: Real-life Activities for Kids*. Texas: Prufrock Press Inc.

Yanar A., Karadeniz C., Saraç E., Şay S. (2018). Yüksek Ziraat Enstitüsüne İlişkin Etnografik Eser Koleksiyonunun Oluşturulması ve Sergilenmesi. *Ankara Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 57-76.

Yanar, A. Karadeniz, C. (2018). Köylü El Sanatları Koleksiyonu Kataloğu. 26.03.2021 tarihinde erişildi. http://kvk.gsf.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/578/2018/03/katalog.pdf

Yanar, A., Karadeniz, C. (2020). *Müzelerde Pandemiyle Bütünleşme ve Dijital koleksiyonlar*. Güzel Sanatlar, Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler, IVPE Cetinje, Karadağ, Editör: Yılmaz, Mehmet, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 144.

Yanar,A. Karadeniz, C. (2020). Coğrafi İşaretli El Sanatı Ürünlerine Müzeografik Bir Yaklaşım ve Ankara Örneği. *Ankara araştırmaları Dergisi*, *8*(2), 269-283.

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı
Fakülte Sekreterliği
Personel İşleri

Sayı : 26785290-821.02[821.02]-E.15470 21.01.2021

Konu : "Yüksek Ziraat Enstitüsü Dönemine Ait Tekstil Koleksiyonunun Çevrim İçi Sergiye Dönüştürülmesi" Hk.

Sayın Doç.Dr. Ayşem YANAR

İlgi : 14.01.2021 tarih ve 2861 sayılı dilekçeniz.

İlgide kayıtlı dilekçeniz gereğince,Yüksek Ziraat Enstitüsü Dönemine ait ve şuanda Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde olan tekstil koleksiyonunun "Yüksek Ziraat Enstitüsü Dönemine Ait Tekstil Koleksiyonunun Çevrim İçi Sergiye Dönüştürülmesi" konusu tezinizde kullanılması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinize saygı ile rica ederim.

e-imzalıdır
Doç. Dr. Cengiz ÇETİN
Dekan Yardımcısı

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : PRXSROUP Belge Takip Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/ankara-universitesi-ebys
Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Gümüşdere Yerleşkesi Fatih Caddesi No: 33/A Keçiören/ANKARA
(312)316 4920
guzelsanatlar@ankara.edu.tr Kep Adresi: ankunvrek@ankuni.hs01.kep.tr
Bilgi için:Orhan SAĞDIÇ
Memur
Telefon No:(312) 316 49 30-1303